

HORATI OPERA

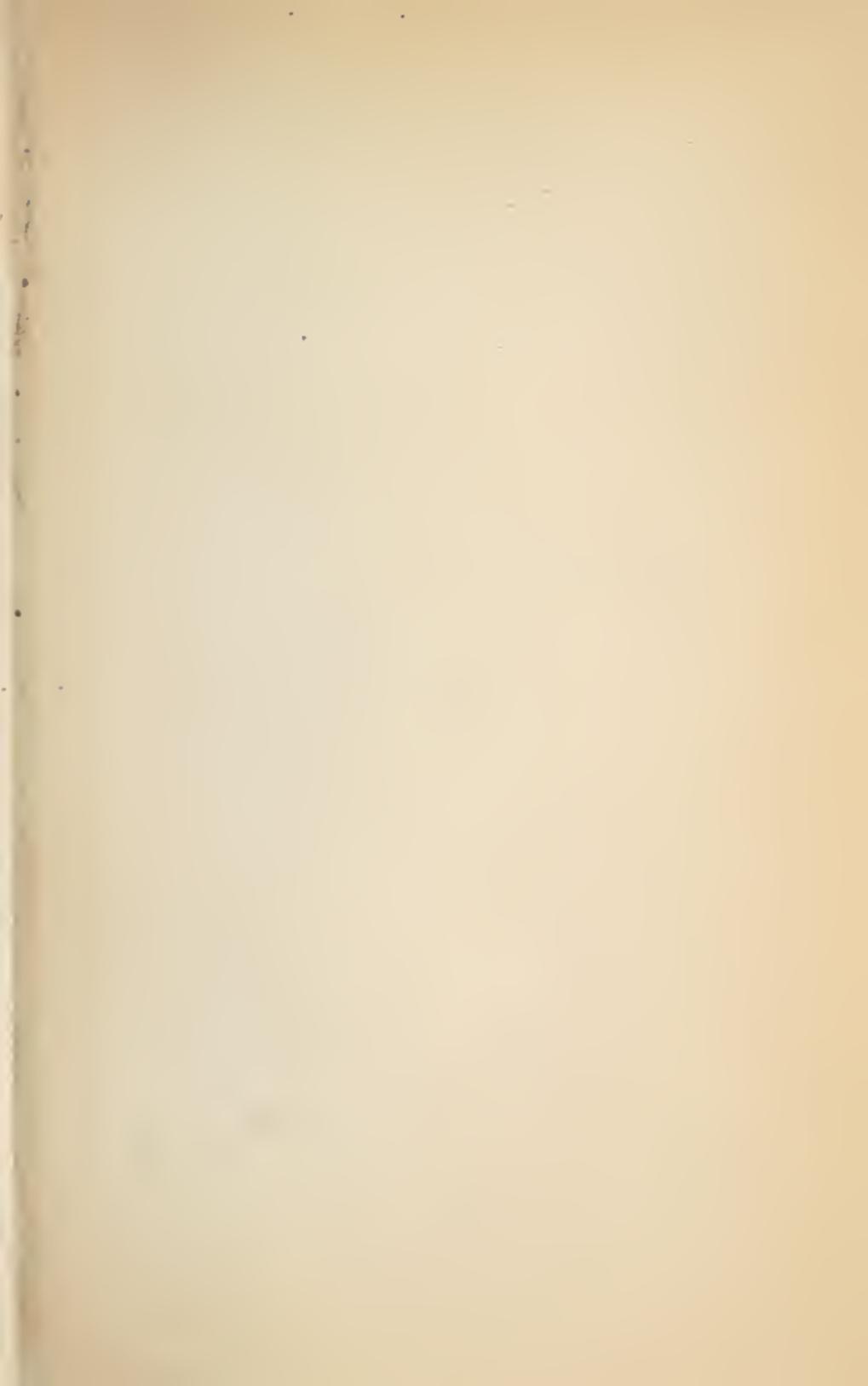

D. APPLETONII ET SOC.

Q. HORATI FLACCI
OPERA.

LL

H8113Co

HORACE

(Q. HORATI FLACCI)

OPERA

NOVI EBORACI

IN AEDIBUS D. APPLETONII ET SOC.

MDCCCLXXXIII

5-1416
23/9/90

PRAEFATIO.

*NOVAM Horati operum editionem neque
in animo fuit proferre neque eum me
esse iudicavi qui tale opus aggrediceret. Lecto-
ribus Anglis prodesse volui, ne foris petendus
esset liber utendo habilis formaeque elegan-
tioris; non doctis viris, quibus in tanta criti-
corum copia satietatis quam inopiae maius
periculum esse videretur. Quod potui, in
doctiorum laboribus acquieci: nec fontis
textuum adii, satis futurum ratus si optimas
editiones inter se contulisset.*

F. W. CORNISH.

Etonae, MDCCCLXXXII.

*Asteriscus (*) appositus est conjecturis
in textum receptis: obelo (†) notavi locos
dubios sed non temere immutandos.*

CARMINA.

CARMINUM

LIBER PRIMUS.

I. **M**AECENAS atavis edite regibus,
o et praesidum et dulce decus meum,
sunt quos curriculo pulverem Olympicum
collegisse iuvat, metaque fervidis
evitata rotis palmaque nobilis
terrarum dominos evehit ad deos ;
hunc, si mobilium turba Quiritium
certat tergeminis tollere honoribus ;
illum, si proprio condidit horreo
quicquid de Libycis verritur areis.
gaudentem patrios findere sarculo
agros Attalicis condicionibus
numquam dimoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secat mare.
luctantem Icariis fluctibus Africum
mercator metuens otium et oppidi
laudat rura sui : mox reficit ratis
quassas, indocilis pauperiem pati.
est qui nec veteris pocula Massici
nec partem solidō demere de die

10

20

spernit, nunc viridi membra sub arbuto
 stratus, nunc ad aquae lene caput sacrae.
 multos castra iuvant et lituo tubae
 permixtus sonitus bellaque matribus
 detestata. manet sub Iove frigido
 venator tenerae coniugis immemor,
 seu visa est catulis cerva fidelibus,
 seu rupit teretes Marsus aper plagas.
 me doctarum hederae praemia frontium
 dis miscent superis, me gelidum nemus
 Nympharumque leves cum Satyris chori
 secernunt populo, si neque tibias
 Euterpe cohibet nec Polyhymnia
 Lesboum refugit tendere barbiton.
 quodsi me lyricis vatibus inseres,
 sublimi seriam sidera vertice.

3r

II. **I** AM satis terris nivis atque dirae
 grandinis misit Pater et rubente
 dextera sacras iaculatus arces
 terruit Urbem,

terruit gentes, grave ne rediret
 saeculum Pyrrhae nova monstra questae,
 oinne cum Proteus pecus egit altos
 visere montes,

piscium et summa genus haesit ulmo,
 nota quae sedes fuerat columbis,
 et superiecto pavidae natarunt
 aequore dammae.

10

vidimus flavum Tiberim retortis
litore Etrusco violenter undis
ire dictum monumenta regis
templaque Vestae,

Iliae dum se nimium querenti
iactat ultorem, vagus et sinistra
labitur ripa Iove non probante u-
xorius amnis.

20

audiet civis acuisse ferrum,
quo graves Persae melius perirent,
audiet pugnas vitio parentum
rara iuventus.

quem vocet divum populus ruentis
imperi rebus ? prece qua fatigent
virgines sanctae minus audientein
carmina Vestam ?

cui dabit partis scelus expiandi
Iuppiter ? tandem venias precamur,
nube candardis umeros amictus,
augur Apollo ;

30

sive tu mavis, Erycina ridens,
quam Jocus circum volat et Cupido ;
sive neglectum genus et nepotes
respicis auctor,

heu nimis longo satiate ludo,
quem iuvat clamor galeaeque leves,
acer et Mauri peditis cruentum
voltus in hostem ;

40

sive mutata iuvenem figura
ales in terris imitaris, almae
filius Maiae, patiens vocari
Caesaris ulti:

serus in caelum redeas diuque
laetus intersis populo Quirini,
neve te nostris vitiis iniquuin
ocior aura

tollat. hic magnos potius triumphos,
hic ames dici pater atque princeps,
neu sinas Medos equitare inultos
te duce, Caesar.

50

III.

SIC te diva potens Cypri,
sic fratres Helenae, lucida sidera,
ventorumque regat pater
obstrictis aliis praeter Iapyga,

navis, quae tibi creditum
debes Vergilium, finibus Atticis
reddas incolumem, precor,
et serves animae dimidium meae.

illi robur et aes triplex
circa pectus erat, qui fragilem truci
commisit pelago ratem
primus, nec timuit praecipitem Africum

10

decertantem Aquilonibus,
nec tristis Hyadas, nec rabiem Noti,
quo non arbiter Hadriae
maior, tollere seu ponere vo'l frēta.

quem mortis timuit gradum,
qui siccis oculis monstra natantia,
qui vidit mare turbidum et
infamis scopulos Acroceraunia ?

20

neququam deus abscidit
prudens Oceano dissociabili
terras, si tamen impiae
non tangenda rates transiliunt vada.

audax omnia perpeti
gens humana ruit per vetitum nefas.
audax Iapeti genus
ignem fraude mala gentibus intulit :

post ignem aetheria domo
subductum macies et nova febrium
terris incubuit cohors,
semotique prius tarda Necessitas

30

leti corripuit gradum.
expertus vacuum Daedalus aera
pennis non homini datis ;
perrupit Acheronta Herculeus labor.

nil mortalibus ardui est :
caelum ipsum petimus stultitia, neque
per nostrum patimur scelus
iracunda Iovem ponere fulmina.

40

IV. SOLVITUR acris hiemps grata vice veris et
SFavoni,
 trahuntque siccas machinae carinas;
 ac neque iam stabulis gaudet pecus aut arator igni,
 nec prata canis albicant pruinis.

iam Cytherea choros dicit Venus imminentे luna,
 iunctaeque Nymphis Gratiae decentes
 alterno terram quatiant pede, dum gravis Cyclopum
 Volcanus ardens visit officinas.

nunc deceat aut viridi nitidum caput impedire myrto,
 aut flore, terrae quem ferunt solutae;   10
 nunc et in umbrosis Fauno deceat imm'are lucis,
 seu poscat agna sive malit haedo.

pallida Mors aequo pulsat pede pauperum tabernas
 regumque turris. o beate Sesti,
 vitae summa brevis spem nos vetat incohare longam.
 iam te premet nox fabulaeque Manes

et domus exilis Plutonii: quo simul mearis,
 nec regna vini sortiere talis,
 nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet iuventus
 nunc oannis, et mox virginē tepebunt.   20

V. **Q**UIS multa gracilis te puer in rosa
perfusus liquidis urguet odoribus
grato, Pyrrha, sub antro?
cui flavam religas comam

simplex munditiis? heu quotiens fidem
mutatosque deos flebit, et aspera
nigris aequora ventis
emirabitur insolens,

qui nunc te fruitur credulus aurea,
qui semper vacuam, semper amabilem
sperat, nescius aurae
fallacis. miseri, quibus

10

intemptata nites. me tabula sacr
votiva paries indicat uida
suspendisse potenti
vestimenta maris deo.

VI. **S**CRIBERIS Vario fortis et hostium
victor, Maeonii carminis alite,
quam rem cumque ferox navibus aut equis
miles te duce gesserit.

nos, Agrippa, neque haec dicere, nec gravem
Pelidae stomachum cedere nescii,
nec cursus duplicitis per mare Ulixei,
nec saevam Pelopis domum

conamur tenues grandia, dum pudor
imbellisque lyrae Musa potens vetat
laudes egregii Caesaris et tuas
culpa deterere ingeni.

10

quis Martem tunica tectum adamantina
digne scripserit, aut pulvere Troico
nigrum Merionen, aut ope Palladis
Tydilen superis parem ?

nos convivia, nos proelia virginum
sectis in iuvenes unguibus acrum
cantamus vacui, sive quid urimur,
non praeter solitum leves.

20

VII. **L**AUDABUNT alii claram Rhodon aut
Mitylenen
aut Epheson, bimarisve Corinthi
moenia vel Baccho Thebas vel Apolline Delphos
insignis, aut Thessala Tempe ;

sunt quibus unum opus est intactae Palladis urbem
carmine perpetuo celebrare et
undique decerp tam fronti praeponere olivam ;
plurimus in Iunonis honorem

aptum dicet equis Argos ditesque Mycenas :
me neque tam patiens Lacedaemon
nec tam Larissae percussit campus opimae
quam domus Albuneac resonantis

10

et praeceps Anio ac Tiburni lucus et uda
mobilibus pomaria rivis.

albus ut obscurō deterget nubila caelo
saepe Notus neque parturit imbris

perpetuo, sic tu sapiens finire memento
tristitiam vitaeque labores
molli, Plance, mero, seu te fulgentia signis
castra tenent seu densa tenebit

20

Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque
cum fugeret, tamen uda Lyaeo
tempora populea fertur vinxisse corona,
sic tristis adsatus amicos :

'quo nos cumque feret melior fortuna parente,
ibimus, o socii comitesque.
nil desperandum Teucro duce et auspice Teucro
certus enim promisit Apollo

ambiguam tellure nova Salamina futuram.
o fortis peioraque passi
mecum saepe viri, nunc vino pellite curas :
cras ingens iterabimus aequor.'

30

VIII. **L**YDIA, dic, per omnis
te deos oro, Sybarin cur properes amando
perdere, cur apricum
oderit campum, patiens pulveris atque solis.

cur neque militaris
 inter aequalis equitat, Gallica nec lupatis
 temperat ora frenis?
 cur timet flavum Tiberim tangere? cur olivum

sanguine viperino
 cautius vitat, neque iam livida gestat armis   10
 bracchia, saepe disco,
 saepe trans sinem iaculo nobilis expedito?

quid latet, ut marinae
 filium dicunt Thetidis sub lacrimosa Troiae
 funera, ne virilis
 cultus in caedem et Lycias proriperet catervas?

IX. **V**IDES ut alta stet nive candidum
 Soracte, nec iam sustineant onus
 silvae laborantes, geluque
 flumina constiterint acuto.

dissolve frigus ligna super foco
 large reponens, atque benignius
 deprime quadrum Sabina,
 o Thaliarche, merum diota.

permitte divis cetera: qui simul
 stravere ventos aequore servido
 deproeliantis, nec cupressi
 nec veteres agitantur orni.   10

quid sit futurum cras fuge quaerere, et
quem sors dierum cumque dabit lucro
appone, nec dulcis amores
sperne puer neque tu chores,

donec virenti canities abest
morosa. nunc et campus et areae
lenesque sub noctem susurri
composita repetantur hora,

20

nunc et latentis proditor intimo
gratus puellae risus ab angulo,
pignusque dereptum lacertis
aut digito male pertinaci.

X. **M**ERCURI, facunde nepos Atlantis,
qui feros cultus hominum recentum
voce formasti catus et decorae
more palaestrae,

te canam, magni Iovis et deorum
nuntium curvaeque lyrae parentem,
callidum quicquid placuit iocoso
condere furto.

te, boves olim nisi reddidisses
per dolum amotas, puerum minaci
voce dum terret, viduus pharetra
risit Apollo.

10

quin et Atridas duce te superibus
Hib^o dives Priamus relichto
The^o al^o p^oe ignis et ini^opia Troiae
castra sefellit.

tu pias laetis anima^o repenis
sedibus virga^op^oe levem coereas
aurea turbam, superis deorum
gratus et ini^opia

20

XI. **T**U ne quae cieris, ire nefas, quem mihi,
quem tibi
finem di dederint, Ixionoe, nec Babylonios
temptaris numeros. ut melius, quicq^o id erit, pati;
seu pluris hiem^o seu tribuit Iuppiter ultimam,
quae nunc oppositus debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum. sapias, vina liques et spatio brevi
spem longam reseces. dum loquimur fugerit invida
acta; carpe diem, quam minimum credula postero.

XII. **Q**UEM virum aut heroa lyra vel acri
tibia sumis celebrare, Clio?
quem deum? cuius recinet iocosa
nomen imago

aut in umbrosis Heliconis oris,
aut super Pindo, gelidove in Haemo?
unde vocalem temere insecurae
Orpheo silvae,

arte materna rapidos morantem
 fluminum lapsus celeresque ventos,
 blandum et auritas fidibus cancris
 ducere quercus.

10

quid prius dicam solitis Parentis
 laudibus, qui res hominum ac deorum,
 qui mare ac terras variisque mundum
 temperat horis?

unde nil maius generatur ipso
 nec viget quicquam simile aut secundum :
 proximos illi tamen occupavit
 Pallas honores.

20

proeliis audax neque te silebo
 Liber, et saevis inimica virgo
 beluis, nec te, metuende certa
 Phoebe sagitta.

dicam et Alciden puerosque Ledae,
 hunc equis, illum superare pugnis
 nobilem ; quorum simul alba nautis
 stella refulsit,

defluit saxis agitatus umor,
 concidunt venti fugiuntque nubes,
 et minax, quod sic voluere, ponto
 unda recumbit.

30

Romulum post hos prius an quietum
 Pompili regnum memorem an superbos
 Tarquini fascis, dubito, an Catonis
 nobile letum.

Regulum et Scourus animaeque magnae
prodigum Palum superante Poeno
gratu in igni refiram camena

Fabri. — p.e.

49

luc et in tempore Curium capillis
unum bello tuit et Camillum
eva paupertas et avitus farto
cum luce fundus.

crescit occulto velut arbor aevo
fama Marcelli ; inquit inter omnis
Iulium sicut velut inter ignis
luna nubores.

geni humana pater atque custos,
orte Saturni, tibi cura magni
Caelestis fatis data : tu secundo
Caerule regne.

50

ille seu Parhus Latio imminentis
egerit iusto domitos triumpho,
sive subiectus Orientis orae
Seras et Inl.

te minor Iustum reget auras orbem ;
tu graviter curru quaties Olympum,
tu parum casus inimica mitteres
fulmina lucis.

60

XIII.

CUM tu, Lydia, Telephi
cervicem roseam, lactea Telephi
laudas bracchia, vae meum
fervens difficii bile tumet iccur.

tum nec mens mihi nec color
certa sede manet, umor et in genas
furtim labitur, arguens
quam lentis penitus macerer ignibus.

uror, seu tibi candidos
turparunt umeros immodicae mero
rixiae, sive puer furens
impressit memorem dente labris notam.

non, si me satis audias,
speres perpetuum, dulcia barbare
laudentem oscula, quae Venus
quinta parte sui nectaris imbuit.

felices ter et amplius
quos irrupta tenet copula, nec malis
divolsus querimonii
suprema citius solvet amor die.

20

20

XIV.

O NAVIS, referent in mare te novi
fluctus. o quid agis? fortiter occupa
portum. nonne vides ut
nudum remigio latus,

et malus celeri saucius Africo
antennaeque gemant, ac sine funibus
vix durare carinae
possint imperiosius

aequor? non tibi sunt integra linta,
non di, quos iterum pressa voces malo.
quamvis Pontica pinus,
silvac filia nobilis,

10

iactes et genus et nomen inutile,
nil pictis timidus navita puppibus
fudit. tu, nisi ventis
debes ludibrium, cave.

nuper sollicitum quae mihi taedium,
nunc desiderium curaque non levis,
interfusa nitentis
vites aquora Cycladas.

20

XV. **P**ASTOR cum traheret per freta navibus
Idaeis Helenen perfidus hospitam,
ingrato celeres obruit otio
ventus, ut canceret fera

Nereus fata. ‘mala ducis avi domum
quam multo repetet Graecia milite,
coniurata tuas rumpere nuptias
et regnum Priami vetus.

heu heu quantus equis, quantus adest viris
 sudor! quanta moves funera Dardanae   10
 genti! iam galeam Pallas et aegida
 currusque et rabiem parat.

nequiquam Veneris praesidio ferox
 pectes caesariem grataque feminis
 imbelli cithara carmina divides,
 nequiquam thalamo gravis

hastas et calami spicula Cnosii
 vitabis strepitumque et celerem sequi
 Aiacem: tamen heu serus adulteros
 crinis pulvere collines.   20

non Laertiaden, exitium tuae
 genti, non Pylium Nestora respicis?
 urgunt impavidi te Salaminius
 Teucer et Sthenelus sciens

pugnae, sive opus est imperitare equis,
 non auriga piger. Merionen quoque
 nosces. ecce surit te reperire atrox
 Tydides melior patre:

quem tu, cervus uti vallis in altera
 visum parte lupum graminis immemor,   30
 sublimi fugies mollis anhelitu,
 non hoc pollicitus tuae.

iracunda diem proferet Ilio
 matronisque Phrygum classis Achillei;
 post certas hiemes uret Achaicus
 ignis Iliacas domos.'

XVI. O MATRE pulchra filia pulchrior,
 quem criminosis cumque voles modum
 pones iambis, sive flamma
 sive mari libet Hadriano.

non Dindymene, non adytis quatit
 inentem sacerdotum incola Pythius,
 non Liber aequa, non acuta
 sic geminant Corybantes aera,

tristes ut irae, quas neque Noricus
 deterret ensis nec mare naufragum
 nec saevus ignis nec tremendo
 Iuppiter ipse ruens tumultu.

10

fertur Prometheus addere principi
 limo coactus particulam undique
 desectam, et insani leonis
 vim stomacho apposuisse nostro.

ira Thyesten exitio gravi
 stravere, et altis urbibus ultimae
 stetere causae cur perirent
 funditus, imprimeretque muris

20

hostile aratrum exercitus insolens.
 compesce mentem : me quoque pectoris
 temptavit in dulci iuventa
 fervor, et in celeres iambos

misit furentem. nunc ego mitibus
mutare quaero tristia, dum mihi
fias recantatis amica
opprobriis animumque reddas.

XVII. **V**ELOX amoenum saepe Lucretilem
mutat Lycaeо Faunus, et igneam
defendit aestatem capellis
usque meis pluviosque ventos.

impune tutum per nemus arbutos
quaerunt latentis et thyma deviae
olentis uxores mariti,
nec virides metuunt colubras

nec Martialis Haediliae lupos,
utcumque dulci, Tyndari, fistula
valles et Usticae cubantis
levia personuere saxa.

10

di me tuentur, dis pietas mea
et musa cordi est. hic tibi copia
manabit ad plenum benigno
ruris honorum opulenta cornu.

hic in reducta valle Caniculae
vitabis aestus, et fide Teia
dices laborantis in uno
Penelopen vitreamque Circen.

20

hic innocentis pocula Lesbii
duces sub umbra, nec Semeleius
cum Marte confundet Thyoneus
proelia, nec metues protervum

suspecta Cyrus, ne male dispari
incontinentis iniciat manus
et scindat haerentem coronam
crinibus immitamque vestem.

XVIII. **N**ULLAM, Vare, sacra vite prius severis
arborem

circa mite solum Tiburis et moenia Catili.
siccis omnia nam dura deus proposuit, neque
mordaces aliter diffugint sollicitudines.
quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat?
quis non te potius, Bacche pater, teque, decens Venus?
at ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
debellata, monet Sithoniis non levis Euhius,
cum fas atque nefas exiguo fine libidinum   10
discernunt avili. non ego te, candide Bassareu,
invitum quatiam, nec variis obsita frondibus
sub divum rapiam. saeva tene cum Berecyntio
cornu tympana, quae subsequitur caecus Amor sui,
et tollens vacuum plus nimio Gloria verticem,
arcanique Fides prodiga, perlucidior vitro.

XIX. **M**ATER saeva Cupidinum
Thebanaeque iubet me Semeles puer
et lasciva Licentia
finitis animum reddere amoribus.

urit me Glycerae nitor
splendentis Pario marmore purius ;
urit grata protervitas
et voltus nimium lubricus adspici.

in me tota ruens Venus
Cyprum deseruit, nec patitur Scytha¹⁰
et versis animosum equis
Parthum dicere, nec quae nihil attinent.

hic vivum milii caespitem, hic
verbenas, pueri, ponite turaque,
bimi cum patera meri :
mactata veniet lenior hostia.

XX. **V**ILE potabis modicis Sabinum
cantharis, Graeca quod ego ipse testa
conditum levi, datus in theatro
cum tibi plausus,

care Maecenas eques, ut paterni
fluminis ripae simul et iocosa
redderet laudes tibi Vaticani
montis imago.

Caecubum et praelo domitam Caleno
tu bibes uvam : mea nec Falernae
temperant vites neque Foriniani
pocula colles.

XXI. **D**IANAM tenerae dicite virgines,
intonsum, pueri, dicite Cynthium,
Latonamque supremo
dilectam penitus Iovi.

vos laetam flaviis et nemorum coma,
quaecumque aut gelido prominet Algido,
nigris aut Erymanthi
silvis aut viridis Cragi.

vos Tempe totidem tollite laudibus
natalemque, mares, Delon Apollinis,
insignemque pharetra
fraternaque umerum lyra. 10

hic bellum lacrimosum, hic miseram famem
pestemque a populo et principe Caesare in
Persas atque Britannos
vestra motus aget prece.

XXII. **I**NTEGER vitae scelerisque purus
non eget Mauris iaculis neque arcu
nec venenatis grava sagittis,
Fusce, pharetra,

sive per Syrtis iter aestuosas
 sive facturus per inhospitalē
 Caucasum vel quae loca fabulosus
 lambit Hydaspes.

namque me silva Inpus in Sabina,
 dum meam canto Lalagen et ultra
 terminum curis vigor expeditis,
10
 fugit inermem :

quale portentum neque militaris
 Daunias latis alit aesculetis,
 nec Iubae tellus generat, leonum
 arida nutrix.

pone me pigris ubi nulla campis
 arbor aestiva recreatur aura,
 quod latus mundi nebulae malusque
30
 Iuppiter urguet ;

pone sub curru nimium propinqui
 solis, in terra domibus negata :
 dulce ridentem Lalagen amabo,
 dulce loquentem.

XXIII. **V**ITAS hinnuleo me similis, Chloe,
 quaerenti pavidam montibus aviis
 matrem, non sine vano
 aurarum et siluac metu.

nam seu mobilibus *vepris inhorruit
at *ventum foliis seu virides rubrum
dimovere lacertae,
et corde et genibus tremit.

atqui non ego te tigris ut aspera
Gaetusve leo frangere persequor.
tandem desine matrem
tempestiva sequi viro.

10

XXIV. **Q**UIS desiderio .it pudor aut modus
tam cari capit? praecipe lugubris
cantus, Melpomene, cui liquidam pater
vocem cum cithara dedit.

ergo Quintilium perpetuus sopor
urguet ! cui Pudor et Iustitiae soror
incorrupta Fides nudaque Veritas
quanlo ullum inveniet parem ?

multis ille bonis flebilis occidit,
nulli flebilior quam tibi, Vergili.
tu frustra pius neu non ita creditum
poscis Quintilium deos.

10

quid si Threicio blandius Orpheo
auditam moderere arboribus fidem ?
num vanae redeat sanguis imagini,
quam virga semel horrida

non lenis precibus fata recludere
nigro compulerit Mercurius gregi?
durum: sed levius fit patientia
quicquid corrigere est nefas.

20

XXV.

PARCIUS iunctas quatint fenestras
iactibus crebris iuvenes protervi,
nec tibi somnos adimunt, amatque
ianua limen,

quae prius multum facilis movebat
cardines. audis minus et minus iam
'me tuo longas pereunte noctes,
Lydia, dormis?'

invicem moechos anus arrogantis
flebis in solo levis angiportu,
Thracio bacchante magis sub inter-
lunia vento,

10

cum tibi flagrans amor et libido
quae solet matres furiare equorum
saeviet circa iecur ulcerosum;
non sine questu

laeta quod pubes hedera virente
gaudeat pulla magis atque myrto,
aridas frondis hiemis sodali
deditet Ilebro.

20

XXVI. **M**USIS amicus tristitiam et metus
tradam protervis in mare Creticum
portare ventis, quis sub Areto
rex gelidae metuatur orae,

quid Tiridaten terreat, unice
securus. o quae fontibus integris
gaudes, apricos necte flores,
necte meo Lamiae coronam,

Pimplea dulcis : nil sine te mei
prosunt honores : hunc fidibus novis,
hunc Lesbio sacrare plectro
teque tuasque decet sorores.

10

XXVII. **N**ATIS in usum laetitiae scyphis
pugnare Thracum est. tollite barbarum
morem, verecundumque Bacchum
sanguineis prohibite rixis.

vino et lucernis Medus acinaces
immane quantum discrepat. impium
lenite clamorem, sodales,
et cubito remanete presso.

voltis severi me quoque sumere
partem Falerni ? dicat Opuntiae
frater Megillae quo beatus
volnere, qua pereat sagitta.

10

cessat voluntas? non alia bibam
mercede. quae te cumque domat Venus,
non erubescendis adurit
ignibus, ingenuoque semper

amore peccas. quicquid habes, age
depone tutis auribus. a miser,
quanta laborabas Charybdi,
digne puer meliore flamma !

20

quae saga, quis te solvere Thessalis
magus venenis, quis poterit deus?
vix illigatum te triformali
Pegasus expediet Chimaera.

XXVIII. TE maris et terrae numeroque carentis
harenae

mensorem cohibent, Archyta,
pulveris exigui prope litus parva Matinum
munera, nec quicquam tibi prodest

acrias temptasse domos animoque rotundum
percurrisse polum morituro.
occidit et Pelopis genitor, conviva deorum,
Tithonusque remotus in auras

et Iovis arcanis Minos admissus, habentque
Tartara Panthoiden iterum Oreo
demissum, quamvis clipeo Troiana refixo
tempora testatus nihil ultra

10

nervo atque eum in morti conceperat atrae,
indice te non ardides auctor
naturae veri pie. sed omnis una manet nox,
et eadem la semel via leti.

dant alii Furiae torvo portacula Marti ;
exitio est avolum mare nautis ;
nixtaenum ac iuvenum dementur funera, nullum
sacra caput Preterpina fuit.

me quicquid de vix rapidas enim s Orionis
Illyrici Notu obruit unlis.
at tu, rauta, vase ne parce malignus harenae
oblis et capiti inhuncto

particulam dare : sic, quodcumque minabitur Eurus
fluctibus Herculis, Venustrae
plectantur silvae te pite, multaque merces
unde potest tibi deflant ac quo

ab Iove Neptunoque sacri culto Tarenti.
neglegis impietatis nocitum
postmodum te natis fraudem committere ? fors et
debita iura vicesque superbae

te maneant ipsum : precibus non linquar inultis,
teque piacula nulla resolvent.
quamquam festinas, non est mora longa ; licebit
infecto ter pulvere curras.

XXIX.

I CCI, beatis nunc Arabum invides
 gazis, et acrem militiam paras
 non ante devictis Sabaeae
 regibus, horribilique Medo

nectis catenas. quae tibi virginum
 sponso necato barbara serviet ?
 puer quis ex aula capillis
 ad cyathum statuetur unctis,

doctus sagittas tendere Sericas
 arcu paterno ? quis neget arduis
 pronos relabi posse rivos
 montibus et Tiberim reverti,

10

cum tu coemptos undique nobilis
 libros Panaeti Socraticam et domum
 mutare loricis Hiberis
 pollicitus meliora tendis ?

XXX.

O VENUS regina Cnidi Paphique,
 sperne dilectam Cypron, et vocantis
 ture te multo Glycerae decoram
 transfer in aedem.

servidus tecum puer et solutis
 Gratiae zonis properentque Nymphae
 et parum comis sine te Iuventas
 Mercuriusque.

XXXI. QUID dedicatum poscit Apollinem
vates? quid orat de patera novum
fundens liuorem? non opimae
Sardiniae segetes feraces

non aestuosae grata Calabriae
arinenta, non aurum aut ebur Indicum,
non rura quae Liris quieta
mordet aqua taciturnus amnis.

10 premant Calena falce quibus dedit
Fortuna vitem, dives et aureis
mercator exsiccat culullis
vina Syra reparata merce,

dis carus ipsis, quippe ter et quater
anno revisens aequor Atlanticum
impune: me pascunt olivae,
me cichorea levesque malvae.

frui paratis et valido mihi,
Latoe, dones et, precor, integra
cum mente, nec turpem senectam
degere nec cithara carentem. 20

XXXII. POSCIMUR. siquid vacui sub umbra
lusimus tecum, quod et hunc in annum
vivat et pluris, age dic Latinum,
barbite, carmen,

Lesbio primum modulate civi,
qui ferox bello, tamen inter arma,
sive iactatam religarat udo
litore navim,

Liberum et Musas Veneremquè et illi
semper haerentem puerum canebat,   10
et Lycum nigris oculis nigroque
crine decorum.

o decus Phoebi et dapibus supremi
grata testudo Iovis, o laborum
dulce lenimen, tmihi cumquet salve
rite vocanti.

XXXIII. **A** LBI, ne doleas plus nimio memor
immitis Glycerae, neu miserabilis
decantes elegos, cur tibi iunior
laesa praeniteat fide;

insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor, Cyrus in asperam
declinat Pholoen : sed prius Apulis
iungentur capreae lupis

quam turpi Pholoe peccet adultero.
sic visum Veneri, cui placet impares
formas atque animos sub iuga aenca
saevo mittere cum ioco.

ipsum me melior cum peteret Venus,
grata detinuit compede Myrtale
libertina, fretis acrior Iadriae
curvantis Calabros sinus.

XXXIV. **P**ARCUS deorum cultor et infrequens,
insanientis dum sapientiae
consultus erro, nunc retrorsum
vela dare atque iterare cursus

cogor relictos : namque Diespiter,
igni corusco nubila dividens
plerumque, per purum tonantis
egit equos volucremque currum,

quo bruta tellus et vaga flumina,
quo Styx et invisi horrida Taenari
sedes Atlanteusque finis
concutitur. valet ima summis

mutare et insignem attenuat deus,
obscura promens ; hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
sustulit, hic posuisse gaudet.

10

XXXV. **O**DIVA, gratum quae regis Antium,
praesens vel imo tollere de gradu
mortale corpus vel superbos
vertere funeribus triumphos ;

te pauper ambit sollicita prece
ruris colonus, te dominam aequoris
quicumque Bithyna laccessit
Carpathium pelagus carina.

te Dacus asper, te profugi Scythae,
urbesque gentesque et Latium serox
regumque matres barbarorum et
purpurei metuunt tyranni,

10

iniurioso ne pede proruas
stantem columnam, neu populus frequens
ad arma cessantis, ad arma
concitet imperiumque frangat.

te semper anteit saeva Necessitas,
clavos trabalis et cuneos manu
gestans acna, nec severus
uncus abest liquidumque plumbum.

20

te Spes et albo rara Fides colit
velata panno, nec comitem abnegat
utcumque mutata potentis
veste domos inimica linquis.

at volgus insidum et meretrix retro
periura cedit ; dissugunt cadis
cum faece siccatis amici
ferré iugum pariter dolosi.

serves iturum Caesarei in ultimos
orbis Britannos et iuvenum recens
examen Eois timendum
partibus Oceanoque rubro.

30

eheu cicatricum et sceleris pudet
fratrumque. quid nos dura resugimus
aetas? quid intactum nefasti
liquimus? unde manus iuventus

metu deorum continuit? quibus
pepercit aris? o utinam nova
incude diffingas retusum in
Massagetas Arabasque ferrum!

40

XXXVI. **E**T ture et fidibus iuvat
placare et vituli sanguine debito
custodes Numidae deos,
qui nunc Hesperia sospes ab ultima

caris multa sodalibus,
nulli plura tamen dividit oscula
quam dulci Lamiae, memor
actae non alio rege puertiac

mutataeque simul togae.
Cressa ne careat pulchra dies nota,
neu promptae modus amphorae
neu morem in Salium sit requies pedum,

10

neu multi Damalis meri
Bassum Threicia vincat amystide,
neu desint epulis rosae
neu vivax apium neu breve lilium.

omnes in Damalin putris
 deponent oculos, nec Damalis novo
 divelletur adultero
 lascivis hederis ambitiosior.

20

XXXVII. **N**UNC est bibendum, nunc pede libero
 pulsanda tellus, nunc Salaribus
 ornare pulvinar deorum
 tempus erat dapibus, sodales.

antehac nefas depromere Caecubum
 cellis avitis, dum Capitolio
 regina dementis ruinas
 funus et imperio parabat,

contaminato cum grege turpium
 morbo virorum, quidlibet impotens
 sperare fortunaque dulci
 ebria : sed minuit furorem

10

vix una sospes navis ab ignibus,
 mentemque lymphatam Mareotico
 redegit in veros timores
 Caesar, ab Italia volantein

remis adurguens, accipiter velut
 mollis columbas aut leporem citus
 venator in campis nivalis
 Haemoniae, daret ut catenis

20

fatale monstrum : quae generosius
perire quaerens nec muliebriter
expavit ensem, nec latentis
classe cita reparavit oras ;

ausa et iacentem visere regiam
voltu sereno, fortis et asperas
tractare serpentis, ut atrum
corpore combiberet venenum,

deliberata morte ferocior :
saevis Liburnis scilicet invidens   30
privata deduci superbo
non humilis mulier triumpho.

XXXVIII. PERSICOS odi, puer, apparatus ;
displicant nexae philyra coronae ;
mitte sectari rosa quo locorum
sera moretur.

simplici myrto nihil adlabores
sedulus euro : neque te ministrum
dedecet myrtus neque me sub arta
vite bibentem.

C A R M I N U M

LIBER SECUNDUS.

I.

MOTUM ex Metello consule civicum
bellique causas et vitia et modos
Iudumque Fortunae gravisque
principum amicitias et arma

nondum expiatis uncta cruoribus,
periculosac plenum opus aleae,
tractas et incedis per ignis
suppositos cineri doloso.

paullum severae musa tragediae
desit theatris : mox, ubi publicas
res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes coliurno,

10

insigne maestis praesidium reis
et consulenti, Pollio, Curiac,
cui laurus aeternos honores
Delmatico peperit triumpho.

iam nunc minaci murmure cornuum
perstringis auris, iam litui strepunt,
iam fulgor armorum fugaces
terret equos equitumque voltus.

20

audire magnos iam videor duces
non indecoro pulvere sordidos,
et cuncta terrarum subacta
praeter atrocem animum Catonis.

Iuno et deorum quisquis amicior
Afris inulta cesserat impotens
tellure, victorum nepotes
rettulit inferias Iugurthae.

quis non Latino sanguine pinguior
campus sepulcris impia proelia
testatur auditumque Medis
Hesperiae sonitum ruinae ?

30

qui gurges aut quae flumina lugubris
ignara belli ? quod mare Dauniae
non decoloravere caedes ?
quae caret ora cruento nostro ?

sed ne relictis, Musa procax, iccis
Ceae retractes munera neniae ;
mecum Dionaeo sub antro
quaere modos leviore plectro.

40

II.

NULLUS argento color est avaris
 abdito terris, inimice lamnae
 Crispe Sallusti, nisi temperato
 splendeat usu.

vivet extento Proculeius aevo,
 notus in fratres animi paterni ;
 illum aget penna metuente solvi
 Fama superstes.

latius regnes avidum domando
 spiritum, quam si Libyam remotis
 Gadibus iungas et uterque Poenus
 serviat uni.

crescit indulgens sibi dirus hydrops,
 nec sitim pellit, nisi causa morbi
 fugerit venis et aquosus albo
 corpore languor.

redditum Cyri solio Phrahaten
 dissidens plebi numero beatorum
 eximit Virtus populumque falsis
 dedocet uti

10

20

vocibus, regnum et diadema tutum
 deferens uni propriamque laurum,
 quisquis ingentis oculo inretorto
 spectat acervos.

III.

AEQUAM memento rebus in arduis
servare mentem, non secus in bonis
ab insolenti temperatam
lactitia, moriture Delli,

seu maestus omni tempore vixeris,
seu te in remoto gramine per dies
festos reclinatum bearis
interiore nota Falerni.

quo pinus ingens albaque populus
umbram hospitalem consociare amant
ramis? quid obliquo laborat
lympha fugax trepidare rivo?

20

huc vina et unguenta et nimium brevis
flores amoena ferre iube rosae,
dum res et actas et Sororum
fila trium patiuntur atra.

cedes coemptis saltibus et domo
villaque, flavus quam Tiberis lavit;
cedes, et exstructis in altum
divitiis potietur heres.

20

divesne prisco natus ab Inacho
nil interest, an pauper et infima
de gente sub divo moreris,
victima nil miserantis Orci.

omnes eodem cogimur ; omnium
 versatur urna serius ocius
 sors exitura et nos in aeternum
 exsilium impositura cumbae.

IV.

NE sit ancillae tibi amor pudori,
 Xanthia Phoceu ; prius insolentem
 serva Briseis niveo colore
 movit Achillem ;

movit Aiacem Telamone natum
 forma captivae dominum Tecmessae ;
 arsit Atrides medio in triumpho
 virgine rapta,

barbarac postquam cecidere turmac
 Thessalo victore et ademptus Hector
 tradidit fessis leviora tolli
 Pergama Grais.

10

nescias an te generum beati
 Phyllidis flavac decorent parentes ;
 regium certe genus, et Penatis
 maeret iniquos.

crede non illam tibi de scelestis
 plebe dilectam, neque sic fidelem,
 sic lucro aversam potuisse nasci
 matre pudenda.

20

bracchia et voltum teretesque suras
integer laudo : fuge suspicari
cuius octavum trepidavit aetas
claudere lustrum.

V.

NONDUM subacta ferre iugum valet
cervice, nondum munia comparis
aequare nec tauri ruentis
in venerem tolerare pondus.

circa videntis est animus tuae
campos iuvencae, nunc flaviis gravem
solantis aestum, nunc in udo
ludere cum vitulis salicto

praegestientis. tolle cupidinem
immitis uvae : iam tibi lividos
distingueut autumnus racemos
purpureo varius colore.

iam te sequetur : currit enim ferox
aetas et illi quos tibi dempserit
apponet annos : iam proterva
fronte petet Lalage maritum,

dilecta quantum non Pholoe fugax,
non Chloris albo sic umero nitens
ut pura nocturno renidet
luna mari, Cnidiusve Gyges :

10

20

quem si puellarum insereres choro,
mire sagacis falleret hospites
discrimen obscurum solutis
crinibus ambiguoque voltu.

VI.

SEPTIMI, Gadis aditure mecum et
Cantabrum indoctum iuga ferre nostra et
barbaras Syrtis, ubi Maura semper
aestuat unda,

Tibur Argeo positum colono
sit meae sedes utinam senectae,
sit domus lasso maris et viarum
militiaeque.

unde si Parcae prohibent iniquae,
dulce pellitis ovibus Galaesi
flumen et regnata petam Laconi
rura Phalanthro.

10

ille terrarum mihi praeter omnis
angulus ridet : ubi non Hymetto
mella decedunt viridique certat
baca Venafro,

ver ubi longum tepidasque praebet
Iuppiter brumas, et amicus Aulon
fertili Baccho minimum Falernis
invidet uvis.

20

ille te mecum locus et beatæ
postulant arces; ibi tu calentem
debita sparges lacrima favillam
vatis amici.

VII.

O SAEPE mecum tempus in ultimum
deducte Bruto militiae duce,
quis te redonavit Quiritem
dis patriis Italique caelo,

Pompei, meorum prime sodalium?
cum quo morantem saepe diem mero
fregi coronatus nitentis
malobathro Syrio capillos.

tecum Philippos et celerem fugam
sensi, reicta non bene parmula,
cum fracta virtus, et minaces
turpe solum tigere mento.

10

sed me per hostis Mercurius celer
denso paventem sustulit aere;
te rursus in bellum resorbens
unda fretis tulit aestuosis.

ergo obligatam redde Iovi dapem,
longaque fessum militia latus
depone sub lauru mea, nec
parce cadis tibi destinatis.

20

oblivioso levia Massico
 ciboria exple ; funde capacibus
 unguenta de conchis. quis udo
 deproperare apio coronas

curatve myrto? quem Venus arbitrum.
 dicet bibendi? non ego sanius
 bacchabor Edonis: recepto
 dulce mihi furere est amico.

VIII.

ULLA si iuris tibi peierati
 poena, Barine, nocuissest umquam,
 dente si nigro fieres vel uno
 turpior ungui,

crederem: sed tu, simul obligasti
 perfidum votis caput, enitescis
 pulchrior multo iuvenumque prodis
 publica cura.

expedit matris cineres opertos
 fallere et toto tacitura noctis
 signa cum caelo gelidaque divos
 morte parentis.

10

ridet hoc, inquam, Venus ipsa, rident
 simplices Nymphae, ferus et Cupido,
 semper ardentis acuens sagittas
 cote cruenta.

adde quod pubes tibi crescit omnis,
servitus crescit nova, nec priores
impiæ tectum dominae relinquunt,
sacpe minati.

20

te suis matres metuunt iuvencis,
te senes parci, miseraeque nuper
virgines nuptae, tua ne retardet
aura maritos.

IX.

NON semper imbræ nubibus hispidos
manant in agros, aut mare Caspium
vexant inaequales procellæ
usque, nec Armeniis in oris,

amice Valgi, stat glacies iners
mensis per omnis aut Aquilonibus
querqueta Gargani laborant
et foliis viduantur orni.

tu semper urgues flebilibus modis
Mysten ademptum, nec tibi Vespero
surgente decadunt amores
nec rapidum fugiente solem.

10

at non ter aevo functus amabilem
ploravit omnis Antilochum senex
annos, nec impubem parentes
Troilon aut Phrygiae sorores

flevere semper. desine mollium
tandem querelarum ; et potius nova
cantemus Augusti tropaea
Caesaris et rigidum Niphaten,

20

Medumque flumen gentibus additum
victis minores volvere vertices,
intraque praescriptum Gelonos
exiguis equitare campis.

X.

RECTIUS vives, Licini, neque altum
semper urguendo neque, dum procellas
cautus horrescis, nimium prenendo
litus iniquum.

auream quisquis mediocritatem
diligit, tutus caret obsoleti
sordibus tecti, caret invidenda
sobrius aula.

saepius ventis agitatur ingens
pinus, et celsae graviore casu
decidunt turres, feriuntque summos
fulgura montes.

10

sperat infestis, metuit secundis
alteram sortem bene praeparatum
pectus. informis hiemes reducit
Iuppiter, idem

summovet. non, si male nunc, et olim
sic erit: quondam cithara tacentem
suscitat Musam neque semper arcum
ten lit Apollo.

20

rebus angustis animosus atque
fortis appare: sapienter idem
contrahes vento nimium secundo
turgi la vela.

XI.

QUID bellicosus Cantaber et Scythes,
Hirpine Quinti, cogitet Hadria
divisus obiecto, remittas
quaerere, nec trepides in usum

poscentis aevi pauca. fugit retro
levis iuventus et decor, arida
pellente lascivos amores
canitie facilemque somnum.

non semper idem floribus est honor
vernus, neque uno luna rubens nitet
voltu. quid aeternis minorem
consiliis animum fatigas?

10

cur non sub alta vel platano vel hac
pinu iacentes sic temere et rosa
canos odorati capillos,
dum licet, Assyriaque nardo

potamus uncti? dissipat Euhius
curas edaces. quis puer ocios
restinguet ardentis Falerni
pocula praetereunte lympha?

20

quis devium scortum elicit domo
Lyden? eburna dic age cum lyra
maturet, in comptum Lacaenae
more comas religata nodum.

*

XII. **N**OLIS longa ferae bella Numantiae
nec durum Hannibalem nec Siculum mare
Poeni purpureum sanguine mollibus
aptari citharae modis,

nec saevos Lapithas et nimium mero
Hylaeum, domitosve Herculea manu
Telluris iuvenes, unde periculum
fulgens contremuit domus

Saturni veteris: tuque pedestribus
dices historiis proelia Caesaris,
Maecenas, melius ductaque per vias
regum colla minacium.

10

me dulcis dominae Musa Lycymniae
cantus, me voluit dicere lucidum
fulgentis oculos et bene mutuis
fidum pectus amoribus;

quam nec ferre pedem dedecuit choris
 nec certare ioco nec dare bracchia
 ludentem nitidis virginibus sacro
 Dianae celebris die.

20

num tu quae tenuit dives Achaemenes
 aut pinguis Phrygiae Mygdonias opes
 permutare velis crine Lycyniae,
 plenas aut Arabum domos?

dum flagrantia detorquet ad oscula
 cervicem, aut facili saevitia negat
 quae poscente magis gaudeat eripi,
 interdum rapere occupat.

XIII. **I**LLE et nefasto te posuit die
 quicumque primum, et sacrilega manu
 produxit, arbos, in nepotum
 perniciem opprobriumque pagi;

illum et parentis crediderim sui
 fregisse cervicem et penetralia
 sparsisse nocturno cruento
 hospitis; ille venena Colcha

et quicquid usquam concipitur nefas
 tractavit, agro qui statuit meo
 te triste lignum, te caducum
 in domini caput immerentis.

10

quid quisque vitet numquam homini satis
cautum est in horas. navita Bosporum

Poenus perhorrescit neque ultra
caeca timet aliunde fata;

miles sagittas et celerem fugam
Parthi, catenas Parthus et Italum
robur : sed improvisa leti
vis rapuit rapietque gentis.

20

quam paene furvae regna Proserpinae
et iudicantem vidimus Aeacum,
sedesque discretas piorum et
Aeoliis fidibus querentem

Sappho puellis de popularibus,
et te sonantem plenius aureo,
Alcae, plectro dura navis,
dura fugae mala, dura belli.

utrumque sacro digna silentio
mirantur umbrae dicere ; sed magis
pugnas et exactos tyrannos
densum umeris bibit aure volgus.

30

quid mirum, ubi illis carminibus stupens
demittit atras belua centiceps
auris et intorti capillis
Eumenidum recreantur angues ?

quin et Prometheus et Pelopis parens
dulci laborum decipitur sono,
nec curat Orion leones
aut timidos agitare lyncas.

40

XIV. E HEU fugaces, Postume Postume,
 labuntur anni, nec pietas moram
 rugis et instanti senectae
 adferet indomitaeque morti ;

non si trecenis quotquot eunt dies,
 amice, places illacrimabilem
 Plutona tauris, qui ter amplum
 Geryonen Tityonque tristi

compescit unda, scilicet omnibus
 quicumque terrae munere vescimur
 enaviganda, sive reges
 sive inopes erimus coloni.

10

frustra cruento Marte carebimus
 fractisque rauci fluctibus Hadriae,
 frustra per autumnos nocentem
 corporibus metuemus Austrum.

visendus ater flumine languido
 Cocytos errans et Danai genus
 infame damnatusque longi
 Sisyphus Aeolides laboris.

20

linquenda tellus et domus et placens
 uxor, neque harum quas colis arborum
 te practer invisas cupressos
 ulla brevem dominum sequetur.

absumet heres Caecuba dignior
servata centum clavibus, et mero
tinguet pavimentum superbo,
pontificum potiore cenis.

XV.

IAM pauca aratro iugera regiae
moles relinquunt; undique latius
'extenta visentur Lucrino
stagna lacu, platanusque caelebs

evincent ulmos; tum violaria et
myrtus et omnis copia narium
spargent olivetis odorem
fertilibus domino priori;

tum spissa ramis laurea servidos
excludet ictus. non ita Romuli
praescriptum et intonsi Catonis
auspiciis veterumque norma.

10

privatus illis census erat brevis,
commune magnum: nulla decempedis
metata privatis opacam
porticus excipiebat Arcton,

nec fortuitum spernere caespitem
leges sinebant, oppida publico
sumptu iubentes et deorum
templa novo decorare saxo.

20

XVI. OTIUM divos rogit in patenti
prensus Aegaeo, simul atra nubes
condidit lunam neque certa fulgent
sidera nautis,

otium bello furiosa Thrace,
otium Medi pharetra decori,
Gosphe, non gemmis neque purpura ve-
nale neque auro.

non enim gazae neque consularis
summovet lictor miseros tumultus
mentis et curas laqueata circum
tecta volantis.

10

vivitur parvo bene, cui paternum
splendet in mensa tenui salinum,
nec levis somnos timor aut cupido
sordidus ausert.

quid brevi fortis iaculamur aevo
multa? quid terras alio calentis
sole mutamus? patriae quis exsul
se quoque fugit?

20

scandit aeratas vitiosa navis
Cura, nec turmas equitum relinquit,
ocior cervis et agente nimbos
ocior Euro.

laetus in praesens animus quod ultra est
oderit curare, et amara lento
temperet risu : nihil est ab omni
parte beatum.

abstulit clarum cita mors Achillem,
longa Tithonum minuit senectus ;
et mihi forsan tibi quod negarit
porriget hora. 30

te greges centum Siculaeque circum
mugint vaccae, tibi tollit hinnitum
apta quadrigis equa, te bis Afro
murice tintcae

vestiunt lanae : mihi parva rura et
spiritum Graiae tenuem Camenae
Parca non mendax dedit, et malignum
spernere volgus. 40

XVII. CUR me querelis exanimas tuis ?
C nec dis amicum est nec mihi te prius
obire, Maecenas, mearum
grande decus columenque rerum.

a, te meac si partem animae rapit
maturior vis, quid moror altera,
nec carus aeque nec superstes
integer? ille dies utramque

ducet ruinam. non ego perfidum
dixi sacramentum : ibimus, ibimus,
utcumque praecedes, supremum
carpere iter comites parati.

10

me nec Chimaerae spiritus ignae,
nec si resurgat centimanus Gyas,
divellet umquam : sic potenti
Iustitiae placitumque Parcis.

seu Libra seu me Scorpions adspicit
formidolosus, pars violentior
natalis horae, seu tyrannus
Hesperiae Capricornus undae,

20

utrumque nostrum incredibili modo
consentit astrum. te Iovis impio
tutela Saturno resulgens
eripuit volucrisque Fati

tardavit alas, cum populus frequens
laetum theatris ter crepuit sonum :
me truncus illapsus cerebro
sustulerat, nisi Faunus ictum

dextra levasset, Mercurialium
custos virorum. reddere victimas
aedemque votivam memento :
nos humilem feriemus agnam.

30

XVIII. **N**ON ebur neque aureum
mea renidet in domo lacunar,
non trabes Hymettiae
premunt columnas ultima recisas

Africa, neque Attali
ignotus heres regiam occupavi,
nec Laconicas mihi
trahunt honestae purpuras clientae.

at fides et ingeni
benigna vena est, pauperemque dives
me petit : nihil supra
deos laccesso, nec potentem amicum

20

largiora flagito,
satis beatus unicis Sabinis.
truditur dies die,
novaeque pergunt interire lunae :

tu secunda marmora
locas sub ipsum funus, et sepulcri
immemor struis domos,
marisque Bais obstrepentis urgues

20

summovere litora,
parum locuples continente ripa.
quid, quod usque proximos
revallis agri terminos et ultra

limites clientium
salis avarus? pellitur paternos
in sinu ferens deos
et uxor et vir sordidosque natos.

nulla certior tamen
rapacis Orci sede destinata
aula divitem manet
erum. quid ultra tendis? acqua tellus

pauperi recluditur
regumque pueris, nec satelles Orci
callidum Promethea
revexit auro captus. hic superbūm

Tan̄tūlum atque Tantali
genus coerces; hic levare functum
pauperem laboribus
vocatus atque non vocatus audit.

30

40

XIX. **B**ACCHUM in remotis carmina rupibus
vidi docentem—credite posteri—
Nymphasque discentis et auris
capripedum Satyrorum acutas.

euhoe, recenti mens trepidat metu,
plenoque Bacchi pectore turbidum
laetatur. euhoe, parce Liber,
parce gravi metuende thyrso!

fas pervicaces est mihi Thyiadas
 vinique fontem lactis et uberes
 cantare rivos, atque truncis
 lapsa cavis iterare mella ;

20

fas et beatae coniugis additum
 stellis honorem tectaque Penthei
 disiecta non leni ruina,
 Thracis et exitium Lycurgi.

tu flectis amnis, tu mare barbarum,
 tu separatis uvidus in iugis
 nodo coerces viperino
 Bistonidum sine fraude crinis.

20

tu, cum parentis regna per arduum
 cohors Gigantum scanderet impia,
 Rhoetum retorsisti leonis
 unguibus horribilique mala :

quamquam choreis aptior et iocis
 ludoque dictus non sat idoneus
 pugnae ferebaris ; sed idem
 pacis eras meliusque belli.

te vidit insonis Cerberus aureo
 cornu decorum, leniter atterens
 caudam, et recendentis trilingui
 ore pedes tetigitque crura.

30

XX. NON usitata nec tenui ferar
 penna biformis per liquidum aethera
 vates, neque in terris morabor
 longius, invidiaque maior

urbes relinquam. non ego, pauperum
 sanguis parentum, non ego, quem vocas
 'dilecte,' Maecenas, obibo,
 nec Stygia cohibelor unda.

iam iam residunt cruribus asperae
 pelles, et album mutor in alitem
 superne, nascunturque leves
 per digitos umerosque plumae.

10

iam Daedaleo †ocior Icaro
 visam gementis litora Bospori
 Syrtisque Gaetulas canorus
 ales Hyperborcosque campos.

me Colchus et qui dissimulat metum
 Marsae cohortis Dacus et ultimi
 noscent Geloni, me peritus
 discet Hiber Rhodanique potor.

20

absint inani funere neniae
 luctusque turpes et querimoniae ;
 compesce clamorem ac sepulcri
 mitte supervacuos honores.

C A R M I N U M

L I B E R T E R T I U S.

I. O DI profanum volgus et arceo.
favete linguis : carmina non prius
audita Musarum sacerdos
virginibus puerisque canto.

regum timeidorum in proprios greges,
reges in ipsos imperium est Iovis,
clari Giganteo triumpho,
cuncta supercilio moventis.

est ut viro vir latius ordinet
arbusta sulcis, hic generosior
descendat in Campum petitor,
moribus hic meliorque fama

10

contendat, illi turba clientium
sit maior : aequa lege Necessitas
sortitur insignis et imos,
omne capax movet urna nomen.

destructus ensis cui super impia
cervice pendet, non Siculae dapes
dulcem elaborabunt saporem,
non avium citharaeque cantus

20

somnum reducent : somnus agrestium
lenis virorum non humilis domos
fastidit umbrosamque ripam,
non Zephyris agitata Tempe.

desiderantem quod satis est neque
tumultuosum sollicitat mare,
nec saevus Arcturi cadentis
impetus aut orientis Haedi,

non verberatae grandine vineac
fundusque mendax, arbore nunc aquas
culpante, nunc torrentia agros
sidera, nunc hiemes iniquas.

30

contracta pisces acquora sentiunt
iactis in altum molibus ; huc frequens
caementa demittit redemptor
cum famulis dominusque terrae

fastidiosus : sed Timor et Minae
scandunt eodem quo dominus, neque
decedit aerata triremi et
post equitem sedet atra Cura.

40

quod si dolentem nec Phrygius lapis
nec purpurarum sidere clarior
delenit usus nec Falerna
vitis Achaemenumque costum,

cur invidendis postibus et novo
sublime ritu moliar atrium ?
cur valle permutem Sabina
divitias operosiores ?

II.

ANGUSTAM amice pauperiem pati
robustus acri militia puer
condiscat et Parthos ferocis
vexet eques metuendus hasta,

vitamque sub divo et trepidis agat
in rebus. illum ex moenibus hosticis
matrona bellantis tyranni
prospiciens et adulta virgo

suspiret, eheu, nc rudis agminum
sponsus laccessat regius asperum
tactu leonem, quem cruenta
per medias rapit ira caedis.

10

dulce et decorum est pro patria mori :
Mors et fugacem persequitur virum,
nec parcit imbellis iuventae
poplitibus timidoque tergo.

Virtus repulsae nescia sordidae
intaminatis fulget honoribus,
nec sumit aut ponit securis
arbitrio popularis aurae.

20

Virtus, recludens immeritis mori
caelum, negata temptat iter via,
coetusque volgaris et udam
spemnit humum fugiente penna.

est et fidi^l tuta silentio
merces : vtabo, qui Cereris sacrum
volgarit arcanae, sub isdem
sit trabibus fragileme inecum

solvat pha^ælon : saepe Diespiter
neglectus incesto addidit integrum ;
raro antecedentem scelestum
deseruit pede l'ocna claudio. 30

III.

IUSTUM et tenacein propositi virum
non civium ardor prava iubentium,
non voltus instantis tyranni
mente quatit solida, neque Auster,

dux inquieti turbidus Hadriac,
nec fulminantis magna manus Iovis :
si fractus illabatur orbis,
impavidum ferient ruinac.

hac arte Pollux et vagus Hercules
enius arces attigit igneas,
quos inter Augustus recumbens
purpureo bibit ore nectar ; 10

hac te merentem, Bacche pater, tuae
vexere tigres, indocili iugum
collo trahentes; hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit;

gratum elocuta consiliantibus
Iunone divis: 'Ilion, Ilion
fatalis incestusque iudex
et mulier peregrina vertit

20

in pulverem, ex quo destituit deos
mercede pacta Laomedon, mihi
castaeque damnatum Minervae
cum populo et duce fraudulentio.

iam nec Lacaenae splendet adulterae
famosus hospes, nec Priami domus
periura pugnaces Achivos
Hectoreis opibus refringit,

nostrisque ductum seditionibus
bellum resedit: protinus et gravis
iras et invisum nepotem
Troica quem peperit sacerdos

30

Marti redonabo. illum ego lucidas
inire sedes, ducere nectaris
sucos et adscribi quietis
ordinibus patiar deorum.

dum longus inter saeviat Ilion
Romamque pontus, qualibet exsules
in parte regnanto beati;
dum Priami Paridisque busto

40

inultet armentum et catulos serae
celent inultaes, stet Capitolium
falgens, triumphati que pos it
Roma serox dare iura Medis.

horren la late nomen in ultimas
exten lat oras, qua medius liquor
seccnit Europen ab Afro,
qua tun:lus rigat arva Nilus,

aurum in repertum et sic melius situm,
cuin terra celat, spernere fortior
quam cogere humanos in usus
omne sacrum rapiente dextra.

50

quicumque munlo terminus obstitit,
hunc tanget armis, visere gestiens
qua parte debacentur ignes,
qua nclulae pluviique rores.

sed bellico is fata Quiritibus
hac lege dico, ne nimium pii
rel usque fidentes avitae
tecta velint reparare Troiae.

60

Tro ae renascens alite lugubri
fortuna tristi clade iterabitur,
ducente victrices catervas
coniuge me Iovis et sorore.

ter si resurgat murus aeneus
auctore Phoebo, ter pereat meis
excisus Argivis, ter uxor
capta virum puerosque ploret.'

non hoc iocosae conveniet lyrae.
 quo, Musa, tendis? desine pervicax
     referre sermones deorum et
     magna modis tenuare parvis.

70

IV. **D**ESCENDE caelo et dic age tibia
 regina longum Calliope melos,
 seu voce nunc mavis acuta,
 seu fidibus citharave Phoebi.

auditis, an me ludit amabilis
 insania? audire et videor pios
 errare per lucos, amoenae
 quos et aquae subeunt et aurae.

me fabulosae Volture in Apulo
 altricis extra limina *villulae
 ludo fatigatumque somno
 fronde nova puerum palumbes

10

texere, mirum quod foret omnibus
 quicumque celsae nidum Acherontiae
 saltusque Bantinos et arvum
 pingue tenent humilis Forenti,

ut tuto ab atris corpore viperis
 dormirem et ursis, ut premerer sacra
 lauroque collataque myrto,
 non sine dis animosus infans.

20

vester, Camenae, vester in arduos
tollor Salinos, seu mihi frigidum
Praeneste, seu Tibur supinum,
seu liquilae placuere Baiae.

vestris amicum fontibus et choris
non me Philippis versa acies retro,
devota non extinxit arbos,
nec Sicula Palinurus unda.

utcumque mecum vos eritis, libens
insanientem navita Bosporum
temptabo et urentis harenas
litoris Asyrii viator;

visam Britannos hospitibus feros
et laetum equino sanguine Concanum,
visam pharetratos Gelonos
et Scythicum inviolatus amnem.

vos Caesarem altum, militia simul
fessas cohortes abdidit oppidis,
finire quaerentem labores
Pierio recreatis antro.

vos lene consilium et datis et dato
gaudetis almae. scimus ut impios
Titanas immanemque turmain
fulmine sustulerit caduco,

qui terram inertem, qui mare temperat
ventosum, et urbes regnaque tristia
divosque mortalisque turbas
imperio regit unus aequo.

30

40

magnum illa terrorem intulerat Iovi
 fidens iuventus horrida bracchiis,
 fratresque tendentes opaco
 Pelion imposuisse Olympo :

50

sed quid Typhoeus et validus Mimas,
 aut quid minaci Porphyron statu,
 quid Rhoetus evolsisque truncis
 Enceladus iaculator audax

contra sonantem Palladis aegida
 possent ruentes? hinc avidus stetit
 Volcanus, hinc matrona Iuno et
 numquam umeris positurus arcum,

60

qui rore puro Castaliae lavit
 crinis solutos, qui Lyciae tenet
 dumeta natalemque silvam,
 Delius et Patareus Apollo.

vis consili expers mole ruit sua :
 vim temperatam di quoque provehunt
 in maius ; idem odere vires
 omne nefas animo moventis.

testis mearum centimanus Gyas
 sententiarum, notus et integrae
 temptator Orion Diana,
 virginis domitus sagitta.

70

iniecta monstris Terra dolet suis,
 maeretque partus fulmine luridum
 missos ad Orcum ; nec peredit
 impositam celer ignis Aetnen,

incontinentis nec Tityi iecur
reliquit ales, nequitiae additus
custos ; amatorem trecentae
Pirithoum colibent catenae.

8o

V.

CAELO tonantem credidimus Iovem
regnare : praesens divus habebitur
Augustus adiectis Britannis
imperio gravibusque Persis.

milesne Crassi coniuge barbara
turpis maritus vixit et hostium—
pro curia inversique mores !—
consenuit soccerorum in armis

sub rege Medo Marsus et Apulus,
anciliorum et nominis et togae
oblitus aeternaeque Vestae,
incolumi Iove et urbe Roma ?

10

hoc caverat mens provida Reguli
dissidentis condicionibus
foedis et exemplo trahentis
perniciem veniens in aevum,

si non periret immiserabilis
captiva pubes. ‘signa ego Punicis
adfixa delubris et arma
militibus sine caede’ dixit

20

'dcrepta vidi ; vidi ego civium
retorta tergo bracchia libero,
portasque non clausas, et arva
Marte coli populata nostro.

auro repensus scilicet acrior
miles redibit. flagitio additis
damnum : neque amissos colores
lana resert medicata fuco,

nec vera virtus, cum semel excidit,
curat reponi deterioribus. 39
si pugnat extricata densis
cerva plagis, erit ille fortis

qui perfidis se credidit hostibus,
et Marte Poenos proteret altero
qui lora restrictis lacertis
sensit iners timuitque mortem.

hic unde vitam sumeret inscius
pacem duello miscuit. o pudor !
o magna Carthago, probrosis
altior Italiae ruinis !' 40

fertur pudicae coniugis osculum
parvosque natos ut capit is minor
ab se removisse et virilem
torvus humi posuisse voltum,

donec labantis consilio patres
firmaret auctor numquam alias dato,
interque maerentis amicos
egregius properaret exsul.

atqui sciebat quae sibi barbarus
tortor pararet ; non aliter tamen
diunovit obstantis propinquos
et populum redditus morantem

50

quam si clientum longa negotia
dijudicata lite relinqueret,
tendens Venafranos in agros
aut Lacedaemonium Tarentum.

VI.

DELECTA maiorum immeritus lues,
Romane, donec templa reseceris
aedisque labentis deorum et
foeda nigro simulacra sumo.

dis te minorem quod geris, imperas.
hinc omne principium, hue refer exitum :
di multa neglecti dederunt
Hesperiae mala luctuosae.

iam bis Monaeses et Pacori manus
non auspicatos contudit impetus
nostros et adieccisse praedam
terquibus exiguis renidet.

10

paene occupatam seditionibus
delevit Urbem Dacus et Aethiops,
hic classe formidatus, ille
missilibus melior sagittis.

fecunda culpae saecula nuptias
primum inquinavere et genus et domos:
    hoc fonte derivata clades
        in patriam populumque fluxit.

20

motus doceri gaudet Ionicos
matura virgo et fingitur artibus
iam nunc et incestos amores
de tenero meditatur ungui:

mox iuniores quaerit adulteros
inter mariti vina, neque eligit
cui donet impermissa raptim
gaudia luminibus remotis,

sed iussa coram non sine conscientia
surgit marito, seu vocat institor
    seu navis Hispanae magister,
    dedecorum pretiosus emptor.

30

non his iuventus orta parentibus
infecit aequor sanguine Punico,
Pyrrhumque et ingentem cecidit
Antiochum Hannibalemque dirum;

sed rusticorum mascula militum
proles, Sabellis docta ligonibus
versare glaebas et severae
matris ad arbitrium recisos

49

portare fustis, sol ubi montium
mutaret umbras et iuga deinerct
    bobus fatigatis, amicum
        tempus agens abcunite curru.

damnosa quid non imminuit dies?
 actas parentum peior avis tulit
 nos nequiores, mox datus
 progeniem vitiores.

VII.

QUID fles, Asterie, quem tibi candidi
 primo re tituent vere Favonii
 Thyna merce beatum,
 constantia iuvenem fide

Gygen? ille Notus actus ad Oricum
 post insana Caprae sidera frigidas
 noctes non sine multis
 inomnis lacrimis agit.

atqui sollicitae nuntiis hospitac,
 supirare Chloen et iniuram tuis
 dicens ignibus urit,
 temptat inille vaser modis.

10

ut Proctum mulier perfida credulum
 falsis impulerit criminibus nimis
 casto Bellerophonti
 maturare necem refert;

narrat paene datum Pelea Tartaro,
 Magnessam Hyppolyten dum fugit abstinens;
 et peccare docentis
 fallax historias movet.

20

frustra : nam scopolis surdior Icari
voces audit adhuc integer. at tibi
ne vicinus Enipeus
plus iusto placeat cave :

quamvis non alius flectere equum sciens
aeque conspicitur gramine Martio,
nec quisquam citus aequa
Tusco denatata alveo.

prima nocte domum clade neque in vias
sub cantu querulae despice tibiae ;
et te saepe vocanti
duram difficilis mane.

30

VIII. **M**ARTIIS caelebs quid agam Kalendis,
quid velint flores et acerra turis
lena miraris positusque carbo in
caespite vivo,

docte sermones utriusque linguae ?
voveram dulcis epulas et album
Libero caprum prope funeratus
arboris ictu.

hic dies anno redeunte festus
corticem adstrictum pice dimovebit
amphorae fumum bibere institutae
consule Tullo.

10

sume, Maeccenas, cyathos amici
sospitis centum, et vigiles lucernas
perfer in lucem : procul omnis esto
clamor et ira.

mitte civilis super Urbe curas :
occidit Daci Cotisonis agmen,
Medus infestus sibi luctuosis
dissidet armis,

20

servit Hispanae vetus hostis orae
Cantaber sera domitus catena,
iam Scytha laxo meditantur arcu
cedere campis.

neglegens nequa populus laboret
parce privatus nimium cavere ;
dona praesentis cape laetus horac et
linque severa.

IX.

DONEC gratus eram tibi
nec quisquam potior bracchia candidae
cervici iuvenis dabat,
Persarum vigui rege beatior.

donec non alia magis
arsisti neque erat Lydia post Chloē,
multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.

me nunc Thraessa Chloe regit,
dulcis docta modos et citharae sciens,
pro qua non metuam mori,
si parcent animae fata superstiti.

me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornyti,
pro quo bis patiar mori,
si parcent puerō fata superstiti.

quid si prisca redit Venus
diductosque iugo cogit aeneo,
si flava excutitur Chloe,
reiectaeque patet ianua Lydiae?

quamquam sidere pulchrior
ille est, tu levior cortice et improbo
iracundior Hadria,
tecum vivere amem, tecum obeam libens.

X. **E**XTREMUM Tanain si biberes, Lyce,
saevo nupta viro, me tamen asperas
porrectum ante foris obicere incolis
plorares Aquilonibus.

audis quo strepitū ianua, quo nemus
inter pulchra satum tecta remugiat
ventis, et positas ut glaciet nives
puro numine Iuppiter?

ingratam Veneri pone superbiam,
ne currente retro funis eat rota.
non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.

o quamvis neque te munera nec preces,
nec tinctus viola pallor amantium,
nec vir Pieria paclice saucius
curvat, supplicibus tuis

parcas, nec rigida mollior aesculo
nec Mauris animum mitior anguibus.
non hoc seipser erit liminis aut aquae
caelestis patiens latus.

10

20

XI.

MERCURI—nam te docilis magistro
movit Amphion lapides canendo—
tuque testudo resonare septem
callida nervis,

nec loquax olim neque grata, nunc et
divitum mensis et amica templis,
dic modos, Lyde quibus obstinatas
applicet auris,

quae velut latis equa trima campis
ludit exsultim metuitque tangi,
nuptiarum expers et adhuc protervo
cruda marito.

10

tu potes tigris comitesque silvas
ducere et rivos celeres morari ;
cessit immanis tibi blandienti
ianitor aulae

Cerberus, quamvis furiale centum
muniant angues caput eius atque
spiritus taeter saniesque manet
ore trilingui.

20

quin et Ixion Tityosque voltu
risit invito ; stetit urna paullum
sicca, dum grato Danai puellas
carmine mulces.

audiat Lyde scelus atque notas
virginum poenas et inane lymphae
dolum fundo pereuntis imo,
seraque fata,

quae manent culpas etiam sub Orco.
impiae,—nam quid potuere maius ?—
impiae sponsos potuere duro
perdere ferro.

30

una de multis face nuptiali
digna perjurum fuit in parentem
splendide mendax et in omne virgo
nobilis aevum,

‘ surge ’ quae dixit iuveni marito,
‘ surge, ne longus tibi somnus unde
non times detur : sacerum et scelestas
falle sorores,

40

quæ velut nactæ vitulæ letæ
singulæ chea lacerant : ego illus
mollior nec te feriam tibi pœtra
clara terra te celo.

me pater nevis offeret catenis,
quod viro clementi mitero pepercit ;
me vel extrahat Numularum in agros
clavis religet.

i peles quæ te rapiunt et aurar,
dum favet max et Venus, i secundo
omine et no tri membra emi pulcro
sculpti per relatum.'

50

XII. MISERARUM est neque amori dare ludum
neque dulci
mala vino lavare aut exanimari metuentis
patrum ac verbena linguae.
tibi qualum Cythereae puer ales, tibi telas
operasaeque Minervae studium aufert, Neobule,
Lipari aci nitor Hebri,
simul unctus Tiberinis umeros lavit in undis,
eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno
neque segni pede victus ;
catus idem per apertum fugientis agitato
grege cervos iaculari et celer arto latitatem
fruticeto excipere aprum.

10

XIII.

OFONS Bandusiae, splendidior vitro,
dulci digne mero non sine floribus,
cras donaberis haedo,
cui frons turgida cornibus

primis et venerem et proelia destinat.
frustra : nam gelidos inficiet tibi
rubro sanguine rivos
lascivi suboles gregis.

te flagrantis atrox hora Caniculae
nescit tangere, tu frigus amabile
fessis vomere tauris
praebebas et pecori vago.

10

fies nobilium tu quoque fontium,
me dicente cavis impositam ilicem
saxis, unde loquaces
lymphae desiliunt tuae.

XIV.

HERCULIS ritu modo dictus, o plebs,
morte venalem petiisse laurum
Caesar Hispana repetit penatis
victor ab ora.

unico gaudens mulier marito
prodeat iustis operata divis,
et soror clari ducis et decorae
supplice vitta

virginum matres iuvenisque nuper
sopatum. vix, o pueri et puellae
iam virum expertae, male trominatis
pacite verbi.

hic die vere n. In festis atras
eximet curas : ego nec tum ultum
nec in iri per vim nocturnam tenente
Caeare terras.

i pte unguentum, puer, et coronas
et calum Marii memorem dulli,
Spartacum si qua potuit vagantein
fallere testa.

die et argatae properet Neacrae
murreum n. lo cohibere crinem
si per invium m. a ianitorem
siet, alato.

len' albescens animo capillus
litium et rixae cupidos protervae :
non ego hoc ferrem calidus iuventa
consule Planco.

XV. **U**NUS pauperis Ibyci,
tandem nequitiae sige modum tuae
famosisque laboribus ;
maturo propior desine funeri

inter ludere virgines
et stellis nebulam spargere candidis.
non, siquid Pholoen satis,
et te, Chlori, decet : filia rectius

expugnat iuvenum domos,
pulso Thyias uti concita tympano.
illam cogit amor Nothi
lascivae similem ludere capreea :

te lanae prope nobilem
tonsa Luceriam, non citharae decent,
nec flos purpureus rosae,
nea poti vetulam faece tenus cadi.

10

XVI. **I**NCLUSAM Danaen turris aenea
robustaeque fores et vigilum canum
tristes excubiae munierant satis
nocturnis ab adulteris,

si non Acrisium virginis abditae
custodem pavidum Iuppiter et Venus
risissent : fore enim tutum iter et patens
converso in pretium deo.

aurum per medios ire satellites
et perrumpere amat saxa potentius
ictu fulmineo : concidit auguris
Argivi domus ob lucrum

10

demersa exitio ; diffidit urbium
portas vir Macedo et subruit aemulos
reges muneribus ; munera navium
saevos illaqueant duces.

crescentem sequitur cura pecuniam
maiorumque fames. iure perhorru-
late conspicuum tollere verticem
Maecenas, equitum decus. 20

quanto quisque sibi plura negaverit,
ab dis plura feret : nil cupientium
nudus castra peto et transfuga divitum
partes linquere gestio,

contemptae dominus splendidior rei
quam si quicquid arat impiger Apulus
occultare meis dicerer horreis,
magnas inter opes inops.

purae rivus aquae silvaque iugerum
paucorum et segetis certa fides meae
fulgentem imperio fertilis Africæ
fallit sorte beatior. 30

quamquam nec Calabriae mella ferunt apes,
nec Laestrygonia Bacchus in amphora
languescit mihi, nec pinguia Gallicis
crescunt vellera pascuis,

importuna tamen pauperies abest,
nec, si plura velim, tu dare deneges.
contracto melius parva cupidine
vectigalia porrigam 40

quam si Mygdoniis regnum Alyattei
campis continuem. multa potentibus
desunt multa : bene est, cui deus obtulit
parca quod satis est manu.

XVII. **A**ELI vetusto nobilis ab Lamo,—
quando et priores hinc Lamias ferunt
denominatos et nepotum
per memores genus omne fastos

auctore ab illo dicit originem,
qui Formiarum moenia dicitur
princeps et innantem Maricae
litoribus tenuisse Lirim

late tyrannus :—cras foliis nemus
multis et alga litus inutili
demissa tempestas ab Euro
sternet, aquae nisi fallit augur

10

annosa cornix. dum potis, aridum
compone lignum : cras Genium mero
curabis et porco bimenstri
cui famulis operum solutis.

XVIII. **F**AUNE Nympharum fugientum amator,
per meos finis et aprica rura
lenis incendas ab easque parvis
acquus aluminis,

si tener pleno cadit haedus anno,
larga nec desunt Veneris sodali
vina craterae, vetus ara multo
fumat odore.

ludit herboso pecus omne campo,
cum tibi Nonae redeunt Decembres ;
festus in pratis vacat otioso
cum bove pagus ;

inter audaces lupus errat agnos ;
spargit agrestis tibi silva frondes ;
gaudet invisam pepulisse fossor
ter pede terram.

XIX.

QUANTUM distet ab Inacho
Codrus pro patria non timidus mori
narras, et genus Aeaci
et pugnata sacro bella sub Ilio :

quo Chium pretio cadum
mercemur, quis aquam temperet ignibus,
quo praebente domum et quota
Paelignis caream frigoribus, taces.

da lunae propere novae,
da noctis mediae, da, puer, auguris
Murenae : tribus aut novem
miscentur cyathis pocula commodis.

qui Musas amat impares,
ternos ter cyathos attonitus petet
vates ; tris prohibet supra
rixarum metuens tangere Gratia

nudis iuncta sororibus.
insanire iuvat : cur Berecyntiae
cessant flamina tibiae ?
cur pendet tacita fistula cum lyra ?

20

parcentis ego dexteras
odi : sparge rosas ; audiat invidus
dementem strepitum Lycus
et vicina seni non habilis Lyco.

spissa te nitidum coma,
puro te similem, Telephe, Vespero
tempestiva petit Rhode ;
me lensus Glycerae torret amor meae.

XX.

NON vides quanto moveas periclo,
Pyrrhe, Gaetulæ catulos leaenæ ?
dura post paulo fugies inaudax
proelia raptor,

cum per obstantis iuvenum catervas
ibit insignem repetens Nearchum,
grande certamen, tibi praeda cedat
maior an illi.

interim, dum tu celeres sagittas
promis, haec dentes acuit timendos,
arbiter pugnae posuisse nudo
sub pede palmam

fertur, et leni recreare vento
sparsum odoratis umerum capillis,
qualis aut Nireus fuit aut aquosa
raptus ab Ida.

XXI.

ONATA mecum consule Manlio,
seu tu querelas sive geris iocos
seu rixam et insanos amores
seu facilem, pia testa, somnum,

quocumque lectum nomine Massicum
servas, moveri digna bono die,
descende, Corvino iubente
promere languidiora vina.

non ille, quamquam Socraticis madet
sermonibus, te negleget horridus.
narratur et prisci Catonis
saepe mero caluisse virtus.

tu lene tormentum ingenio admoves
plerumque duro ; tu sapientium
curas et arcanum iocoso
consilium retegis Lyaeo ;

tu spem reducis mentibus anxiis,
 viresque et addis cornua pauperi
 post te neque iratos trementi
 regum apices neque militum arma.   20

te Liber et si laeta aderit Venus
 segnesque nodum solvere Gratiae
 vivaequae producent lucernae,
 dum rediens fugat astra Phoebus.

XXII.

MONTIUM custos nemorumque Virgo,
 quae laborantis utero puellas
 ter vocata audis adimisque leto,
 diva triformis,

imminens villae tua pinus esto,
 quam per exactos ego laetus annos
 verris obliquum meditantis ictum
 sanguine donem.

XXIII.

CAELO supinas si tuleris manus
 nascente luna, rustica Phidyle,
 si ture placaris et horna
 fruge Lares avidaque porca,

nec pestilentem sentiet Africum
 fecunda vitis, nec sterilem seges
 robiginem aut dulces alumni
 pomifero grave tempus anno.

nam quae nivali pascitur Algido
devota quercus inter et ilices
aut crescit Albanis in herbis
victima pontificum securis

10

cervice tinguet : te nihil attinet
temptare multa caede bidentium
parvos coronantem marino
rore deos fragilique myrto.

in munis aram si tetigit manus,
non sumptuosa blandior hostia
mollivit aversos Penatis
farre pio et saliente mica.

20

XXIV. INTACTIS opulentior
thesauris Arabum et divitis Indiac
caementis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis et mare †Apulicum ;

si figit adamantino
summis verticibus dira Necessitas
clavos, non animum metu,
non mortis laqueis expedites caput.

campestres melius Scythae,
quorum plaustra vagas rite trahunt domos,
vivunt et rigidi Getae,
immetata quibus iugera liberas

10

fruges et Cererem ferunt,
nec cultura placet longior annua,
defunctumque laboribus
aequali recreat sorte vicarius.

illuc matre carentibus
privignis mulier temperat innocens,
nec dotata regit virum
coniunx nec nitido fudit adultero. 20

dos est magna parentium
virtus et metuens alterius viri
certo foedere castitas,
et peccare nefas aut pretium est mori.

o quisquis volet impias
caedis et rabiem tollere civicam,
si quaeret Pater Urbium
subscribi statuis, indomitam audeat

refrenare licentiam,
clarus postgenitis : quatenus, heu nefas, 30
virtutem incolumem odimus,
sublatam ex oculis quacrimus invidi.

quid tristes querimoniae,
si non suppicio culpa reciditur,
quid leges sine moribus
vanae proficiunt, si neque servidis

pars inclusa caloribus
mundi, nec Boreae finitimum latus
durataeque solo nives
mercatorcm abigunt, horrida callidi 40

vincunt aequora uavita,
magnum pauperies opprobrium iubet
quidvis et facere et pati,
Virtutisque viam deserit arduae?

vel nos in Capitolium,
quo clamor vocat et turbā saventium,
vel nos in mare proximum
gemmas et lapides, aurum et inutile,

summi materiem mali,
mittamus, scelerum si bene paenitet.   50
eradenda cupidinis
pravi sunt elementa, et tenerae nimis

mentes asperioribus
formandae studiis. nescit equo rudis
haerere ingenuus puer
venarique timet, ludere doctior,

seu Graeco iubeas trocho
seu malis vetita legibus alea,
cum periura patris fides
consortem socium fallat et hospitem,   60

in lignoque pecuniam
heredi properet. scilicet improbae
crescunt divitiae: tamen
curtae nescio quid semper abest rei.

XXV. **Q**UO me, Bacche, rapis tui
 plenum? quae nemora aut quos agor in
 specus
 velox mente nova? quibus
 antris egregii Caesaris audiar
 aeternum meditans decus
 stellis inserere et consilio Iovis?
 dicam insigne recens adhuc
 indictum ore alio. non secus in iugis
 exsommnis stupet Euhias,
 IHebrum prospiciens et nive candidam   10
 Thracen ac pede barbaro
 lustratam Rhodopen, ut mihi devio
 ripas et vacuum nemus
 mirari libet. o Naiadum potens
 Baccharumque valentium
 proceras manibus vertere fraxinos,
 nil parvum aut humili modo.
 nil mortale loquar. dulce periculum est,
 o Lenaee, sequi deum
 cingentem viridi tempora pampino.   20

XXVI. **V**I XI puellis nuper idoneus
 et militavi non sine gloria:
 nunc arma defunctumque bello
 barbiton hic paries habebit,

laevum marinae qui Veneris latus
custodit. hic hic ponite lucida
finalia et vectis et arcus
oppo^{it}itis foribus minaces.

o quae beatam diva tenes Cyprum et
Memphim carentem Sithonia nive,
regina, sublimi flagello
tange Chloen semel arrogantem. 10

XXVII. **I**MPIOS parrac recinentis omen
ducat et praegnas canis aut ab agro
rava decurrens lupa Lanuvino
fetaque volpes.

rumpat et serpens iter institutum,
si per obliquum similis sagittae
terruit mannos. ego cui timebo
providus auspex,

antequam stantis repetat paludes
imbrum divina avis imminentum,
oscinein corvum prece suscitabo
solis ab ortu. 10

sis licet felix ubicumque mavis,
et memor nostri, Galatea, vivas;
teque nec laetus vetat ire picus
nec vaga cornix.

sed vides quanto trepidet tumultu
pronus Orion. ego quid sit ater
Hadriæ novi sinus et quid albus
peccet Iapyx.

20

hostium uxores puerique caecos
sentiant motus orientis Austri et
aequoris nigri fremitum et trementis
verbere ripas.

sic et Europe niveum doloso
credidit tauro latus, et scatentem
beluis pontum mediasque fraudes
palluit audax.

nuper in pratis studiosa florum et
debitae Nymphis opifex coronae,
nocte sublustri nihil astra praeter
vidit et undas.

30

quae simul centum tetigit potentem
oppidis Creten : ‘pater, o relictum
filiae nomen pietasque’ dixit
‘victa furore !

unde quo veni ? levis una mors est
virginum culpae. vigilansne ploro
turpe commissum, an viiis carentem
ludit imago

40

vana, quae porta fugiens eburna
somnium dicit ? meliusne fluctus
ire per longos fuit, an recentis
carpere flores ?

siquis infamem mihi nunc iuvencum
dedat iratae, lacerare ferro et
frangere enitar modo multum amati
cornua monstri.

impudens liqui patrios penates,
impudens Orcum moror. o deorum 50
siquis haec audis, utinam inter errem
nuda leones !

antequam turpis macies decentis
occupet malas teneraeque sucus
defluat praedae, speciosa quaero
pascere tigris.

vilis Europe, pater urguet absens :
quid mori cessas? potes hac ab orno
pendulum zona bene te secuta
laederc collum. 60

sive te rupes et acuta leto
saxa delectant, age te procellae
crede veloci, nisi erile mavis
carpere pensum

regius sanguis, dominaeque tradi
barbarae paelex.' aderat querenti
perfidum ridens Venus et remisso
filius arcu.

mox ubi lusit satis, ' abstinento'
dixit 'irarum calidaeque rixae,
cum tibi invitus laceranda reddet
cornua taurus. 70

uxor invicti Iovis esse nescis :
 mitte singultus ; bene ferre magnam
 disce fortunam : tua sectus orbis
 nomina ducet.'

XXVIII. **F**ESTO quid potius die
 Neptuni faciam ? prome reconditum
 Lyde strenua Caecubum,
 munitaeque adhibe vim sapientiae.

inclinare meridiem
 sentis, ac veluti stet volucris dies
 parcis deripere horreo
 cessantem Bibuli consulis amphoram.

nos cantabimus invicem
 Neptunum et virides Nereidum comas :   10
 tu curva recines lyra
 Latonam et celeris spicula Cynthiac ;

summo carmine, quae Cnidon
 fulgentisque tenet Cycladas et Paphum
 iunctis visit oloribus ;
 dicetur merita Nox quoque nenia.

XXIX. **T**YRRHENA regum progenies, tib
 non ante verso lene merum cado
 cum flore, Maecenas, rosarum et
 pressa tuis balanus capillis

in lumen apud me est. eripe te morae,
ne superulum Tiber et Aesulae
declive contumelie arvum et
Telamonia a perire.

fastidiosa dure copiam et
modem propinquam molles ardui; 10
emittit nubes leste
fumam et spuma trepidumque Romaine.

plerumque gratae divitiae vices
macta, pie parvo sub late pauperum
ceras in solida et ostro
sublata explicant frontem.

iam claris cultus in Andromache pater
ostendit ignem, non Procyon fuit
et stella visans Lentilis
sede dies refrente sicca; 20

iam post unum cum grege languido
rivulare se quis quaerit et horribilis
dumeta Silvani, caretque
ripi vagi tacitura ventis.

tu civitas in quis deceat status
curas et Urus siccitus times
quid Seres et regnata Cyro
Bactra parent Tanaisque discors.

prudens futuri temporis exitum
caliginosa nocte premit deus,
ridetque si mortalis ultra
fas trepilat. quod adest memento 30

componere aequus : cetera fluminis
 ritu feruntur, nunc medio alveo
 cum pace delabentis Etruscum
 in mare, nunc lapides adesos

stirpesque raptas et pecus et domos
 volventis una, non sine montium
 clamore vicinaeque silvae,
 cum fera diluvies quietos

40

irritat amnis. ille potens sui
 laetusque deget, cui licet in diem
 dixisse ‘vixi : cras vel atra
 nube polum Pater occupato

vel sole puro ; non tamen irritum
 quodcumque retro est efficiet, neque
 diffinget infectumque reddet
 quod fugiens semel hora vexit.

Fortuna saevo laeta negotio et
 ludum insolentum ludere pertinax
 transmutat incertos honores,
 nunc mihi, nunc alii benigna.

50

laudo manentem : si celeres quatit
 pennas, resigno quae dedit et mea
 virtute me involvo probamque
 pauperiem sine dote quaero.

non est meum, si mugiat Africis
 malus procellis, ad miseras preces
 decurrere et votis pacisci,
 ne Cypriae Tyriæque merces

60

addant avaro divitias mari.
 tum me biremis praesidio scaphae
 tutum per Aegaeos tumultus
 aura seret geminusque Pollux.

XXX. **E**XEGI monumentum aere perennius
 regalique situ pyramidum altius ;
 quod non imber edax, non Aquilo impotens
 possit diruere aut innumerabilis
 annorum series et fuga temporum.
 non omnis moriar, multaque pars mei
 vitalbit Libitinam : usque ego postera
 crescam laude recens, dum Capitolium
 scandet cum tacita virgine pontifex.
 dicar, qua violens obstrepit Aufidus
 et qua pauper aquae Daunus agrestium
 regnavit populorum, ex humili potens,
 princeps Aeolium carmen ad Italos
 deduxisse modos. sume superbiam
 quaesitam meritis, et mihi Delphica
 lauro cinge volens, Melpomene, comam.

C A R M I N U M

LIBER QUARTUS.

I. **I**NTERMISSA, Venus, diu
rursus bella moves? parce precor, precor.
non sum qualis eram bonae
sub regno Cinarae. desine, dulcium

mater saeva Cupidinum,
circa lustra decem flectere mollibus
iam durum imperiis; abi
quo blandae iuvenum te revocant preces.

tempestivius in domum
Pauli purpureis ales oloribus
comissabere Maximi,
si torrere iecur quaeris idoneum :

namque et nobilis et decens
et pro sollicitis non tacitus reis
et centum puer artium
late signa feret militiac tuae,

et quandoque potentior
lardi muneribus riserit aemuli,
Albanos prope te lacus
ponet marimoream sub trabe citrea.

20

illic plurima naribus
duces tura, lyraque et Berecyntia
delectabere tibia
mixtis carminibus non sine fistula ;

illic bis pueri die
numen cum teneris virginibus tuum
laudantes pede candido
in morem Salium ter quatent humum.

me nec semina nec puer
iam nec spes animi credula mutui,
nec certare iuvat mero,
nec vincire novis tempora floribus.

30

sed cur lieu, Ligurine, cur
manat rara meas lacrima per genas?
cur facunda parum decoro
inter verba cadit lingua silentio?

nocturnis ego somniis
iam captum teneo, iam volucrem sequor
te per gramina Martii
campi, te per aquas, dure, volubilis.

40

II. **P**INDARUM quis quis studet aemulari,
Iule, ceratis ope Daedalea
nititur pennis, vitreo daturus
nomina ponto.

monte decurrens velut amnis, imbres
quem super notas aluere ripas,
fervet immensusque ruit profundo
Pindarus ore,

laurea donandus Apollinari,
seu per audaces nova dithyrambos
verba devolvit numerisque fertur
lege solutis,

seu deos regesque canit, deorum
sanguinem, per quos cecidere iusta
morte Centauri, cecidit tremendae
flamma Chimaerae,

sive quos Elea domum reducit
palma caelestis pugilemve equumve
dicit et centum potiore signis
munere donat,

flebili sponsae iuvenemve raptum
plorat et vires animumque moresque
aureos educit in astra nigroque
invidet Orco.

10

20

multa Dircaeum levat aura cyenum,
tentit, Antoni, quotiens in altos
nubium tractus : ego apis Matine
more malique

grata carpentis thyina per laborem
plurimum circa nemus uividique 30
Tiburis ripas opere a parvus
carmina sango.

cvinces maius re p[ro]ta pl[an]ctro
Cae[re]m, quando pie trahet feroces
per S[ecundu]m cayim inerita decorus
funde Sygambros :

quo nihil minus melius ve terris
fata denavere Ioni que divi,
nec dabunt, quamvis relevant in aurum
tempora priscum : 42

convinces lactisque dies et Urbis
julicum lulum super impetrato
fortis Au[tem] tu relitu Forumque
litibus orbum.

tum meae; si quid loquar audiendum,
voci accedit bona pars, et 'o sol
pulcher, o laulan le' canam recepto
Caesare felix.

teque, dum procelis, io Triumphe,
non semel dicemus, io Triumphe,
civitas omnis, dabimusque divis
tura benignis. 50

te decem tauri totidemque vaccae,
me tener solvet vitulus, relicta
matre qui largis iuvenescit herbis
in mea vota,

fronte curvatos imitatus ignis
tertium lunae referentis ortum,
qua notam duxit niveus videri,
cetera fulvus.

60

III.

QUEM tu, Melpomene, semel
nascentem placido lumine videris,
illum non labor Isthmius
clarabit pugilem, non equus impiger

curru ducet Achaico
victorem, neque res bellica Deliis
ornatum foliis ducem,
quod regum tumidas contuderit minas,

ostendet Capitolio :
sed quae Tibur aquae fertile praefluunt
et spissae nemorum comae
fingent Aeolio carmine nobilem.

10

Romae principis urbium
dignatur suboles inter amabilis
vatum ponere me choros,
et iam dente minus mordeor invido.

o testudinis aureae
 dulcem quae strepitum, Pieri, temperas,
 o mutis quoque piscibus
 donatura cyeni, si libeat, sonum,

20

totum muneris hoc tui est
 quod montror digito praetereuntium
 Romanae fidicen lyrae ;
 quod spiro et placebo, si placebo, tuum est.

IV.

QUALEM ministrum fulminis alitem,
 cui rex deorum regnum in avis vagas
 permisit expertus fidelem
 Iuppiter in Ganymede flavo,

olim iuventas et patrius vigor
 nido laborum propulit inscum,
 vernique iam nimbis remotis
 insolitos docuere nisus

venti paventem, mox in ovilia
 denisit hostem vividus impetus,
 nunc in reluctantis dracones
 egit amor dapis atque pugnae ;

10

qualemq; laetis caprea pascuis
 intenta fulvae matris ab ubere
 iam lacte depulsum leonem
 dente novo peritura vilit,

videre Raeti bella sub Alpibus
 Drusum gerentem Vindelici,—quibus
 mos unde deductus per omne
 tempus Amazonia securi

20

dextras obarmet quaerere distuli,
 nec scire fas est omnia :—sed diu
 lateque victrices catervae
 consiliis iuvenis revictae

sensere quid mens rite, quid indoles
 nutrita faustis sub penetralibus
 posset, quid Augusti paternus
 in pueros animus Nerones.

fortes creantur fortibus et bonis ;
 est in iuvencis, est in equis patrum
 virtus, neque imbellem feroce
 progernerant aquilae columbam :

30

doctrina sed vim promovet insitam,
 rectique cultus pectora roborant ;
 utcumque defecere mores,
 indecorant bene nata culpae.

quid debeas, o Roma, Neronibus,
 testis Metaurum flumen et Hasdrubal
 devictus et pulcher fugatis
 ille dies Latio tenebris,

40

qui primus alma risit adorea,
 dirus per urbes Afer ut Italas
 ceu flamma per taedas vel Eurus
 per Siculas equitavit undas.

post hoc secundis usque laboribus
Romana pubes crevit, et impio
vastata l'oenorum tumultu
fana deos habuere rectos;

dixitque tandem perfidus Hannibal :
' cervi, luporum praeda rapacium,
sectamur ultro, quos optimus
fallere et effugere est triumphus.

50

gens, quae cremato fortis ab Ilio
iactata Tuscis aequoribus sacra
natosque maturosque patres
pertulit Ausonias ad urbes,

duris ut ilex tonsa bipennibus
nigrae feraci frondis in Algido,
per damna, per caedis, ab ipso
ducit opes animumque ferro.

60

non Hydra secto corpore firmior
vinci dolentem crevit in Herculem,
monstrumve submisere Colchi
maius Echioniae Thebae.

merses profundo, pulchrior evenit ;
luctere, multa proruet integrum
cum laude victorem geretque
proelia coniugibus loquenda.

Carthagini iam non ego nuntios
mittam superbos : occidit occidit
spes omnis et fortuna nostri
nominis Hasdrubale interempto.'

70

nil Claudioe non perficiunt manus ;
 quas et benigno numine Iuppiter
 defendit, et curae sagaces
 expedient per acuta belli.

DI VIS orte bonis, optime Romulae
 custos gentis, abes iam nimium diu :
 maturum redditum pollicitus Patrum
 sancto concilio, redi.

lucem redde tuae, dux bone, patriae :
 instar veris enim voltus ubi tuus
 adfulsit populo, gratior it dies
 et soles melius nitent.

ut mater iuvenem, quem Notus invido
 flatu Carpathii trans maris aequora
 cunctantem spatio longius annuo
 dulci distinet a domo

10

votis ominibusque et precibus vocat,
 curvo nec faciem litore dimovet :
 sic desideriis icta fidelibus
 quaerit patria Caesarem.

tutus bos etenim rura perambulat,
 nutrit rura Ceres almaque Faustitas,
 pacatum volitant per mare navitae,
 culpari metuit fides,

20

nullis polluitur casta domus stupris,
mos et lex maculosum edomuit nefas,
laudantur simili prole puerperae,
culpam poena premunt comes.

quis Parthum paveat, quis gelidum Scythen,
quis Germania quos horrida parturit
fetus, incolumi Caesare? quis feræ
bellum curet Hiberiae?

condit quisque diem collibus in suis
et vitem viuas ducit ad arbores;
hinc ad vina re lit lactus et alteris
te mensis alibi deum;

30

te multa prece, te prosequitur mero
defuso pateris, et Laribus tuum
misceat numen, uti Graecia Castoris
et magni memor Herculis.

'longas o utinam, dux bone, serias
praestes Hesperiae' dicimus integro
sicci mane die, dicimus uidi
cum sol Oceano subest.

40

VI.

DIVE, quem proles Niobe magna
vindicem linguae Tityosque raptor
sensit et Troiae prope victor altae
Phthius Achilles,

ceteris maior, tibi miles impar,
filius quamvis Thetidis marinae
Dardanas turris quateret tremenda
cuspide pugnax.

—ille, mordaci velut icta ferro
pinus aut impulsa cupressus Euro,   10
procidit late posuitque collum in
pulvere Teucro.

ille non inclusus equo Minervae
sacra mentito male feriatos
Troas et laetam Priami choreis
falleret aulam,

sed palam captis gravis, heu nefas heu,
nescios fari pueros Achivis
ureret flammis, etiam latentem
matris in alvo ;   20

ni tuis victus Venerisque gratae
vocibus divum pater adnuisset
rebus Aeneae potiore ductos
alite muros.—

doctor argutae fidicen Thaliae,
Phoebe, qui Xantho lavis amne crinis,
Dauniae defende decus Camenae,
levis Agyieu.

spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem
carminis nomenque dedit poetae.   30
virginum primae puerique claris
patribus orti,

Deliae tutela deae fugaces
lynas et cervos cohibentis areu,
Le bium servate pelem meique
jollicis ictum,

rite Latonae puerum canentes,
rite crescenti face Noctilucam,
prosperam frugum celeremque pronos
volvcre mensi. 40

nupta iam dices 'ego dis amicuni,
saeculo festas referente luces,
reddidi carmen, docilis modorum
vatis Horati.'

VII. DIFFUGERE nives, redeunt iam gramina
campis
arboribusque comae ;
mutat terra vices, et decrescentia ripas
flumina praetereunt ;

Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
ducere nuda choros.
immortalia ne speres monet annus et alnum
quae rapit hora diem.

frigora mitescunt Zephyris, ver proterit aestas
interitura simul 10
pomiser autumnus fruges effuderit, et mox
bruma recurrit incrs.

damna tamen celeres reparant caelestia lunae :
 nos ubi decidimus
 quo pater Aeneas, quo Tullus dives et Ancus,
 pulvis et umbra sumus.

quis scit an adiant hodiernae crastina summae
 tempora di superi ?
 cuncta manus avidas fugient heredis, amico
 quae dederis animo. 20

cum semel occideris et de te splendida Minos
 fecerit arbitria,
 non, Torquate, genus, non te facundia, non te
 restituet pietas.

infernis neque enim tenebris Diana pudicum
 liberat Hippolytum,
 nec Lethaea valet Theseus abrumpere caro
 vincula Pirithoo.

VIII. **D**ONAREM pateras grataque commodus,
 Censorine, meis aera sodalibus,
 donarem tripodas, praemia fortium
 Graiorum, neque tu pessima munera
 ferres, divite me scilicet artium
 quas aut Parrhasius protulit aut Scopas,
 hic saxo, liquidis ille coloribus
 sollers nunc hominem ponere, nunc deum.
 sed non haec mihi vis, nec tibi talium
 res est aut animus deliciarum egens. 10

gaudes carminibus ; carmina possumus
 donare et pretium dicere muneri.
 non incisa notis marmora pullicis,
 per quae spiritu et vita relit bonis
 post mortem ducibus, non celeres fugae
 reiectaeque retrorsum Hannibal's minae,
 non incendia Carthaginis impiae,
 eius qui domita nomen ab Africa
 lucratus re hit clarius indicant
 laudes quam Calabrac' Pieriles ; neque
 si chartae sileant quod bene feceris,
 mercede lem tuleris. quid foret Iliae
 Mavortisque puer, si taciturnitas
 obstatet meritis invida Romuli ?
 creptum Stygiis fluctibus Aeacum
 virtus et favor et lingua potentium
 vatum divitilias consecrat insulis.
 dignum laude virum Musa vetat mori :
 caelo Musa beat. sic Iovis interest
 optatis epulis impiger Herculeis,
 clarum Tynlaridae sidus ab insulis
 quassas eripiunt aequoribus ratis,
 ornatus viridi tempora pampino
 Liber vota bonos dicit ad exitus.

IX.

NE forte credas interitura quae
 longe sonantem natus ad Aufidum
 non ante volgatas per artes
 verba loquor socianda chordis ;

non, si priores Maeonius tenet
sedes Homerus, Pindaricae latent
Ceaeque et Alcaei minaces
Stesichorique graves Camenae ;

nec siquid olim lusit Anacreon,
delevit aetas ; spirat adhuc amor,
vivuntque commissi calores
Aeoliae fidibus puellae.

10

non sola comptos arsit adulteri
crinis et aurum vestibus illitum
mirata regalisque cultus
et comites Helcne Lacaena ;

primusve Teucer tela Cydonio
direxit arcu ; non semel Ilios
vexata ; non pugnavit ingens
Idomeneus Sthenelusve solus

20

dicenda Musis proelia ; non ferox
Hector vel acer Deiphobus gravis
exceptit ictus pro pudicis
coniugibus puerisque primus.

vixere fortes ante Agamemnona
multi : sed omnes illacrimabiles
urguentur ignotique longa
nocte, carent quia vate sacro.

paulum sepulta distat inertiae
celata virtus. non ego te meis
chartis inornatum silebo,
totve tuos patiar labores

30

in p[ro]m[is]o, lodi, carpere lividas
et lividus, et animus tibi
temp[or]e prudens et secundis
temp[or]ibus dubius que rectus,
vi[er]o avarac[us] fraudis et alstinen[s]
d[icitu]r entis ad e[st] cuneta pecuniae,
cor[re]ctus que non unius anni,
sol quotiens bonu[is] atque filius

45

index honestum practalit utili,
reducit alto dona nocentium
voltu, per ol[or]ta tis catervas
explicat sua victor arma.

non posse i[st] lentem multa vocaveris
recte beatim; rectius occupat
numen beati, qui deorum
m[on]umenta sapienter uti

daramque collet pauperium pati,
peiusque leto flagitium timet,
non ille pro caris amicis
aut patria timidus perire.

X. **O** CRUDELIIS adhuc et Veneris muncribus
potens,
in perata tuae cu[m] veniet pluma superbiae
et quae n[on] umeris involitant deciderint comae,
nunc et qui color e[st] paniceae flore prior rosae

mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam,
dices 'heu' quotiens te speculo videris alterum,
'quae mens est hodie, cur eadem non puero fuit,
vel cur his animis incolumes non redeunt genae?'

XI.

EST mihi nonum superantis annum
plenus Albani cadus; est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis;
est hederae vis

multa, qua crinis religata fulges;
ridet argento domus; ara castis
vincta verbenis avet immolato
spargier agno;

cuncta festinat manus, huc et illuc
cursitant mixtae pueris puellae;
sordidum flammae trepidant rotantes
vertice fumum.

10

ut tamen noris quibus advoceris
gaudiis, Idus tibi sunt agendae,
qui dies mensem Veneris marinae
findit Aprilem,

iure sollemnisi mihi sanctiorque
paene natali proprio, quod ex hac
luce Maecenas meus adfluentis
ordinat annos.

20

Telphum, quem tu petis, occupavit
non tuae sortis iuvencem puella
dives et lasciva tenetque grata
compede vincetum.

terret ambustus Phaethon avaras
spes, et exemplum grave praebet ales
Pegasus terrenum equitem gravatus
Bellerophontem,

semper ut te digna sequare et ultra
quam licet sperare nefas putando
disparem vites. age iam meorum
finis amorum —

30

non enim posthac alia calcbo
semina—condisce modos, amanda
voce quos reddas : minuentur atrae
carmine curae.

XII. **I** AM veris comites, quae mare temperant,
impellunt animae hinc te Thracie,
iam nec prata rigent nec fluvii strepunt
hiberna nive turgidi.

nidum ponit Ityn flebiliter gemens
infelix avis et Cecropiae domus
asternum opprobrium, quod male barbaras
regum est ulta libidines.

dicunt in tenero gramine pinguium
custodes ovium carmina fistula,
delectantque deum, cui pecus et nigri
colles Arcadiae placent.

adduxere sitim tempora, Vergili.
sed pressum Calibus ducere Liberum
si gestis, iuvenum nobilium cliens,
nardo vina mereberis.

nardi parvus onyx elicit cadum,
qui nunc Sulpiciis accubat horreis,
spes donare novas largus amaraque
curarum eluere efficax.

20

ad quae si properas gaudia, cum tua
velox merce veni : non ego te meis
immunem meditor tinguere poculis,
plena dives ut in domo.

verum pone moras et studium lucri,
nigrorumque memor, dum licet, ignium
misce stultitiam consiliis brevem :
dulce est desipere in loco.

XIII. **A**UDIVERE, Lyce, di mea vota, di
audivere, Lyce : fis anus, et tamen
vis formosa videri,
ludisque et bibis impudens,

et canta tremulo pota Cupidinem
lenium sollicita, ille videntis et
doctae pallere Chiae
tuleris exebat in genis.

importunus enim transvolat aridas
quæru, et refugit te quia luridi
dente, te quia rugæ
turpant et capitis nive,

10

nec Coæ referunt iam tibi purpuræ
nec cari lapides tempora, quæc emel
notis amicta fastis
in lusit vobis dæ,

quo fugit venus heu, quo cœl r? decens
quo mortus? quid habes illu?, illius,
quæ spiralat amores,
quæ me surpucrat milii,

20

felix p. t Cinaram, notaque et artium
gratarum facies? s. l Cinarae brevis
anno, fata deicerunt,
servatura diu pareni

corni i. vctulae temporibus Lycean,
present et iavenes visere servili
multo non inane riu
dilapsam in cineres facem.

XIV. **Q**UAE cura Patrum quaeve Quiritium
plenis honorum muneribus tuas,
Augste, virtutes in aevum
per titulos memoresque fastos

aeternet, o qua sol habitabilis
illustrat oras maxime principum?
quem legis expertes Latinae
Vindelici didicere nuper

quid Marte posses. milite nam tuo
Drusus Genaunos, implacidum genus,
Breunosque veloces et arces
Alpibus impositas tremendis

10

deiecit acer plus vice simplici.
maior Neronum mox grave proelium
commisit immanisque Raetos
auspiciis pepulit secundis,

spectandus in certamine Martio
devota morti pectora liberae
quantis fatigaret ruinis,
indomitas prope qualis undas

20

exercet Auster, Pleiadum choro
scidente nubes, impiger hostium
vexare turmas et frementem
mittere equum medios per ignis.

te triformis volvitur Aufidus,
qui regna Druni praefluit Apuli,
cum saevit horret eam per cultis
dilexim mellatur agri,

te barbarorum Claudes agmina
ferrata vasto dirigit impetu,
primumque et extremum mitem
stravit humanae fidei clade vicerat,

te capias, te amandum et tunc
praedicta divisa, nam tibi quo dic
pertusus Alexander supplex
et vacua patescat aquila,

Fortuna Iusto pro p[ro]p[ri]a tertio
belli annulus reddidit exitum,
lau tempos et optatum peractis
imperii deus alrigavit,

te Canaber non ante dominabilis
Melp[er]ie et Indus, te profugis Scythes
miratur, o tutela praeponit
Italiam dominareque Romae.

te formum qui celat originem
Nilusque et Ister, te rapidus Tigris,
te bellicosque in remotis
obstrepit Oceanus Britannis,

te non paventis funera Galliae
durat que tellus audit Hiberiae,
te caede gaudentes Sygambri
compositis venerantur armis.

XV. PHOEBUS volentem proelia me loqui
 victas et urbes increpuit lyra,
 ne parva Tyrrhenum per aequor
 vela darem. tua, Caesar, aetas

fruges et agris rettulit uberes,
 et signa nostro restituit Iovi
 derepta Parthorum superbis
 postibus, et vacuum duellis

Ianum Quirini clausit, et ordinem
 rectum evaganti frena licentiae
 iniecit emovitque culpas
 et veteres revocavit artes,

per quas Latinum nomen et Italae
 crevere vires famaque et imperi
 porrecta maiestas ad ortus
 solis ab Hesperio cubili.

custode rerum Caesare non furor
 civilis aut vis exiget otium,
 non ira, quae procudit ensis
 et miseras inimicat urbes.

non qui profundum Danuvium bibunt
 edicta rumpent Iulia, non Getae,
 non Seres infidive Persae,
 non Tanain prope flumen orti.

10

20

no^m que et profestis lucibus et sacrīs
inter iocosi munera Liberi,
cum prole matronisque nostris
rite deos prius apprecati,

virtute functos more patrum duces
Lydis remixto carimine tibiis,
Troiamque et Anchisen et almae
progeniem Veneris canemus.

CARMEN SAECULARE.

CARMEN SAECULARE.

P HOEBE silvarumque potens Diana,
lucidum caeli decus, o colendi
semper et culti, date quae precamur
tempore sacro,

quo Sibyllini monuere versus
virgines lectas puerosque castos
dis, quibus septem placuere colles
dicere carmen.

alme Sol, curru nitido diem qui
promis et celas aliasque et idem
nasceris, possis nihil urbe Roma
visere maius.

10

rite maturos aperire partus
lenis, Ilithyia, tuere matres,
sive tu Lucina probas vocari
seu Genitalis :

diva, pro lucas subolem, Patrumque
properes decreta super ingandis
seminis pro hincque novae feraci

luz marita,

20

certus undique deciens per annos
orbi ut cantu referat que lulos
ter die clara totius que grata
naturamque frequentis.

vixque virace coquuntur, Parcae,
quod amel dictum est regibusque rerum
terminus erit, Luna in p. actis
iungit fata.

fertilis frugis p. atri que tellus
spicea donet Cererem corona;
nutriant fetus et a p. e. dolore
et Iuvant auct. e.

30

confito miti placidi p. p. telo
supplio di pueris, Apollo;
siderum regina licornis audi,
Luna, puella.

Roma si ve trum et opus, Iliaeque
litus Etruscum tenuere turmae,
iussa pars mutare lares et urbem
sojite cur u,

40

cui per ardensem sine fraude Troiam
castus Aeneas patriae superstes
liberum munivit iter, daturus
plura relictis :

di, probos mores docili iuventae,
 di, senectuti placidae quietem,
 Romulae genti date remque prolemque
 et decus omne;

quaeque vos bobus veneratur albis
 clarus Anchisae Venerisque sanguis,
 impetret, bellante prior, iacentem
 lenis in hostem.

50

iam mari terraque manus potentis
 Medus Albanasque timet securis,
 iam Scythae responsa petunt, superb
 nuper, et Indi.

iam Fides et Pax et Honos Pudorque
 priscus et neglecta redire Virtus
 audet, apparetque beata pleno
 Copia cornu.

60

augur et fulgente decorus arcu
 Phoebus acceptusque novem Camenis,
 qui salutari levat arte fessos
 corporis artus,

si Palatinas videt aequus aras,
 remque Romanam Latiumque felix
 alterum in lustrum meliusque semper
 prorogat aevum.

quaeque Aventinum tenet Algidumque
 quindecim Diana preces virorum
 curat et votis puerorum amicas
 applicat auris.

70

haec Iovem sentire deo que cunctos
spem bonam certamque domum reporto,
doctus et Phoebi chorus et Dianaë
dicere laudes.

E P O D I

EPODON

LIBER.

I.

I BIS Liburnis inter alta navium,
amice, propugnacula,
paratus omne Caesaris periculum
subire, Maecenas, tuo.
quid nos, quibus te vita si superstite
iucunda, si contra, gravis ?
utrumne iussi persequemur otium,
non dulce, ni tecum simul,
an hunc laborem mente laturi, decet
qua ferre non mollis viros ?
feremus et te vel per Alpium iuga
inhospitalem et Caucasum,
vel occidentis usque ad ultimum sinum
forti sequemur pectore.
roges tuum labore quid iuvem meo
imbellis ac firmus parum ?
comes minore sum futurus in metu,
qui maior absentis habet ;
ut adsidens implumbibus pullis avis
serpentium adlapsus timet
magis relictis, non, ut adsit, auxili
latura plus praesentibus.

10

20

libenter hoc et omne militabitur
 bellum in tuae spem gratiae,
 non ut iuvencis illigata pluribus
 aratra nitantur mea,
 pecusve Calabris ante sidus servidum
 Lucana mutet pascuis,
 neque ut superni villa candens Tusculi
 Circaea tangat moenia.
 satis superque me benignitas tua
 ditavit : haud paravero
 quod aut avarus ut Chremes terra premam,
 discinctus aut perdam nepos.

30

II. ‘**B**EATUS ille qui procul negotiis,
 ut prisca gens mortalium,
 paterna rura bobus exercet suis
 solutus onni senore,
 neque excitatur classico miles truci,
 neque horret iratum mare,
 Forumque vitat et superba civium
 potentiorum limina.
 ergo aut adulta vitium propagine
 altas maritat populos,
 aut in reducta valle mugientium
 prospectat errantilis greges,
 inutilisve falce ramos amputans
 feliciores inserit,
 aut pressa puris mella condit amphoris
 aut tondet infirmas ovis :
 ve lcum decorum mitibus pomis caput
 Autumnnus agris extulit,

10

ut gaudet insitiva decerpens pira,
 certantem et uvam purpurae,
 qua muneretur te, Priape, et te, pater
 Silvane, tutor finium.
 libet iacere modo sub antiqua ilice,
 modo in tenaci gramine.
 labuntur altis interim rivis aquae,
 queruntur in silvis aves,
 fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
 somnos quod invitet levis.
 at cum tonantis annus hibernus Iovis
 imbris nivesque comparat,
 aut trudit acris hinc et hinc multa cane
 apros in obstantis plagas,
 aut amite levi rara tendit retia,
 turdis edacibus dolos,
 pavidumque leporem et advenam laqueo gruem
 iucunda captat praemia.
 quis non malarum quas amor curas habet
 haec inter obliscitur?
 quodsi pudica mulier in partem iuvet
 domum atque dulcis liberos,
 Sabina qualis aut perusta solibus
 perniciis uxor Apuli,
 sacrum vetustis exstruat lignis focum
 lassi sub adventum viri,
 claudensque textis cratibus lactum pecus
 distenta siccat ubera,
 et horna dulci vina promens dolio
 dapes inemptas appetit:
 non me Lucrina iuverint conchylia
 magisve rhombus aut scari,
 si quos Eois intonata fluctibus
 hiemps ad hoc vertat mare.

non Afra avis descendat in ventre in meum,
 non attagen Ionicus
 iucundior quam lecta de pinguissimis
     oliva ramis arborum,
 aut herba lapathi prata amantis et gravi
     malvae salubres corpori,
 vel agna festis caesa Terminalibus,
     vel haedus creptus lupo.
 has inter epulas ut iuvat pastas ovis
     videre properantis domum,
 videre fessos vomerem inversum boves
     collo trahentis languido,
 positosque vernas, ditis examen domus,
     circum renidentis Lares.⁶⁰
 haec ubi locutus fenerator Alsius,
     iam iam futurus rusticus,
 omnem redegit Idibus pecuniam,
     quaerit Kalendis ponere.

70

70

III. PARENTIS olim si quis impia manu
     senile guttur fregerit,
 edit cicutis alium nocentius.
     o dura messorum ilia !
 quid hoc veneni saevit in praecordiis ?
     num viperinus his crux
 incocitus herbis me sefellit, an malas
     Canidia tractavit dapes ?
 ut Argonautas praeter omnis candidum
     Medea mirata est ducem,
 ignota tauris illigaturum iuga
     perunxit hoc Iasonem ;

10

hoc delibutis ulta donis paelicem
 serpente fugit alite.
 nec tantus umquam siderum insedit vapor
 siticulosae Apuliae
 nec munus umeris efficacis Herculis
 inarsit aestuosius.
 at siquid umquam tale concupiveris,
 iocose Maeceenas, precor
 manum puella savio opponat tuo,
 extrema et in sponda cubet. 20

IV. **L**UPIS et agnis quanta sortito obtigit
 tecum mihi discordia est,
 Hibericis peruste funibus latus
 et crura dura compede.
 licet superbus ambules pecunia,
 fortuna non mutat genus.
 videsne, Sacram metiente te viam
 cum bis trium ulnarum toga,
 ut ora vertat huc et huc euntium
 liberrima indignatio? 10
 ' sectus flagellis hic triumviralibus
 praeconis ad fastidium
 arat Falerni mille fundi iugera,
 et Appiam mannis terit,
 sedilibusque magnus in primis eques
 Othono contempto sedet.
 quid attinet tot ora navium gravi
 rostrata duci pondere
 contra latrones atque servilem manum,
 hoc, hoc tribano militum?' 20

V. 'A T o deorum quicquid in caelo regit
 terras et humanum genus,
 quid iste fert tumultus? aut quid omnium
 voltus in unum me truces?
 per liberos te, si vocata partibus
 Lucina veris adfuit,
 per hoc inane purpurae decus precor,
 per improbatum haec lovem,
 quid ut novarea me intueris aut uti
 petita ferro belua?'
 ut haec trementi questus ore constitit
 insignibus raptis puer,
 impube corpus, quale posset impia
 mollire Thracum pectora,
 Canidia brevibus implicata viperis
 crinis et incomptum caput
 iubet sepulcris caprificos erutas,
 iubet cupressus funebris,
 et uncta turpis ova ranae sanguine,
 plumainque nocturnae strigis,
 herbasque quas Ioleos atque Hiberia
 mittit venenorum ferax,
 et ossa ab ore rapta ieunae canis
 flammis aduri Colchicis.
 at expedita Sagana per totam domum
 spargens Avernal is aquas
 horret capillis ut marinus asperis
 echinus aut currens aper.
 abacta nulla Veia conscientia
 ligonibus duris humum

10

20

30

exhauriebat ingemens laboribus,
quo posset infossus puer
longo die bis terque mutatae dapis
inemori spectaculo,
cum prominaret ore quantum exstant aqua
suspensa mento corpora ;
exsucta uti medulla et aridum iecur
amoris esset poculum,
interminato cum semel fixae cibo
intabuissent pupulae.

40

non defuisse masculae libidinis
Ariminensem Foliam
et otiosa credidit Neapolis
et omne vicinum oppidum,
quae sidera excantata voce Thessala
lunamque caelo deripit.

hic inresectum saeva dente livido
Canidia rodens pollicem
quid dixit aut quid tacuit ? ‘o rebus meis
non infideles arbitrae,

50

Nox et Diana quae silentium regis
arcana cum fiunt sacra,
nunc nunc adeste, nunc in hostilis domos
iram atque numen vertite.

formidolosis dum latent silvis ferae
dulci sopore languidae,
senem, quod omnes rideant, adulterum
latrent Suburanac canes
nardo perunctum, quale non perfectius
meae laborarint manus.

60

quid accedit ? cur dira barbarae minus
venena Medeae valent ?
quibus superbam fugit ulta paelicem,
magni Creontis filiam,

cum palla, tabo munus imbutum, novam
incendio nuptiam abstulit.

atqui nec herba nec latens in asperis
radix fefellit me hecis.

indornat unctis omnium cubilibus
oblivione paelicum.

a a, solutus ambulat veneficæ
scientioris carmine.

non usitatis, Vare, potionibus,
o multa fleturum caput,
ad me recurras, nec vocata mens tua
Marsis redibit vocibus.

maius parabo, maius infundam tibi
fastidienti poculum,
priusque caelum sidet inferius mari
tellure porrecta super

quam non amore sic meo flagres uti
bitumen atris ignibus.'

sub haec puer iam non ut ante mollibus
lenire verbis imprias,
sed dubius unde rumperet silentium
misit Thye-teas preces.

'venena magnum fas nefasque non valent
converte humanam vicem.

diris agam vos ; dira detestatio
nulla expiatur victima.

quin, ubi perire iussus exspiravero,
nocturnus occurram Furor,
petamque voltus umbra curvis unguibus,
quae vis deorum est Manium,

et inquietis adsidens praecordiis
pavore somnos auferam.

vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens
contundet obseenas anus.

70

80

90

post insepulta membra different lupi
 et Esquilinae alites,
 neque hoc parentis heu mihi superstites
 effugerit spectaculum.'

100

VI. **Q**UID immerentis hospites vexas canis
 ignavus adversum lupos?
 quin huc inanis, si potes, vertis minas,
 et me remorsurum petis?
 nam qualis aut Molossus aut fulvus Laco,
 amica vis pastoribus,
 agam per altas aure sublata nives,
 quaecumque praecedet fera.
 tu, cum timenda voce complesti nemus,
 proiectum odoraris cibum.
 10
 cave, cave: namque in malos asperrimus
 parata tollo cornua,
 qualis Lycambae spretus infido gener,
 aut acer hostis Bupalo,
 an, si quis atro dente me petiverit,
 inultus ut flebo puer?

10

VII. **Q**UO, quo sclesti ruitis? aut cur dexteris
 aptantur enses econditi?
 parumne campis atque Neptuno super
 fusum est Latini sanguinis?
 non ut superbias invidac Carthaginis
 Romanus arces ureret,
 intactus aut Britannus ut descenderet

Sara crenatus via,
 sel ut, secundum vota Parthorum, sua
 urls hanc periret dextera.
 neque hic Iapis moⁿre fuit leonibus,
 um juam nisi in di par feris.
 si rōne caecis an rapit vis acrior
 an culpa? responsum date.
 tacent, et albus ora pallor inficit
 mente que pereisae stupent.
 sic e^t: acerba fata Romanos agunt
 scelus que fraternae necis,
 ut immerentis fluxit in terram Remi
 sacer neq^{ue} tibus crux.
20

VIII. R OGARE longo putram te saeculo
 vires quid enervet meas?
 cum sit tibi dens ater et rugis vetus
 frontem menectus exaret,
 hietque turpis inter aridas natis
 podex velut crudae bovis?
 sed incitat me pectus et niammae putres,
 equina quales ubera,
 venterque mollis et femur tumentibus
 exile suris ad litum.
 esto beata, fons atque imagines
 ducant triumphales tuum,
 nec sit marita quae rotundioribus
 onusta bacis ambulet.
 quid, quod libelli Stoici inter sericos
 iacere pulvilos amant?
70

inliterati num minus nervi rigent?
 minusve languet fascinum?
 quod ut superbo provokes ab inguine,
 ore adlaborandum est tibi.

20

IX. **Q**UANDO repostum Caecubum ad festas
 dapes
 victore laetus Caesare
 tecum sub alta—sic Iovi gratum—domo,
 beate Maecenas, bibam?
 sonante mixtum tibiis carmen lyra,
 hac Dorium, illis barbarum:
 ut nuper, actus cum freto Neptunius
 dux fugit ustis navibus,
 minatus Urbi vincla, quae detraxerat
 servis amicus perfidis.
 Romanus eheu—posteri negabitis—
 emancipatus feminae
 fert vallum et arma miles et spadonibus
 servire rugosis potest,
 interque signa turpe militaria
 sol adspicit conopium.
 ad †hunc frementis verterunt bis mille equos
 Galli canentes Caesarem,
 hostiliumque navium portu latent
 puppes sinistrorum citae.
 io Triumphe, tu moraris aureos
 currus et intactas boves?
 io Triumphe, nec Iugurthino parem
 bello reportasti ducem,

10

20

neque Africinum, cui super Carthaginem
virtus sepulcrum condidit.
terra marique victus hostis punico
lugubre mutavit sagum.
aut ille centum nobilem Cretam urbibus
ventis iturus non suis,
exercitatas aut petit Syrtis Noto,
aut fertur incerto mari.
capaciores adser hue, puer, scyphos
et Chia vina aut Lesbia,
vel quod fluentem nauseam coerceat
metire nobis Caecubum.
curam metumque Caesaris rerum iuvat
dulci Lyaeo solvere.

30

X. **M**ALA soluta navis exit alite
ferens olenem Maevium.
ut horridis utrumque verberes latus,
Auster, memento fluctibus.
niger rudentis Eurus inverso mari
fractosque remos differat,
insurgat Aquilo quantus altis montibus
frangit trementis ilices,
nec sidus atra nocte amicum appareat,
qua tristis Orion cedit,
quietiore nec feratur aequore
quam Graia victorum manus,
cum Pallas usto vertit iram ab Ilio
in impiam Aiacis ratem.
o quantus instat navitis sudor tuis,
tibique pallor luteus

10

et illa non virilis eiulatio,
 preces et aversum ad Iovem,
 Ionus udo cum remugiens sinus
 Noto carinam ruperit.
 opima quodsi praeda curvo litore
 porrecta mergos iuveris,
 libidinosus immolabitur caper
 et agna Tempestatibus.

20

XI. PETTI, nihil me sicut antea iuvat
 scribere versiculos amore percussum gravi,
 amore qui me praeter omnis expetit
 mollibus in pueris aut in puellis urere.
 hic tertius December, ex quo destiti
 Inachia furere, silvis honorem decutit.
 heu me, per urbem, nam pudet tanti mali,
 fabula quanta fui ! conviviorum et paenitet
 in quis amantem et languor et silentium
 arguit et latere petitus imo spiritus.   10
 ‘ contrane lucrum nil valere candidum
 pauperis ingenium ! ’ querebar adplorans tibi,
 simul calentis inverecundus deus
 fervidiore mero arcana promorat loco.
 ‘ quodsi meis inaestuet praecordiis
 libera bilis, ut haec ingrata ventis dividat
 fomenta volnus nil malum levantia,
 desinet imparibus certare summotus pudor.’
 ubi haec severus te palam laudaveram,
 iussus abire domum ferebar incerto pede   20
 ad non amicos heu mihi postis et heu
 limina dura, quibus lumbos et infregi latus.

20

nunc gloriantis quamlibet mulierculam
 vincere mollitia amor Lycisci me tenet ;
 unde expedire non amicorum queant
 libera consilia nec contumeliae graves,
 sed alius ardor aut puellae candidae
 aut teretis pueri longam renodantis comam.

XII. QUID tibi vis, mulier nigris dignissima
 barris ?
 munera quid mihi quidve tabellas
 mittis nec firmo iuveni neque naris obesac ?
 namque sagacious unus odoror,
 polypus an gravis hirsutis cubet hircus in alis,
 quam canis acer ubi lateat sus.
 qui sudor vietis et quam malus undique membris
 crescit odor, cum pene soluto
 indomitam properat rabiem sedare, neque illi
 iam manet umida creta colorque 10
 stercore fucatus crocodili, iamque subando
 tenta cubilia tectaque rumpit ;
 vel mea cum saevis agitat fastidia verbis :
 ‘ Inachia langues minus ac me ;
 Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad unum
 mollis opus. pereat male quae te
 Lesbia quaerenti taurum monstravit inertem,
 cum mili Cous adesset Amyntas,
 cuius in indomito constantior inguine nervus
 quam nova collibus arbor inhaeret. 20
 muricibus Tyriis iteratae vellera lanae
 cui properabantur ? tibi nempe,

ne foret aequalis inter conviva, magis quem
diligeret mulier sua quam te.
o ego non felix, quam tu fugis ut pavet acris
agna lupos capreaeque leones.'

XIII. **H**ORRIDA tempestas caelum contraxit, et
imbris
nivesque deducunt Iovem; nunc mare, nunc
siluae
Threicio Aquilone sonant. rapiamus, amici,
occasionem de die, dumque virent genua
et decet, obducta solvatur fronte senectus.
tu vina Torquato move consule pressa meo.
cetera mitte loqui: deus haec fortasse benigna
reducet in sedem vice. nunc et Achaemenio
perfundi nardo iuvat et fide Cyllenea
levare diris pectora sollicitudinibus, 10
nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
'invicte, mortalis dea nate puer Thetide,
te manet Assaraci tellus, quam frigida tardi
findunt Scamandri flumina, lubricus et Simois;
unde tibi redditum certo subtemine Parcae
rupere, nec mater domum caerula te revehet.
illuc omne malum vino cantuque levato,
deformis aegrimoniae dulcibus alloquiis.

XIV. **M**OLLIS inertia cur tantam diffuderit imis
oblivionem sensibus,
pocula Lethaeos ut si ducentia somnos
arente fauce traxerim,

candidate Maecenas, occidis saepe rogando :
 deus deus nam me vetat
 inceptos, olim promissum carmen, iambos
 ad umbilicum adduceret.
 non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
 Anacreonta Teium,
 qui persaepe cava testudine flevit amorem
 non elaboratum ad pedem.
 ureris ipse miser. quodsi non pulchrior ignis
 accendi obsessam Ilion,
 gaude sorte tua : me libertina neque uno
 contenta Phryne macerat.

10

XV. **N**OX erat et caelo fulgebat luna sereno
 inter minora sidera,
 cum tu magnorum numen laesura deorum
 in verba iurabas mea,
 artius atque hedera procera adstringitur ilex
 lentis adhaerens bracchiis,
 dum pecori lupus, et nautis infestus Orion
 turbaret hibernum mare,
 intonsosque agitaret Apollinis aura capillos,
 fore hunc amorem mutuum.

10

o dolitura mea multum virtute Neaera !
 nam siquid in Flacco viri est,
 non feret assidas potiori te dare noctes,
 et quaeret iratus parem :
 nec semel offendit constantia formae,
 si certus intrarit dolor.
 et tu, quicumque es felicior atque meo nunc
 superbus incedis malo,

sis pecore et multa dives tellure licebit,
 tibique Pactolus fluat,
 nec te Pythagorae fallant arcana renati,
 formaque vincas Nirea,
 heu heu translatos alio maerebis amores :
 ast ego vicissim risero.

20

XVI. ALTERA iam teritur bellis cīilibus aetas,
A suis et ipsa Roma viribus ruit :
 quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
 minacis aut Etrusca Porsenae manu ;
 aemula nec virtus Capuae, nec Spartacus acer
 novisque rebus infidelis Allobrox,
 nec fera caerulea domuit Germania pube
 parentibusque abominatus Hannibal ;
 impia perdemus devoti sanguinis aetas,
 ferisque rursus occupabitur solum. 10
 barbarus heu cineres insistet victor et arbenti
 eques sonante verberabit ungula,
 quaeque carent ventis et solibus ossa Quirini,
 nefas videre ! dissipabit insolens.
 forte quod expedit, communiter aut melior pars
 malis carere quaeritis laboribus.
 nulla sit hac potior sententia, Phocaeorum
 velut profugit exsecrata civitas
 agros atque lares patrios, habitandaque fana
 apris reliquit et rapacibus lupis, 20
 ire pedes quo cumque ferent, quo cumque per undas
 Notus vocabit aut protervus Africus.
 sic placet, an melius quis habet suadere ? secunda
 ratem occupare quid morainur alite ?

sed iuremus in haec : simul imis saxa renarint
vadis levata, ne redire sit nefas ;
neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina laverit cacumina,
in mare seu Celsus procurrerit Appenninus,
novaque monstra iunxerit libidine
mirus amor, iuvet ut tigris subsidere cervis,
adulteretur et columba milao,
credula nec ravos timeant armenta leones,
ametque salsa levis hircus acquora.
hacc et quae poterunt redditus abscindere dulcis
eamus orinis exsecrata civitas,
aut pars indocili melior grege ; mollis et expes
inomina perprimat cubilia.
vos quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
Etrusca piaeter et volate litora.
nos manet Oceanus circumvagus : arva, beata
petamus arva, divites et insulas,
reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis
et inputa floret usque vinea,
germinat es numquam fallentis termes olivae,
suamque pulla ficus ornat arborem,
mella cava manant ex ilice, montibus altis
levis crepante lympha desilit pede.
illuc iniussae veniunt ad multra capellac,
refertque tenta grex amicus ubera ;
nec vesperinus circumgemit ursus ovile,
neque intumescit alta viperis humus.
pluraque felices mirabimur ; ut neque largis
aquosus Eurus arva radat imbribus,
pinguia ne siccis urantur semina glaebis,
utrumque rege temperante caelitum.
non huc Argoo contendit remige pinus,
neque impudica Colchis intulit pedem ;

non huc Sidonii torserunt cornua nautae,
 laboriosa nec cohors Ulixei.
 nulla nocent pecori contagia, nullius astri
     gregem aestuosa torret impotentia.
 Iuppiter illa piae secrevit litora genti,
     ut inquinavit aere tempus aureum ;
 aere, dehinc ferro duravit saecula, quorun
     piis secunda vate me datur fuga.

60

XVII. **I** AM iam efficaci do manus scientiae,
     supplex et oro regna per Proserpinae,
 per et Dianae non movenda numina,
     per atque libros carminuni valentium
 refixa caelo devocare sidera,
     Canidia, parce vocibus tandem sacris,
 cituunque retro solve, solve turbinem.
     inovit nepotem Telephus Nereum,
 in quem superbus ordinarat agmina
     Mysorum et in quein tela acuta torserat.   10
 unxere matres Iliae addictum feris
     alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
 postquam relictis moenibus rex procidit
     heu pervicacis ad pedes Achillei.
 sanctosa duris exuere pellibus
     laboriosi remiges Ulixei
 volente Circa membra : tune mens et sonus
     relapsus atque notus in voltus honor.
 dedi satis superque poenarum tibi,
     amata nautis multum et institoribus.   20
 fugit iuventas, et verecundus color
     reliquit ora pelle amicta lurida ;

10

20

tuis capillus albus est odoribus;
nullum a labore me reclinat otium;
urguet diem nox et dies noctem, neque est
levare tenta spiritu praecordia.

ergo negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina
caputque Marsa dissilire nenia.

quid amplius vis? o mare, o terra, ardeo   30
quantum neque atro delibutus Hercules

Nessi cruento nec Sicana servida
furens in Aetna flamma; tu, donec cinis
iniuriosis aridus ventis ferar,
cales venenis officina Colchicis.

quae finis aut quod me manet stipendum?
effare: iussas cum fide poenas luam,
paratus expiare, seu poposceris   40
centum iuvencos; sive mendaci lyra
voles sonari, tu pudica, tu proba
perambulabis astra sidus aureum.

infamis Helenae Castor offensus vicem
fraterque magni Castoris, victi prece,
adempta vati reddidere lumina:
et tu, potes nam, solve me dementia,
o nec paternis obsoleta sordibus   50
neque in sepuleris pauperum prudens anus
novendialis dissipare pulveres.

tibi hospitale pectus et purae manus,
tuusque venter Pactumeius, et tuo
cruore rubros obstetrix pannos lavit,
uteumque fortis exsilis puerpera.
'quid obseratis auribus fundis preces?
non saxa nudis surdiora navitis
Neptunus alto tundit hibernus salo.
inultus ut tu riseris Cotyttia

volgata, sacrum liberi Cupidinis,
et Esquilini pontifex benefici
impune ut urbem nomine impleris meo?

quid proderat ditasse Paelignas anus   60
velociusve miscuisse toxicum?

sed tardicra fata te votis manent;
ingrata misero vita ducenda est in hoc,

novis ut usque suppetas laboribus.

optat quietem Pelopis infidi pater
egens benignae Tantalus semper dapis,
optat Prometheus obligatus aliti,
optat supremo collocare Sisyphus
in monte saxum: sed vetant leges Iovis.

voles modo altis desilire turribus,   70
modo ense pectus Norico recludere,
frustraque vincla gutturi nectes tuo
fastidiosa tristis aegrimonia.

vectabor umeris tunc ego inimicis eques,
meaeque terra cedet insolentiae.

an, quae movere cereas imagines,
ut ipse nosti cuiosus, et polo
deripere lunam vocibus possim meis,
possim crematos excitare mortuos
desiderique temperare pocula,   80
plorem artis in te nil agentis exitus?'

S A T I R A E.

SATIRARUM

LIBER PRIMUS.

I. **Q**UI fit, Maecenas, ut nemo, quam sibi sortem
seu ratio dederit seu fors obiecerit, illa
contentus vivat, laudet diversa sequentis?
'o fortunati mercatores' gravis annis
miles ait multo iam fractus membra labore.
contra mercator, navim iactantibus austris,
'militia est potior. quid enim? concurritur: horae
momento cita mors venit aut victoria lacta.'
agricolam laudat iuris legumque peritus,
sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat. 10
ille, datis vadibus qui rure extractus in urbem est,
solos felices viventis clamat in urbe.
cetera de genere hoc, adeo sunt multa, loquacem
delassare valent Fabium. ne te morer, audi
quo rem deducam. si quis deus 'en ego' dicat
'iam faciam quod voltis: eris tu, qui modo miles,
mercator; tu, consultus modo, rusticus: hinc vos,
vos hinc mutatis discedite partibus. cia.
quid statis?' nolint. atqui licet esse beatis.

quid causae est, merito quin illis Iuppiter ambas
iratus buccas inflet, neque se fore posthac
tam facilem dicat, votis ut piaebeat aureui?
praeterea, ne sic ut qui iocularia ridens
percurram: quamquam ridentem dicere verum
quid vetat? ut pueris olim dant crustula blandi
doctores, elementa velint ut discere prima:
sed tamen amoto quaeramus seria ludo.

ille gravem duro terram qui vertit aratro,
perfidus hic caupo, miles nautaeque per omne
auaces mare qui currunt, hac mente laboreum
sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
aiunt, cum sibi sint congesta cibaria: sicut
parvola—nam exemplo est—magni formica laboris
ore trahit quodcumque potest atque addit acervo
quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.
quae, simul inversum contristat Aquarius annum,
non usquam prorepit, et illis utitur ante
quaesitis sapiens, cum te neque servidus aestus
demoveat lucro, neque hiemps, ignis, mare, ferrum,
nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.

quid iuvat immensum te argenti pondus et auri
furtim defossa timidum deponere terra?

‘quod si comminuas, vilem redigatur ad assem.’
at ni id fit, quid habet pulcri constructus acervus?
milia frumenti tua triverit area centum,
non tuus hoc capiet venter plus ac meus: ut si
reticulum panis venalis inter onusto
forte vehas umero, nihil plus accipias quam
qui nil portarit. vel dic, quid referat intra
naturae finis viventi, iugera centum an
mille aret? ‘at suave est ex magno tollere acervo,
dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquas,
cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?’

20

30

40

50

ut tibi si sit opus liquidi non amplius urna
vel cyatho, et dicas : ‘magnō de flumine malim
quam ex hoc fonticulo tantundem sumere.’ eo fit,
plenior ut siquos delectet copia iusto,
cum ripa simul avolos ferat Aufidus acer.
at qui tantuli eget quanto est opus, is neque limo
turbatam haurit aquam neque vitam amittit in undis. 60
at bona pars hominum decepta cupidine falso
‘nil satis est’ inquit, ‘quia tanti quantum habeas sis.’
quid facias illi? iubeas miserum esse, libenter
quatenus id facit : ut quidam memoratur Athenis
sordidus ac dives, populi contemnere voces
sic solitus: ‘populus me sibilat ; at mihi plaudo
ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.’
Tantalus a labris sitiens fugientia captat
flumina. quid rides? mutato nomine de te
fabula narratur : congestis undique saccis
indormis inhians et tamquam pareere sacris
cogeris aut pictis tamquam gaudere tabellis.
nescis quo valeat numimus, quem praebeat usum?
panis ematur, holus, vini sextarius, adde
quis humana sibi doleat natura negatis.
an vigilare metu exanimem, noctesque diesque
formidare malos fures, incendia, servos,
ne te compilent fugientes, hoc iuvat? horum
semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.
at si condoluit temptatum frigore corpus, 70
aut aliis casus lecto te adfixit, habes qui
adsideat, fomenta paret, med' cum roget, ut te
suscitet ac natis reddat carisque propinquis?
non uxor salvum te volt, non filius; omnes
vicini oderunt, noti, pueri atque puellae.
miraris, cum tu argento post omnia ponas,
si nemo praestet quem non mercaris amore?

at si cognatos nullo natura labore
 quos tibi dat retinere velis servareque amicos,
 infelix operam perdas, ut siqtis asellum
 in Campo doceat parentem currere frenis?
 denique sit finis quaerendi, cumque habeas plus,
 pauperiem metuas minus, et finire laborem
 incipias parto quod avebas; ne facias quod
 Ummidius quidam. non longa est fabula. dives
 ut metiretur nummos, ita sordidus ut se
 non umquam servo melius vestiret, ad usque
 supremum tempus ne se penuria vicius
 opprimeret metuebat. at hunc liberta securi
 divisit medium, fortissima Tyndaridarum.

'quid mi igitur suades? ut vivam Naevius aut sic
 ut Nomentanus?' pergis pugnantia secum
 frontibus adversis componere: non ego, avarum
 eum veto te fieri, vappami iubeo ac nebulonem.
 est inter Tanain quiddam socerumque Viselli:
 est modus in rebus, sunt certi denique fines,
 quos ultra citraque nequit consistere rectum.
 illuc unde abii redeo, t qui nemo, ut avarus,
 se probet ac potius laudet diversa sequentis,
 quodque aliena capella gerat distentius uber,
 tabescat, neque se maiori pauperiorum
 turbae comparet, hunc atque hunc superare laboret,
 sic festinanti semper locupletior obstet,
 ut, cum carceribus missos rapit ungula currus,
 instat equis auriga suos vincentibus, illum
 praeteritum temnens extremos inter euntem.
 inde fit ut raro, qui se vixisse beatum
 dicat et exacto contentus tempore vita
 cedat uti conviva satur, reperire queamus.
 iam satis est. ne me Crispini scrinia lippi
 compilasse putas, verbum non amplius addam.

90

100

110

120

II. **A** MBUBAIARUM collegia, pharmacopolea,
mendici, mimae, balatrones, hoc genus omne
maestum ac sollicitum est cantoris morte Tigelli.
quippe benignus erat. contra hic, ne prodigus esse
dicitur metuens, inopi dare nolit amico,
frigus quo duramque famem propellere possit.
hunc si perconteris, avi cur atque parentis
praeclaram ingrata stringat malus ingluvie rem,
omnia conductis coemens obsonia nummis,
sordidus atque animi quod parvi nolit haberri,   10
respondet. laudatur ab his, culpatur ab illis.
Fufidius vappae famam timet ac nebulonis
dives agris, dives positis in fenore nummis :
quinas hic capiti mercedes exsecat, atque
quanto perditior quisque est, tanto acrius urguit ;
nomina sectatur, modo sumpta veste virili,
sub patribus duris tironum. ‘maxime’ quis non
‘Iuppiter’ exclamat simul atque audivit ? ‘at in se
pro quaestu sumptum facit hic.’ vix credere possis
quam sibi non sit amicus, ita ut pater ille, Terenti   20
fabula quem miserum gnato vixisse fugato
inducit, non se peius cruciaverit atque hic.
si quis nunc quaerat ‘quo res haec pertinet ?’ illuc :
dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
Maltinus tunicis demissis ambulat ; est qui
inguen ad obscenum subductis usque facetus,
pastillos Rusillus olet, Gargonius hircum.
nil medium est. sunt qui nolint tetigisse nisi illas
quarum subsuta talos tegat instita veste :
contra aliis nullam nisi oleni in fornice stantem.   30
quidam notus homo cum exiret fornice, ‘macte

virtute esto' inquit sententia dia Catonis :
 ' nam si nul ac venas inflavit. taetra libido,
 huc iuvenes aequum est descendere, non alienas
 permolere uxores.' ' nolim laudarier' inquit
 ' sic me' mirator cunni Cupiennius albi.
 audire est operae pretium, procedere recte
 qui moechos non voltis, ut omni parte laborent,
 utque illis multo corrupta dolore voluptas
 atque haec rara cadat dura inter saepe pericla. 40
 hic se praecipitem tecto dedit ; ille flagellis
 ad mortem caesus ; fugiens hic decidit acrem
 praedonum in turbam ; dedit hic pro corpore nummos ;
 hunc perminxerunt calones ; quin etiam illud
 accidit, ut cuidam testis caudamque salacem
 demeteret ferrum. ' iure' omnes : Galba negabat.
 tutior at quanto inerx est in classe secunda,
 libertinarum dico : Sallustius in quas
 non minus insanit quam qui moechatur. at hic si,
 qua res, qua ratio suaderet, quaque modeste 50
 munifiso esse licet, vellet bonus atque benignus
 esse, daret quantum satis esset, nec sibi damno
 dedecorique foret. verum hoc se amplectitur uno,
 hoc amat et laudat, ' matronam nullam ego tango.'
 ut quondam Marsaeus, amator Originis ille,
 qui patrium mimae donat fundumque laremque,
 ' nil fuerit mi' inquit ' cum uxoribus umquam alienis.' 60
 verum est cum mimis, est cum meretricibus, unde
 fama malum gravius quam res trahit. an tibi abunde
 personam satis est, non illud, quicquid ubique
 officit, evitare? bonam deperdere famam,
 rem patris oblimare, malum est ubicumque. quid inter
 est in matrona, ancilla peccata togata?
 Villius in Fausta Sulla gener, hoc miser uno
 nomine deceptus, poenas dedit usque superque

quam satis est, pugnis caesus ferroque petites,
exclusus fore, cum Longarenus foret intus.
huic si mutonis verbis mala tanta videnti
diceret haec animus ‘quid vis tibi? numquid ego a te
magno prognatum deposco consule cunnum   70
velatumque stola, mea cum conferbuit ira?’
quid responderet? ‘magno patre nata pueilla est.’
at quanto meliora monet pugnantiaque istis
dives opis natura suae, tu si modo recte
dispensare velis ac non fugienda petendis
immiscere. tuo vitio rerumne labores
nil referre putas? quare, ne paeniteat te,
desine matronas sectarier, unde laboris
plus haurire mali est quam ex re decerpere fructus.
nec magis huic, inter niveos viridesque lapillos   80
sit licet, hoc, Cerinthe, tuo tenerum est femur aut crus
rectius; atque etiam melius persaepe togatae est.
adde huc quod mercem sine fucis gestat; aperte
quod venale habet ostendit, nec siquid honesti est
iactat habetque palam, quaerit quo turpia celet.
regibus hic mos est, ubi equos mercantur: opertos
inspiciunt, ne si facies, ut saepe, decora
molli fulta pede est, emptorem inducat hiantem,
quod pulcrae clunes, breve quod caput, ardua cervix.
hoc illi recte: ne corporis optima Lyncei   90
contemplere oculis, Hypsaea caecior illa
quae mala sunt species. ‘o crus, o bracchia!’ verum
depugis, nasuta, brevi latere ac pede longo est.
matronae praeter faciem nil cernere possis,
cetera, ni Catia est, demissa veste tegentis.
si interdicta petes, vallo circumdata (nam te
hoc facit insanum), multae tibi tum officent res,
custodes, lectica, ciniflones, parasitae,
ad talos stola demissa et circumdata palla,

plurima quae invideant pure apparere tibi rem.
 altera, nil obstat ; Cois tibi paene videre est
 ut nudam, ne erure malo, ne sit pede turpi ;
 metiri possis oculo latus. an tibi mavis
 insidias fieri pretiumque avellier ante
 quam mercem ostendi ? ‘leporem venator ut alta
 in nive sectetur, positum sic tangere nolit’
 cantat, et apponit ‘meus est amor huic similis : nam
 transvolat in medio posita et fugientia captat.’
 hiscine versiculis speras tibi posse dolores
 atque aestus curasque gravis e pectore tolli ?
 nonne, cupidinibus statuat natura modum quem,
 quid latura, sibi quid sit dolitura negatum,
 quaerere plus prodest et inane abscindere soldo ?
 num, tibi cum fauces urit sitis, aurea quaeris
 pocula ? num esuriens fastidis omnia praeter
 pavonem rhombumque ? tument tibi cum inguina,
 num, si
 ancilla aut verna est praesto puer, impetus in quem
 continuo fiat, malis tentigine rumpi ?
 non ego : namque parabilem amo venerem facilemque.
 illam ‘post paullo ; sed pluris ; si exierit vir’
 Gallis, hanc Philodemus ait sibi quae neque magno
 stet pretio neque cunctetur cum est iussa venire.
 candida rectaque sit, munda hactenus ut neque longa
 nec magis alba velit quam dat natura videri.
 haec ubi supposuit dextro corpus mihi laevum,
 Ilia et Egeria est ; do nomen quodlibet illi,
 nec vereor ne dum futuo vir rure recurrat,
 ianua frangatur, latret canis, undique magno
 pulsa domus strepitu resonet, vepallida lecto
 desiliat mulier, miseram se conscientia clamet,
 erubibus haec metuat, doti deprensa, egomet mi.
 discincta tunica fugiendum est ac pede nudo,

100

110

120

130

ne nummi pereant aut puga aut denique fama.
deprendi miserum est: Fabio vel iudice vincam.

III. **O**MNIBUS hoc vitium est cantoribus, inter
amicos

ut numquam inducant animum cantare rogati,
iniussi numquam desistant. Sardus habebat
ille Tigellius hoc. Caesar, qui cogere posset,
si peteret per amicitiam patris atque suam, non
quicquam proficeret ; si collibusisset, ab ovo
usque ad mala citaret ‘io bacchae’, modo summa
voce, modo hac, resonat quae chordis quattuor ima-
nil aequale homini fuit illi : saepe velut qui
currebat fugiens hostem, persaepe velut qui
Iunonis sacra ferret ; habebat saepe ducentos,
saepe decem servos ; modo reges atque tetrarchs,
omnia magna loquens, modo ‘sit mihi mensa tripes et
concha salis puri et toga quae defendere frigus
quamvis crassa queat.’ deciens centena dedisses
huic parco, paucis contento, quinque diebus
nil erat in loculis ; noctes vigilabat ad ipsum
mane, diem totum stertebat ; nil fuit umquam
sic impar sibi. nunc aliquis dicat mihi ‘quid tu ?
nullane habes vitia ?’ immo alia et fortasse minorata.
Maenius absentem Novium cum carperet, ‘heus tu’
quidam ait, ‘ignoras te, an ut ignotum dare nobis
verba putas ?’ ‘egomet mi ignosco’ Maenius inquit.
stultus et improbus hic amor est dignusque notari.
cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
cur in amicorum vitiis tam cernis acutum
quam aut aquila aut serpens Epidaurius ? at tibi contra

evenit, inquirant vitia ut tua rursus et illi.
 iracundior est paulo, minus aptus acutis
 naribus horum hominum : r̄ideri possit eo quod 30
 rusticius tonso toga defluit et male laxus
 in pede calcceus haeret : at est bonus, ut melior vir
 non aliis quisquam, at tibi amicus, at ingenium ingens
 inculto latet hoc sub corpore. denique te ipsum
 concute, numqua tibi vitiorum inseverit olim
 natura aut etiam consuetudo mala : namque
 neglectis urenda filix innascitur agris.
 illuc praevertamur, amatorem quod amicæ
 turpia decipiunt caecum vitia, aut etiam ipsa hacc 40
 delectant, veluti Balbinum polypus Hagnac.
 vellem in amicitia sic erraremus, et isti
 errori nomen virtus posuissest honestum.
 at pater ut gnati, sic nos debemus amici
 siquod sit vitium non fastidire. strabonem
 appellat paetum pater, et pullum, male parvus
 si cui filius est, ut abortivus fuit olim
 Sisyphus. hunc varum distortis cruribus, illum
 balbutit seaurum, parvis sultum male talis.
 parcus hic vivit : frugi dicatur. ineptus
 et iactantior hic paullo est : concinnus amicis 50
 postulat ut videatur. at est truculentior atque
 plus aequo liber : simplex fortisque habeatur.
 caldior est : acris inter numeretur. opinor,
 haec res et iungit, innetos et servat amicos.
 at nos virtutes ipsas invertimus atque
 sincerum cupimus vas incrustare. probus quis
 nobiscum vivit, multum demissus homo : illi
 tardo cognomen, pingui damus. hic fugit omnis
 insidias nullique malo latus obdit apertum,
 cum genus hoc inter vitae versemur, ubi acris 60
 invidia atque vigent ubi crimina : pro bene sano

ac non incauto fictum astutumque vocamus.
 simplicior quis et est, qualem me saepe libenter
 obtulerim tibi, Maecenas, ut forte legentem
 aut tacitum impellat quovis sermone : ‘molestus,
 communi sensu plane caret’ inquimus. eheu
 quam temere in nosmet legem sancinius iniquam !
 nam vitiis nemo sine nascitur : optimus ille est,
 qui minimis urguetur. amicus dulcis, ut aequum est,
 cum mea compenset vitiis bona ; pluribus hisce, 70
 si modo plura mihi bona sunt, inclinet, amari
 si volet : hac lege in trutina ponetur eadem.
 qui ne tuberibus propriis offendat amicum
 postulat, ignoscet verrucis illius : aequum est
 peccatis veniam poscentem reddere rursus.
 denique, quatenus excidi penitus vitium irae,
 cetera item nequeunt stultis haerentia, cur non
 ponderibus modulisque suis ratio utitur ac res
 ut quaeque est ita suppliciis delicta coercet ?
 si quis eum servum, patinam qui tollere iussus 80
 semesos piscis tepidumque ligurrierit ius,
 in cruce suffigat, Labeone insanior inter
 sanos dicatur. quanto hoc furiosius atque
 maius peccatum est ! paulum deliquit amicus,
 quod nisi concedas, habeare insuavis: acerbus
 odisti et fugis ut Rusonem debitor aeris,
 qui nisi, cum tristes misero venere kalendae,
 mercedem aut nummos unde unde extricat, amaras
 porrecto iugulo historias captivus ut audit.
 comminxit lectum potus mensave catillum 90
 Euandri manibus tritum deiecit : ob hanc rem,
 aut positum ante mea quia pullum in parte catini
 sustulit esuriens, minus hoc iucundus amicus
 sit mihi ? quid faciam si furtum fecerit aut si
 prodiderit commissa fide sponsumve negarit ?

quis paria esse sere placuit peccata, laborant
 cum ventum ad verum est : sensus moresque repugnant
 atque ipse utilitas, iusti prope mater et aequi.
 cum prorepserunt primis animalia terris, 99
 mutum et turpe pecus, glandem atque cubilia propter
 unguibus et pugnis, dein fustibus, atque ita porro
 pugnabant armis quae post fabricaverat usus ;
 donec verba, quibus voces sensusque notarent,
 nominaque invenerentur : dehinc absistere bello,
 oppida coepcrunt munire, et ponere leges,
 ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
 nam fuit ante Helenam cunctus taeterrima belli
 causa ; sed ignotis perierunt mortibus illi,
 quos venerem incertam rapientes more ferarum
 viribus editior caedebat ut in grege taurus. 110
 iura inventa metu iniusti fateare necesse est,
 tempora si fastosque velis evolvere mundi.
 nec natura potest iusto secernere iniquum,
 dividit ut bona diversis, fugienda petendis,
 nec vincet ratio hoc, tantundem ut peccet idemque
 qui teneros caulis alieni fregerit horti
 et qui nocturnus sacra divum legerit. adsit
 regula, peccatis quae poenas inroget aquas,
 ne scutica dignum horribili sectere flagello.
 nam ut ferula caedas meritum maiora subire 120
 verbera non vereor, cum dicas esse pares res
 surta latrociniis et magnis parva mineris
 falce recisurum simili te, si tibi regnum
 permittant homines. si dives, qui sapiens est,
 et sutor bonus et solus formosus et est rex,
 cur optas quod habes ? ‘non nosti quid pater’ inquit
 ‘Chrysippus dicat. sapiens crepidas sibi numquam
 nec soleas fecit : sutor tamen est sapiens.’ qui ?
 ‘ut quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque

optimus est modulator ; ut Alsenus vafer, omni
 abiepto instrumento artis clausaque taberna,
 tonsor erat ; sapiens operis sic optimus omnis
 est opifex solus, sic rex.' vellunt tibi barbam
 lascivi pueri ; quos tu nisi fuste coeres,
 urgueris turba circum te stante miserque
 rumperis et latras, magnorum maxime regum.
 ne longum faciam : dum tu quadrante lavatum
 rex ibis neque te quisquam stipator ineptum
 praeter Crispinum sectabitur, et mihi dulces
 ignoscent, siquid peccaro stultus, amici,
 inque vicem illorum patiar delicta libenter,
 privatusque magis vivam te rege beatus.

130

140

IV. E UPOLIS atque Cratinus Aristophanesque poetae

atque alii quorum comoedia prisca virorum est,
 si quis erat dignus describi, quod malus ac fur,
 quod moechus foret aut sicarius aut alioqui
 famosus, multa cum libertate notabant.
 hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,
 mutatis tantum pedibus numerisque, facetus,
 emunctae naris, durus componere versus.
 nam fuit hoc vitiosus : in hora saepe ducentos,
 ut magnum, versus dictabat stans pede in uno
 cum flueret lutulentus, crat quod tollere velles ;
 garrulus atque piger scribendi ferre laborem,
 scribendi recte ; nam ut multum, nil moror. ecce
 Crispinus minimo me provocat : 'accipe, si vis,
 accipiam tabulas ; detur nobis locus, hora,
 custodes ; videamus uter plus scribere possit.'

10

di bene fecerunt inopis me quodque pusilli
 sinixerunt animi, raro et per pauca loquentis :
 at tu conclusas hircinis follibus auras,
 usque laborantis dum ferrum molliat ignis,
 ut mavis, imitare. beatus Fannius ultro
 delatis capsis et imagine ; cum mea nemo
 scripta legat, volgo recitare timentis ob hanc rem,
 quod sunt quos genus hoc minime iuvat, utpote pluris
 culpari dignos. quemvis media elige turba :
 aut ab avaritia aut misera ambitione laborat.
 hic nuptarum insanit amoribus, hic puerorum ;
 hunc capit argenti splendor ; stupet Albius aere ;
 hic mutat merces surgente a sole ad eum quo
 vespertina tepet regio : quin per mala praeceps
 seitur uti pulvis collectus turbine, nequid
 summa deperdat metuens aut ampliet ut rem :
 omnes hi metuunt versus, odere poetas.
 ‘saenum habet in cornu ; longe fuge : dummodo risum
 excutiat sibi, non hic cuiquam parcer amico ;
 et quo:lcumque semel chartis illeverit, omnis
 gestiet a furno redeuntis scire lacque
 et pueros et anus.’ agedum, pauca accipe contra.
 primo ego me illorum, dederim quibus esse poetis,
 excerptam numero : neque enim concludere versum 40
 dixeris esse satis ; neque si qui scribat uti nos
 sermoni propiora, putas hunc esse poetam.
 ingenium cui sit, cui mens divinior atque os
 magna sonaturum, des nominis huius honorem.
 idcirco quidam comoedia necne poema
 esset quaesivere, quod acer spiritus ac vis
 nec verbis nec rebus inest, nisi quod pede certo
 differt sermoni, sermo merus. ‘at pater ardens
 saevit, quod meretrice nepos insanus amica
 filius uxorem grandi cum dote recuset,

20

30

50

ebrius et, magnum quod dedecus, ambulet ante
noctem cum facibus.' numquid Pomponius istis
audiret leviora, pater si viveret ? ergo
non satis est puris versum perscribere verbis,
quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem
quo personatus pacto pater. his, ego quae nunc,
olim quae scripsit Lucilius, cripias si
tempora certa modosque, et quod prius ordine ver-
bum est

posterior facias, paeponens ultima primis,
non, ut si solvas 'postquam Discordia taetra   60
belli ferratos postis portasque refregit,'
invenias etiam disiecti membra poetae.
hactenus haec : alias iustum sit necne poema,
nunc illud tantum quaeram, meritone tibi sit
suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
ambulat et Caprius, rauci male cumque libellis,
magnus uterque timor latronibus : at bene si quis
et vivat puris manibus, contemnat utrumque.
ut sis tu similis Caeli Birrique latronum,
non ego sim Capri neque Sulci : cur metuas me ?   70
nulla taberna meos habeat neque pila libellos,
quis manus insudet volgi Hermogenisque Tigelli
nec recito cuiquam nisi amicis, idque coactus,
non ubivis coramve quibuslibet. in medio qui
scripta foro recitent sunt multi quique lavantes :
suave locus voci resonat conclusus. inanis
hoc iuvat, haud illud querentis, num sine sensu,
tempore num faciant alieno. 'laedere gaudes'
inquit, 'et hoc studio pravus facis.' unde petitum
hoc in me iacis ? est auctor quis denique eorum   80
vixi cum quibus ? absentem qui rodit amicum,
qui non defendit alio culpante, solutos
qui captat risus hominum famamque dicacis,

fingere qui non visa potest, commissa tacere
 qui nequit, hic niger est, hunc tu, Romane, eaveto.
 saepe tribus lectis videas cenare quaternos,
 e quibus unus amet quavis adspergere cunctos
 praeter eum qui praebet aquam; post hunc quoque
 potus,

condita cum verax aperit praecordia Liber.

hic tibi comis et urbanus liberque videtur,

90

infesto nigris : ego si risi, quod ineptus
 pastillos Rufillus olet, Gargonius hircum,
 lividus et mordax videor tibi? mentio si qua
 de Capitolini furtis iniecta Petilli

te coram fuerit, defendas ut tuus est mos :

'me Capitolinus convictore usus amicoque
 a puero est, causaque mea permulta rogatus
 fecit, et incolumis laetor quod vivit in urbe :
 sed tamen admiror quo pacto iudicium illud
 fuderit.' hic nigrae sucus lolliginis, haec est

100

aerugo mera : quod vitium procul afore chartis,
 atque animo prius, ut siquid promittere de me
 possum aliud vere, promitto. liberius si

dixero quid, si forte iocosius, hoc mihi iuris
 cum venia dabis : insuevit pater optimus hoc me,
 ut fuderem exemplis vitiorum quaeque notando.

cum me hortaretur, parce frugaliter atque
 viverem uti contentus eo quod mi ipse parasset,
 'nonne vides, Albi ut male vivat filius, utque

Barus inops? magnum documentum, ne patriam rem
 perdere quis velit : 'a turpi meretricis amore
 cum deterret, 'Scetani dissimilis sis :'

111

ne sequerer moechas, concessa cum venere uti
 possem, 'deprensi non bella est fama Treboni'
 aiebat : 'sapiens, vitatu quidque petitu
 sit melius, causas reddet tibi. mi satis est si

traditum ab antiquis morem servare tuamque,
 dum custodis eges, vitam famamque tueri
 incolumem possum : simul ac duraverit aetas
 membra animumque tuum, nabis sine cortice.' sic me
 formabat puerum dictis, et sive iubebat   121
 ut facerem quid, 'habes auctorem quo facias hoc :'
 unum ex iudicibus selectis obiciebat ;
 sive vetabat, 'an hoc dishonestum et iniustile factu
 necne sit addubites, flagret rumore malo cum
 hic atque ille ?' avidos vicinum funus ut aegros
 exanimat mortisque metu sibi parcere cogit,
 sic teneros animos aliena opprobria saepe
 absterrent vitiis. ex hoc ego sanus ab illis,
 perniciem quaecumque ferunt, mediocribus et quis   130
 ignoscas vitiis teneor ; fortassis et istinc
 largiter abstulerit longa aetas, liber amicus,
 consilium proprium. neque enim, cum lectulus aut me
 porticus exceptit, desum mihi. 'rectius hoc est ;
 hoc faciens vivam melius ; sic dulcis amicis
 occurram. hoc quidam non belle : numquid ego illi
 imprudens olim faciam simile ?' haec ego mecum
 compressis agito labris ; ubi quid datur oti,
 illudo chartis. hoc est mediocribus illis
 ex vitiis unum : cui si concedere nolis,   140
 multa poetarum veniet manus, auxilio quae
 sit mihi (nam multo plures sumus) ac veluti te
 Iudaei cogemus in hanc concedere turbam.

V. **E**GRESSUM magna me accepit Aricia Roma
 hospitio modico : rhetor comes Heliodorus,
 Graecorum longe doctissimus : inde Forum Appi,
 dissertum nautis, cauponibus atque malignis.

hoc iter ignavi divisimus, altius ac nos
 praeinetis unum : minus est gravis Appia tardis.
 hic ego propter aquam, quod erat deterrima, ventri
 indico bellum, cenantis haud animo aequo
 exspectans comites. iam nox inducere terris
 umbras et caelo diffundere signa parabat.   10
 tum pueri nautis, pueris convicia nautae
 ingerere. ‘huc appelle ! trecentos inseris. ohe
 iam satis est.’ dum aes exigitur, dum mula ligatur,
 tota abit hora. mali culices ranaeque palustres
 avertunt somnos. absentem ut cantat amicam
 multa prolatus vappa nauta atque viator
 certatiim, tandem fessus dormire viator
 incipit ac missae pastum retinacula mulae
 nauta piger saxo religat stertitque supinus.
 iamque dies aderat, nil cum procedere lintrem   20
 sentimus ; donec cerebrosus prosilit unus
 ac mulae nautaeque caput lumbosque saligno
 fuste dolat. quarta vix demum exponimur hora.
 ora manusque tua lavimus, Feronia, lympha.
 milia tum pransi tria repimus atque subimus
 impositum saxis late eandentibus Anxur.
 huic venturus erat Maecenas optimus atque
 Cocceius, missi magnis de rebus uterque
 legati, aversos soliti componere amicos.
 hic oculis ego nigra meis collyria lippus   30
 illinere. interea Maecenas advenit atque
 Cocceius Capitoque simul Fonteius, ad unguem
 factus homo, Antoni non ut magis alter amicus.
 Fundos Aufidio Lusco praetore libenter
 linquimus, insani ridentes praemia scribae,
 praetextam et latum clavum prunaeque batillum.
 in Mamurrarum lassi deinde urbe manemus,
 Murena praebente domum, Capitone culinam.

postera lux oritur multo gratissima : namque
Plotius et Varius Sinuessae Vergiliusque
occurrunt, animae quales neque candidiores
terra tulit neque quis me sit devinctior alter.
o qui complexus et gaudia quanta fuerunt !
nil ego contulerim iucundo sanus amico.

proxima Campano ponti quae villula, tectum
praebuit, et parochi quae debent ligna salemque.
hinc muli Capuae clitellas tempore ponunt.
lusum it Maecenas, dormitum ego Vergiliusque :
namque pila lippis inimicum et ludere crudis.

hinc nos Coccei recipit plenissima villa,
quae super est Caudi cauponas. nunc mihi paucis
Sarmenti scurrae pugnam Messique Cicirri,
Musa, velim memores, et quo patre natus uterque
contulerit lites. Messi clarum genus Osci ;
Sarmenti domina exstat : ab his maioribus orti
ad pugnam venere. prior Sarmentus ‘equi te
esse feri similem dico.’ ridemus, et ipse
Messius ‘accipio,’ caput et movet. ‘o tua cornu
ni foret exsecto frons’ inquit, ‘quid faceres, cum
sic mutilus minitaris?’ at illi foeda cicatrix
saetosam laevi frontem turpaverat oris.

Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus,
pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat ;
nil illi larva aut tragicis opus esse cothurnis.
multa Cicirrus ad haec. donasset iamne catenam
ex voto Laribus, quaerebat : scriba quod esset,
nilo deterius dominae ius esse : rogabat
denique cur umquam fugisset, cui satis una
farris libra foret, gracili sic tamque pusillo.
prorsus iucunde cenam producimus illam.
tendimus hinc recta Beneventum ; ubi sedulus hospes
paene macros arsit dum turdos versat in igni.

nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
 volcano sumnum properabat lambere tectum.
 convivas avi los cenam servosque timentis
 tum rapere atque omnis restinguere velle videres.
 incipit ex illo montes Apulia notos
 ostentare mili, quos torret Atabulus, et quos
 numquam erepsemus, nisi nos vicina Trivici
 villa recepisset, lacrimoso non sine fumo,80
 udos cum foliis ramos urente camino.
 hic ego men lacem stultissimus usque puellam
 ad medium noctem exspecto : somnus tamen aufert
 intentum veneri : tum immundo somnia visu
 nocturnam vestem maculant ventre inque supinum.
 quattuor hinc rapimur viginti et milia raedis,
 mansuri oppidulo, quod versu dicere non est,
 signis perfacile est. venit vilissima rerum
 hic aqua ; sed panis longe pulcherrimus, ultra
 callidus ut soleat umeris portare viator :90
 nam Canusi lapidosus, aquae non ditior urna
 qui locus a forti Diomede est conditus olim,
 flentibus hinc Varius discedit maestus amicis,
 inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum
 carpentes iter et factum corruptius imbri.
 postera tempestas melior, via peior ad usque
 Bari moenia piscosi. dein Gnatia lymphis
 iratis exstructa dedit risusque iocosque,
 dum flamma sine tura liquecere limine sacro
 persuadere cupit. credat Iudaeus Apella,100
 non ego. namque deos didici securum agere aevum,
 nec siquid miri faciat natura, deos id
 tristis ex alto caeli demittere tecto.
 Brundisium longae finis chartaeque viaque est.

VI. NON quia, Maecenas, Lydorum quicquid
Etruscos

incoluit finis, nemo generosior est te,
nec quod avus tibi maternus fuit atque paternus
olim qui magnis legionibus imperitarent,
ut plerique solent, naso suspendis adunco
ignotos, ut me libertino patre natum.

cum referre negas quali sit quisque parente
natus, dum ingenuus, persuades hoc tibi vere,
ante potestatem Tulli atque ignobile regnum
multos saepe viros nullis maioribus ortos
et vixisse probos, amplis et honoribus auctos :
contra Lævinum, Valeri genus, unde Superbus
Tarquinius regno pulsus fugit, unius assis
non umquam pretio pluris licuisse, notante
iudice, quo nosti, populo, qui stultus honores
saepe dat indignis et famae servit ineptus,
qui stupet in titulis et imaginibus. quid oportet
nos facere a volgo longe longeque remotos ?

namque esto, populus Lævino mallet honorem
quam Decio mandare novo, censorque moveret
Appius, ingenuo si non essem patre natus :
vel merito, quoniam in propria non pelle quiessem.
sed fulgente trahit constrictos Gloria curru

non minus ignotos generosis. quo tibi, Tilli,
sumere depositum clavum fierique tribuno ?
invidia accrebit, privato quae minor esset.
nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
pellibus et latum demisit pectore clavum,
audit continuo ‘ quis homo hic aut quo patre natus ? ’
ut siqui aegrotet quo morbo Barrus, haberi
ut cupiat formosus, cat quacumque, puellis

10

20

30

iniciat cura:n quaerendi singula, quali
sit facie, sura, quali pede, dente, capillo ;
sic qui promittit, civis, Urbe:n sibi curae,
imperium fore et Italiam, delubra deorum,
quo patre sit natus, num ignota matre in honestus,
omnis mortalis curare et quaerere cogit.

‘tune, Syri, Damae, aut Dionysi filius, audes
deicere de saxo civis aut tradere Cadmo ?’

‘at Novius collega gradu post me sedet uno :   40
namque est ille, pater quod erat meus.’ ‘hoc tibi

Paulus

et Messalla videris ? at hic, si plostra ducenta
concurrantque foro tria funera, magna sonabit
cornua quod vincatque tubas : saltem tenet hoc nos.’
nunc ad me redeo libertino patre natum,
quem rodunt omnes libertino patre natum,
nunc quia sim tibi, Maecenas, convictor ; at olim
quod mihi pareret legio Romana tribuno.

dissimile hoc illi est ; quia non, ut forsitan honorem
iure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum,   50
praesertim cautum dignos adsumere, prava
ambitione procul. felicem dicere non hoc
me possim, casu quod te sortitus amicum :

nulla etenim mihi te fors obtulit ; optimus olim
Vergilius, post hunc Varius dixere quid essem.
ut veni coram, singultim pauca locutus,
infans namque pudor prohibebat plura profari,
non ego me claro natum patre, non ego circum
me Satureiano vectari rura caballo,
sed quod eram narro. respondes, ut tuus est mos,   60
pauca : abeo ; et revocas nono post mense, iubesque
esse in amicorum numero. magnum hoc ego duco,
quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
non patre praeclaro, sed vita et pectore puro.

atqui si vitiis mediocribus ac mea paucis
mendosa est natura, alioqui recta, velut si
egregio inspersos reprendas corpore naevos,
si neque avaritiam neque sordis nec mala lustra
obiciet vere quisquam mihi, purus et insons,
ut me collaudem, si et vivo carus amicis,   70
causa fuit pater his, qui macro pauper agello
noluit in Flavi ludum me mittere, magni
quo pueri magnis e centurionibus orti,
laevo suspensi loculos tabulamque lacerto,
ibant octonis referentes Idibus aera ;
sed puerum est ausus Romam portare, docendum
artis quas doceat quivis eques atque senator
semet prognatos. vestem servosque sequentis,
in magno ut populo, si qui vidisset, avita
ex re paeberi sumptus mihi crederet illos.   80
ipse mihi custos incorruptissimus omnis
circum doctores aderat. quid multa ? pudicum,
qui primus virtutis honos, servavit ab omni
non solum facto, verum opprobrio quoque turpi :
nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim
si praeco parvas aut, ut fuit ipse, coactor
mercedes sequerer ; neque ego essem questus : at hoc
nunc
laus illi debetur et a me gratia maior.
nil me paeniteat sanum patris huius ; coque
non, ut magna dolo factum negat esse suo pars   90
quod non ingenuos habeat clarosque parentis,
sic me defendam. longe mea discrepat istis
et vox et ratio. nam si natura iuberet
a certis annis aevum remeare peractum,
atque alios legere ad fastum quosquinque parentis,
optaret sibi quisque, meis contentus honestos
fascibus et sellis nolle mihi sumere, demens

iudicio volgi, sanus fortasse tuo, quod
 nollem onus haud umquam solitus portare molestum.
 nam mihi continuo maior quaerenda foret res   100
 atque salutandi plures, ducendus et unus
 et comes alter, uti ne solus rusve peregreve
 exirem, plures calones atque caballi
 pascendi, ducenda petorrita. nunc mihi curto
 ire licet mulo vel si libet usque Tarentum,
 mantica cui lumbos onere ulceret atque eques armos ;
 obiciet nemo sordis mihi quas tibi, Tilli,
 cum Tiburte via practorem quinque sequuntur
 te pueri, lasanum portantes oenophorunque.
 hoc ego commodius quam tu, praeclare senator,   110
 milibus atque aliis vivo. quacumque libido est
 incedo solus ; percontor quanti holus ac far ;
 fallacem Circum vespertinumque pererro
 saepe Forum ; adsisto divinis ; inde domum me
 ad porri et ciceris resero laganiique catinum :
 cena ministratur pueris tribus, et lapis albus
 pocula cum cyatho duo sustinet ; adstat echinus
 vilis, cum patera gutus, Campana supellex.
 deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quod cras
 surgendum sit mane, obeundus Marsya, qui se   120
 voltum ferre negat Noviorum posse minoris.
 ad quartam iaceo : post hanc vigor, aut ego lecto
 aut scripto quod me tacitum iuvet ; unguor olivo,
 non quo fraudatis immundus Natta lucernis.
 ast ubi me fessum sol acrior ire lavatum
 admonuit, fugio † Campum lusumque trigonem. †
 pransus non avide, quantum interpellet inani
 ventre diem durare, domesticus otior. haec est
 vita solutorum misera ambitione gravique ;
 his me consolor victorum suavius ac si   130
 quaestor avus pater atque meus patruusque fuisset.

VII. PROSCRIPTI Regis Rupili pus atque
venenum

hybrida quo pacto sit Persius ultus, opinor
omnibus et lippis notum et tonsoribus esse.
Persius hic permagna negotia dives habebat
Clazomenis, et iam lites cum Rege molestas,
durus homo atque odio qui posset vincere Regem,
confidens tumidusque, adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros ut equis praecurreret albis.
ad Regem redeo. postquam nihil inter utrumque
convenit—hoc etenim sunt omnes iure molesti   10
quo fortis, quibus adversum bellum incidit: inter
Hectora Priamiden, animosum atque inter Achillem
ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors,
non aliam ob causam nisi quod virtus in utroque
summa fuit; duo si discordia vexet inertes,
aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi
cum Lycio Glauco, discedat pigror, ultiro
muneribus missis,—Bruto praetore tenente
ditem Asiam, Rupili et Persi par pugnat, uti non
compositum melius cum Bitho Bacchius. in ius   20
acres procurrunt, magnum spectaculum uterque.
Persius exponit causam; ridetur ab omni
conventu; laudat Brutum laudatque cohortem,
solem Asiae Brutum appellat stellasque salubris
appellat comites, excepto Rege; Cancem illum,
invisum agricolis sidus, venisse: ruebat
flumen ut hibernum, fertur quo rara securis.
tum Praenestinus salso multoque fluenti
expressa arbusto regerit convicia, durus
vindemiator et invictus, cui saepe viator   30

cessisset magna compellans voce cuculum.
at Graecus, postquam est Italo peritus aceto,
Persius exclamat ' per magnos, Brute, deos te
oro, qui reges consueris tollere, cur non
hunc Regem iugulas? operum hoc, mihi crede, tuo-
rum est.'

VIII. **O**LIM truncus eram siculnus, inutile lig-
num,
cum faber, incertus scannum saceretne Priapum,
maluit esse deum. deus inde ego, furum aviumque
maxima formido : nam fures dextra coerct
obscenoque ruber porrectus ab inguine palus,
ast importunas volucres in vertice larundo
terret fixa vetatque novis considere in hortis.
huc prius angustis cincta cadavera cellis
conservus vili portanda locabat in arca ;
hoc miserae plebi stabat commune sepulcrum, 10
Pantolabo scurrae Nomentanoque nepoti.
mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
hic dabat ; heredes monumentum ne sequeretur.
nunc licet Esquiliis habitare salubribus atque
aggere in aprico spatiari, quo modo tristes
albis informem spectant ossibus agrum ;
cum mihi non tantum furesque feraeque suetae
hunc vexare locum curae sunt atque labori,
quantum carminibus quae versant atque venenis 20
humanos animos : has nullo perdere possum
nec prohibere modo, simul ac vaga luna decorum
protulit os, quin ossa legant herbasque nocentis.
vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis passoque capillo,

cum Sagana maiore ululantem. pallor utrasque
fecerat horrendas adspectu. scalpere terram
unguis et pullam divellere mordicus agnam
coeperunt: crux in fossam consusus, ut inde
Manis elicerent animas responsa daturas.
lanea et effigies erat, altera cerea : maior
lanea, quae poenis compesceret inferiorem ;
cerea suppliciter stabat servilibus utque
iam peritura modis. Hecaten vocat altera, sacvam
altera Tisiphonen. serpentis atque videres
infernas errare canes lunamque rubentem,
ne foret his testis, post magna latere sepulcrum.
mentior at siquid, merdis caput inquierer albis
corvorum atque in me veniat mictum atque cacatum
Iulus, et fragilis Pediatia, surque Voranus.
singula quid memorem, quo pacto alterna loquentes 40
umbrae cum Sagana resonarint triste et acutum,
utque lupi barbam variae cum dente colubrae
abdiderint furtim terris, et imagine cerea
largior arserit ignis, et ut non testis inultus
horruerim voces Furiarum et facta duarum ?
nam displosa sonat quantum vesica pepedi
diffissa nate ficus : at illae currere in urbem.
Canidiae dentes, altum Saganae caliendrum
excidere atque herbas atque incantata lacertis
vincula cum magno risuque iocoque videres.

IX. **I**BAM forte via Sacra, sicut meus est mos,
I nescio quid meditans nugarum, totus in illis,
accurrit quidam notus mihi nomine tantum,
arreptaque manu 'quid agis, dulcissime rerum ?'

‘suaviter, ut nunc est’ inquam, ‘et cupio omnia quae vis.’

cum adsectaretur, ‘num quid vis?’ occupo. at ille ‘noris nos’ inquit; ‘docti sumus.’ hic ego ‘pluris hoc’ inquam ‘mihi eris.’ misere discedere quaerens, ire modo ocius, interdum consistere, in aurem dicere nescio quid pucero, cum sudor ad iinos manaret talos. ‘o te, Bolane, cerebri felicem!’ aiebam tacitus, cum quidlibet ille garriret, vicos, urbem laudaret. ut illi nil respondebam, ‘misere cupis’ inquit ‘abire: iam dudum video: sed nil agis; usque tenebo; prosequar hinc quo nunc iter est tibi.’ ‘nil opus est te circumagi: quandam volo visere non tibi notum: trans Tiberim longe cubat is, prope Caesaris hortos.’ ‘nil habeo quod agam et non sum piger: usque sequar te.’

demitto auriculas ut iniquae mentis asellus cum gravius dorso subiit onus. incipit ille: ‘si bene me novi, non Viscum pluris amicum, non Varium facies: nam quis me scribere pluris aut citius possit versus? quis membra movere mollius? invideat quod et Hermogenes ego canto.’ interpellandi locus hic erat: ‘est tibi mater, cognati, quis te salvo est opus?’ ‘haud mihi quisquam. omnis composui.’ ‘felices! nunc ego resto. confice: namque instat fatum mihi triste, Sabella quod pucero cecinit divina mota anus urna: hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis, nec laterum dolor aut tussis, nec tarda podagra: garrulus hunc quando consumet cumque: loquaces, si sapiat, vitet, simul atque adoleverit aetas.’ ventum erat ad Vestae, quarta iam parte dici praeterita, et casu tam respondere vadato

debebat ; quod ni fecisset, perdere litem.
‘si me amas’ inquit, ‘paullum hic ades.’ ‘inteream si
aut valeo stare aut novi civilia iura : 39
et propero quo scis.’ ‘dubius sum quid faciam’ inquit,
‘tene relinquam an rem.’ ‘me, sodes.’ ‘non faciam’ ille,
et praecedere coepit. ego, ut contendere durum est
cum victore, sequor. ‘Maecenas quomodo tecum?’
hinc repetit : ‘paucorum hominum et mentis bene
sanae.

nemo dexterius fortuna est usus. haberet
magnum adiutorem, posset qui ferre secundas,
hunc hominem velles si tradere. dispeream ni
summosse omnis.’ ‘non isto vivimus illuc
quo tu rere modo : domus hac nec purior ulla est
nec magis his aliena malis ; nil mi officit, inquam, 50
ditior hic aut est quia doctior ; est locus uni
cuique suus.’ ‘magnum narras, vix credibile.’ ‘atqui
sic habet.’ ‘accendis quare cupiam magis illi
proximus esse.’ ‘velis tantummodo : quae tua virtus,
expugnabis ; et est qui vinci possit, coque
difficilis aditus primos habet.’ ‘haud mili deero :
muneribus servos corrumpam ; non, hodie si
exclusus fuero, desistam ; tempora quaeram ;
occurram in triviis ; deducam. nil sine magno
vita labore dedit mortalibus.’ haec dum agit, ecce 60
Fuscus Aristius occurrit, mihi carus et illum
qui pulchre nosset. consistimus. ‘unde venis?’ et
‘quo tendis?’ rogat et respondet. vellere coipi,
et prensare manu lentissima bracchia, nutans,
distorquens oculos, ut me ciperet. male salsus
ridens dissimulare ; meum iecur urere bilis.
‘certe nescio quid secreto velle loqui te
aiebas mecum.’ ‘memini bene, sed meliore
tempore dicam : hodie tricesima sabbata : vin tu

curtis Iulacis oppedere ?' 'nulla mihi' inquam 70
 'religio est.' 'at mi: sum paulo infirmior, unus
 multorum. ignosces : al'as loquar.' huncine solem
 tam nigrum surrexe mihi ! fugit improbus ac me
 sub cultro linquit. casu venit obvius illi
 adversarius et 'quo tu turpissime?' magna
 inclamat voce, et 'licet antestari?' ego vero
 oppono auriculam. rapit in ius : claimor utrinque,
 undique concursas. sic me servavit Apollo.

X. [L]UCILI, quam sis mendosus, teste Catone
 defensore tuo pervincam, qui male factos
 emendare parat versus, hoc lenius ille
 quo melior vir et est longe subtilior illo
 qui multum puer et loris et funibus udis
 exhortatus, ut esset opem qui ferre poetis
 antiquis posset contra fastidit nostra,
 gramaticorum equitum doctis inuis. ut redeam
 illuc,]

Nempe incomposito dixi pede currere versus
 Lucili. quis tam Lucili fautor inepte est 10
 ut non hoc fateatur? at idem, quod sale multo
 Urbem defrictum, charta laudatur eadem.
 nec tamen hoc tribuens dederim quoque cetera :
 nam sic
 et Laberi mimos ut pulchra poemata mirer.
 ergo non satis est risu dilucere rictum
 auditoris : et est quaedam tamen hic quoque virtus :
 est brevitate opus, ut currat sententia neu se
 impedit verbis lassas onerantibus auris,
 et sermone opus est modo tristi, saepe iocoso,

defendente vicem modo rhetoris atque poetae,
interdum urbani, parcentis viribus atque
extenuantis eas consulto. ridiculum acri
fortius et melius magnas plerumque secat res.
illi, scripta quibus comoedia prisca viris est,
hoc stabant, hoc sunt imitandi : quos neque pulcher
Hermogenes umquam legit neque simius iste
nil praeter Calvum et doctus cantare Catullum.
'at magnum fecit quod verbis Graeca Latinis
miscuit.' o seri studiorum ! quine putetis
difficile et mirum, Rhodio quod Pitholeonti
contigit ? 'at sermo lingua concinnus utraque
suavior, ut Chio nota si commixta Falerni est.'
cum versus facias, te ipsum percontor, an et cum
dura tibi peragenda rei sit causa Petilli ?
scilicet oblitos patriaeque patrisque Latini,
cum Pedius causas exsudet Publicola atque
Corvinus, patriis intermiscere petita
verba foris malis Canusini more bilinguis ?
atque ego cum Graecos facerem natus mare citra
versiculos, vetuit me tali voce Quirinus,
post mediam noctem visus, cum somnia vera,
'in silvam non ligna feras insanius ac si
magnas Graecorum malis implere catervas.'
turgidus Alpinus iugulat dum Memnona dumque
desingit Rheni luteum caput, haec ego ludo,
quae neque in ae:le sonent certantia iudice Tarpa,
nec redeant iterum atque iterum spectanda t:eatris.
arguta meretrice potes Davoque Chremeta
cludente senem comis garrire libellos
unus vivorum, Fundani ; Pollio regum
facta canit pede ter percusso ; forte cpos acer
ut neino Varius ducit ; moile atque facetum
Vergilio adnuerunt gaudentes rure Cainenac :

30

40

50

hoc erat, experto fru'tra Varrone Atacino
 atque quibusdaim aliis, melius quod scribere possem,
 inventore minor ; neque ego illi detrahere ausim
 haerentem capiti cum multa laude coronam.
 at dixi fluere hunc lutulentum, saepe ferentem
 plura quidem tollen la relinquendis. age, quaeso,
 tu nihil in magno doctus reprehendis Homero? 60
 nil comis tragic'i mutat Lucilius Acci ?
 non r'let versus Enni gravitate minores,
 cum de se loquitur non ut maiore repressis ?
 quid vetat et nosmet Lucili scripta legentis
 quaerere num illius, num rerum dura negarit
 versiculos natura magis factos et euntis
 mollius, ac si quis pedibus qu'il claudere senis,
 hoc tantum contentus, amet scripsisse ducentos
 ante cibum versus, totidem cenatus ; Etrusci
 quale fuit Cassi rapido ferventius amni 70
 ingenium ; capsis quem fama est esse librisque
 ambustum propriis. fuerit Lucilius, inquam,
 comis et urbanus, fuerit limatior idem
 quam rudis et Graecis intacti carminis auctor
 quamque poetarum seniorum turba : sed ille,
 si foret hoc nostrum fato dilatus in aevum,
 detereret sibi multa, recideret omne quod ultra
 perfectum traheretur, et in versu faciendo
 saepe caput scaberet, vivos et roderet unguis.
 saepe stilum vertas, iterum quae digna legi sint
 scripturus, neque te ut miretur turba labores,
 contentus paucis lectoribus. an tua demens
 vilibus in ludis dictari carmina malis ? 80
 non ego : nam satis est equitem mihi plaudere, ut
     audax
 contemptis aliis explosa Arbuscula dixit.
 men moveat cimex Pantilius, aut cruciet quod

vellacet absentem Demetrius, aut quod ineptus
Fannius Hermogenis laedat conviva Tigelli?
Plotius et Varius, Maecenas Vergiliusque,
Valgius et probet haec Octavius, optimus atque   90
Fuscus, et haec utinam Viscorum laudet uterque.
ambitione relegata te dicere possum,
Pollio, te, Messalla, tuo cum fratre, simulque
vos, Bibule et Servi, simul his te, candide Furni,
compluris alios, doctos ego quos et amicos
prudens praetereo : quibus haec, sunt qualiacumque,
arridere velim, doliturus si placeant spe
deterius nostra. Demetri, teque, Tigelli,
discipularum inter iubeo plorare cathedras.
i, puer, atque meo citus haec subscribe libello.   100

SATIRARUM

LIBER SECUNDUS.

I. **S**UNT quibus in satira videor nimis acer et ultra
legem tendere opus ; sine nervis altera quic-
quid
composui pars esse putat similisque meorum
mille die versus deduci posse. Trebat,
quid faciam praescribe. ‘quiescas.’ ne faciam, in-
quis,
omnino versus ? ‘aio.’ peream male, si non
optimum erat : verum nequeo dormire. ‘ter uncti
transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto,
irriguumque mero sub noctem corpus habento.
aut si tantus amor scribendi te rapit, aude
Caesaris invicti res dicere, multa laborum
praemia latus.’ cupidum, pater optime, vires
deficiunt : neque enim quivis horrentia pilis
agmina nec fracta pereuntis cuspide Gallos
aut labentis equo describit volnera Parthi.
‘attamen et iustum poteras et scribere fortem,

Scīpiadām ut sapiens Lucilius.' haud mihi deero
cum res ipsa feret : nisi dextro tempore Flacci
verba per attentam non ibunt Caesaris aurem,
cui male si palpere, recalcitrat undique tutus.   20
' quanto rectius hoc quam tristi laedere versu
Pantolabum scurram Nomentanumve nepotem,
cum sibi quisque timet, quamquam est intactus, et
odit.'

quid faciam ? saltat Milonius, ut semel icto
accessit fervor capiti numerusque lucernis ;
Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem
pugnis : quot capitum vivunt, totidem studiorum
milia. me pedibus delectat claudere verba
Lucili ritu, nostrum melioris utroque.
ille velut fidis arcana sodalibus olim   30
credebat libris, neque si male cesserat usquam
decurrens alio neque si bene : quo fit ut omnis
votiva pateat veluti descripta tabella
vita senis. sequor hunc, Lucanus an Apulus anceps :
nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus,
missus ad hoc pulsis, vetus est ut fama, Sabellis,
quo ne per vacuum Romano incurreret hostis,
sive quod Apula gens seu quod Lucania bellum
incuteret violenta. sed hic stilus haud petet ultro
quemquam animantem et me veluti custodiet ensis   40
vagina tectus : quem cur destringere concr
tutus ab infestis latronibus? o pater et rex
Iuppiter, ut pereat positum robigine telum,
nec quisquam noceat cupido mihi pacis ! at ille
qui me commorit—melius non tangere ! clamo—
flebit et insignis tota cantabitur urbe.
Cervius iratus leges minitatur et urnam,
Canidia Albuci quibus est inimica venenum,
grande malum Turius, siqui*l* se iudice certes :

ut quo quisque valet suspectos terreat, utque
imperet hoc natura potens, sic collige mecum.
dente lupus, cornu taurus petit ; unde nisi intus
monstratum ? Scaevae vivacem crede nepoti
matrem ; nil faciet sceleris pia dextera : mirum, .
ut neque calce lupus quemquam neque dente petit
bos :

sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
ne longum faciam ; seu me tranquilla senectus
exspectat seu Mors atris circumvolat alis,
dives, inops, Romae, seu fors ita iusserit, exsul,
quisquis erit vitae scribam color. ‘o puer, ut sis 60
vitalis metuo, et maiorum nequis amicus
frigore te feriat.’ quid ? cum est Lucilius ausus
primus in hunc operis componere carmina morem,
detrahere et pellem, nitidus qua quisque per ora
cederet, introrsum turpis, num Laelius et qui
duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen
ingenio offensi aut laeso doluere Metello
famosisque Lupo cooperto versibus ? atqui
primores populi arripuit populumque tributim,
scilicet uni aequus virtuti atque eius amicis. 70
quin ubi se a volgo et scaena in secreta remorant
virtus Scipiadae et mitis sapientia Laeli,
nugari cum illo et discincti ludere donec
decoqueretur holus soliti. quicquid sum ego, quamvis
infra Lucili censem ingeniumque, tamen me
cum magnis vixisse invita fatebitur usque
invidia, et fragili quaerens illidere dentem
offendet solido ; nisi quid tu, docte Trebatii,
dissentis. ‘equidem nihil hinc diffingere possum.
sed tamen ut monitus caveas, ne forte negoti 80
incutiat tibi quid sanctorum inscitia legum :
si mala condiderit in quem quis carmina, ius est

iudiciumque.' esto, si quis mala : sed bona si quis
 iudice condiderit laudatus Caesare ? si quis
 opprobriis dignum latraverit, integer ipse ?
 'solventur risu tabulae, tu missus abibis.'

II. UAE virtus et quanta, boni, sit vivere parvo

—nec meus hic sermo est, sed quae preecepit Ofellus

rusticus, abnormis sapiens crassaque Minerva—
 discite, non inter lances mensasque nitentis,
 cum stupet insanis acies fulgoribus et cum
 acclinis falsis animus meliora recusat,
 verum hic impransi mecum disquirite. 'cur hoc?'
 dicam, si potero. male verum examinat omnis
 corruptus iudex. leporem sectatus equove
 lassus ab indomito vel, si Romana fatigat   10
 militia adsuetum graecari, seu pila velox,
 molliter austерum studio fallente laborem,
 seu te discus agit, pete cedentem aera disco :
 cum labor extuderit fastidia, siccus, inanis
 sperne cibum vilem ; nisi Hymettia mella Falerno
 ne biberis diluta. foris est promus et atrum
 defendens piscis hiemat mare : cum sale panis
 latrantem stomachum bene leniet. unde putas aut
 qui partum ? non in caro nidore voluptas
 summa, sed in te ipso est. tu pulmentaria quaere   20
 sudando : pinguem vitiis albumque neque ostrea
 nec scarus aut poterit peregrina iuvare lagois.
 vix tamen eripiam, posito pavone velis quin
 hoc potius quam gallina tergere palatum,
 corruptus vanis rerum, quia veneat auro
 rara avis et picta pandat spectacula cauda :

tamquam ad rem attineat quicquam. num vesceris ista
 quam laudas pluma? cocto num adest honor idem?
 carne tamen, quamvis distat nihil, hac magis illa.
 imparibus formis deceptum te patet. esto.   30
 unde datum sentis, lupus hic Tiberinus an alto
 captus hiet, pontisne inter iactatus an amnis
 ostia sub Tusci? laudas, insane, trilibrem
 nullum, in singula quem minuas pulmenta necesse est.
 ducit te species, video. quo pertinet ergo
 proceros odisse lupos? quia scilicet illis
 maiorem natura modum dedit, his breve pondus.
 iejunus raro stomachus volgaria temnit.
 ‘porrectum magno magnum spectare catino
 vellem’ ait Harpyiis gula digna rapacibus. at vos 40
 praesentes Austri, coquite horum obsonia. quamquam
 putet aper rhombusque recens, mala copia quando
 aegrum sollicitat stomachum, cum rapula plenus
 atque acidus mavolt inulas. needum omnis abacta
 pauperies epulis regum: nam vilibus ovis
 nigrisque est oleis hodie locus. haud ita pridem
 Galloni paeconis erat acipensere mensa
 infamis. quid? tum rhombos minus aequora alebant?
 tutus erat rhombus tutoque ciconia nido,
 donec vos auctor docuit praetorius. ergo   50
 si quis nunc mergos suavis edixerit assos,
 parebit pravi docilis Romana iuventus.
 sordidus a tenui victu distabit, Ofello
 iudice. nam frustra vitium vitaveris illud
 si te alio pravum detorseris. Avidienus,
 cui Canis ex vero ductum cognomen adhaeret,
 quinquennis oleas est et silvestria corna,
 ac nisi mutatum pareit defundere vinum, et
 cuius odorem olei nequeas perferre, licebit
 ille repotia, natalis aliasve dierum   60

festos albatus celebret, cornu ipse bilibri
caulibus instillat, veteris non parcus acetii.
quali igitur victu sapiens utetur, et horum
utrum imitabitur? hac urguet lupus, hac canis, aitnt.
mundus erit qua non offendat sordibus atque
in neutram partem cultus miser. hic neque servis,
Albuci senis exemplo, dum munia didit
saevus erit; nec sic ut simplex Naevius unctam
convivis praebebit aquam: vitium hoc quoque magnum.
accipe nunc, victus tenuis quae quantaque secum 70
adferat. in primis valeas bene. nam variae res
ut noceant homini credas, memor illius escae
quae simplex olim tibi sederit: at simul assis
miscueris elixa, simul conchylia turdis,
dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
lenta feret pituita. vides ut pallidus omnis
cena desurgat dubia? quin corpus onustum
hesternis vitiis animum quoque praegravat una,
atque adfigit humo divinae particulam aurae.
alter ubi dicto citius curata sopori 80
membra dedit, vegetus praecripta ad munia surgit.
hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam;
sive diem festum rediens advexerit annus,
seu recreare volet fenuatum corpus, ubique
accident anni et tractari mollius aetas
imbecilla volet: tibi quidnam accedet ad istam
quam puer et validus praesumis mollitem, seu
dura valetudo inciderit seu tarda senectus?
rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus
illis nullus erat, sed credo hac mente, quod hospes 90
tardius adveniens vitiatum commodius quam
integrum edax dominus consumeret. hos utinam inter
heroas natum tellus me prima tulisset!
das aliquid famae, quae carinice gravior aurem

occupat humanam : grandes rhombi patinaeque
 grande ferunt una cum damno dedecus : adde
 iratum patrum, vicinos, te sibi iniquum
 et frustra mortis cupidum, cum deerit egenti
 as, laquei pretium. ‘iure’ inquit ‘Trausius istis
 iurgatur verbis : ego vectigalia magna   100
 divitiasque habeo tribus amplas regibus.’ ergo
 quod superat, non est melius quo insumere possis ?
 cur eget indignus quisquam te divite ? quare
 templa ruunt antiqua deum ? cur, improbe, carae
 non aliquid patriae tanto emetiris acervo ?
 uni nimirum recte tibi semper erunt res.
 o magnus posthac inimicis risus ! uterne
 ad casus dubios fidet sibi certius ? hic qui
 pluribus adsuerit mentem corpusque superbum,
 an qui contentus parvo metuensque futuri   110
 in pace, ut sapiens, aptarit idonea lello ?
 quo magis his credas, puer hunc ego parvus Osellum
 integris opibus novi non latius usum
 quam nunc accisis. videoas metato in agello
 cum pecore et gnatis fortem mercede colonum,
 ‘non ego’ narrantem ‘temere edi luce profesta
 quicquam praeter holus fumosae cum pede pernae.
 ac mihi seu longum post tempus venerat hospes,
 sive operum vacuo gratus conviva per imbreui
 vicinus, bene erat non piscibus urbe petitis,   120
 sed pullo atque haedo. tum pensilis uva secundas
 et nux ornabat mensas cum duplice ficu.
 post hoc ludus erat culpa potare magistra ;
 ac venerata Ceres, ita culmo surgeret alto,
 explicuit vino contractae seria frontis.
 saeviat atque novos moveat Fortuna tumultus :
 quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcus aut
 vos,

o pueri, nituistis, ut huc novus incola venit ?
nam propriae telluris erum Natura neque illum
nec me nec quemquam statuit : nos expulit ille ;   130
illum aut nequities aut vafri inscitia iuris,
postremum expellet certe vivacior heres.
nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli
dictus, erit nulli proprius, sed cedet in usum
nunc mihi, nunc alii.   quocirca vivite fortes
fortiaque adversis opponite pectora rebus.

III. ‘SIC raro scribis, ut toto non quater anno
membranam poscas, scriptorum quaeque
retexens,
iratus tibi quod vini somnique benignus
nil dignum sermone canas.   quid fiet ? at ipsis
Saturnalibus luc fugisti sobrius.   ergo
dic aliquid dignum promissis.   incipe.   nil est.
culpantur frustra calami immeritusque laborat
iratis natus paries dis atque poetis.
atqui voltus erat multa et praeclara minantis,
si vacuum tepido cepisset villula tecto.   10
quorsum pertinuit stipare Platona Menandro,
Eupolin, Archilochum, comites educere tantos ?
invidiam placare paras virtute reicta ?
contemnere, miser.   vitanda est improba Siren
Desidia, aut quicquid vita meliore parasti
ponendum aequo animo.’ di te, Damasippe, deaeque
verum ob consilium donent tonsore.   sed unde
tam bene me nosti ? ‘ postquam omnis res mea Ianum
ad medium fracta est, aliena negotia euro,
excussus propriis.   olim nam quaerere amabam   20
quo vas er ille pedes lavisset Sisyphus aere,

quid sculptum infabre, quid fusum durius esset ;
 callidus huic signo ponebam milia centum ;
 hortos egregiasque domos mercarier unus
 cum lucro noram ; unde frequentia Mercuriale
 imposuere mihi cognomen compita.¹ novi,
 et miror morbi purgatum te illius. ‘atqui
 emovit veterem mire novus, ut solet, in cor
 traiecto lateris miseri capitise dolore ;
 ut lethargicus hic, cum sit pugil et medicum urguet.’ ³⁰
 dum ne quid simile huic, esto ut libet. ‘o bone, ne te
 frustrare, insanis et tu stultique prope omnes,
 siquid Stertinus veri crepat, unde ego mira
 descripsi docilis praecepta haec, tempore quo me .
 solatus iussit sapientem pascere barbam,
 atque a Fabricio non tristem ponte reverti.
 nam, male re gesta, cum vellem mittere opero
 me capite in flumen, dexter stetit et “cave faxis
 te quicquam indignum : pudor” inquit “te malus angit,
 insanos qui inter vereare insanus haberi.” ⁴⁰
 primum nam inquiram quid sit furere : hoc si erit in te
 solo, nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
 quem mala stultitia et quemcumque inscitia veri
 caccum agit, insanum Chrysippi porticus et grex
 autumat. haec populos, haec magnos formula reges,
 excepto sapiente, tenet. nunc accipe quare
 desipient omnes aequa ac tu, qui tibi nomen
 insano posuere. velut silvis, ubi passim
 palantis error certo de tramite pellit,
 ille sinistrorum hic dextrorum abit, unus utrique ⁵⁰
 error, sed variis illudit partibus ; hoc te
 crede modo insanum, nihilo ut sapientior ille
 qui te deridet caudam trahat. est genus unum
 stultitiae nihilum metuenda timentis, ut ignis,
 ut rupis fluviosque in campo obstare queratur :

alterum et huic varum et nihilo sapientius ignis
 per medios fluviosque ruentis. clamet amica,
 mater, honesta soror cum cognatis, pater, uxor :
 ‘ hic fossa est ingens, hic rupes maxima ; serva ! ’
 non magis audierit quam Fusius ebrius olim,   60
 cum Ilionam edormit, Catienis mille ducentis
 ‘ mater, te appello ’ clamantibus. huic ego volgus
 errori similem cunctum insanire docebo.
 insanit veteres statuas Damasippus emendo :
 integer est mentis Damasippi creditor ? esto :
 ‘ accipe quod numquam reddas mihi,’ si tibi dicam,
 tune insanus eris si acceperis, an magis excors
 reiecta praeda quam praesens Mercurius fert ?
 scribe decem a Nerio : non est satis : adde Cicutae
 nodosi tabulas centum, mille adde catenas :   70
 effugiet tamen haec sceleratus vincula Proteus.
 cum rapies in ius malis ridentem alienis,
 fiet aper, modo avis, modo saxum et cum volet arbor.
 si male rem gerere insani est, contra bene, sani ;
 putidius multo cerebrum est, mihi crede, Perelli
 dictantis quod tu numquam rescribere possis.
 audiare atque togam iubeo componere, quisquis
 ambitione mala aut argenti pallet amore,
 qui quis luxuria tristive superstitione
 aut alio mentis morbo calet : hue propius me,   80
 dum doceo insanire omnis, vos ordine adite.
 danda est ellebore multo pars maxima avaris :
 nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
 heredes Staberi summam incidere sepulcro,
 ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
 damnati populo paria atque epulum arl itrio Arri,
 frumenti quantum metit Africa. ‘ sive ego prave
 seu recte hoc volui, ne sis patruus mihi : ’ credo
 hoc Staberi prudentem aninum vidisse. ‘ quid ergo

sensit cum summam patrimoni insculpere saxo
 heredes voluit? quoad vixit, credidit ingens
 pauperiem vitium et cavit nihil acerius, ut, si
 forte minus locuples uno quadrante perisset,
 ipse videretur sibi nequior. omnis enim res,
 virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
 divitiis parent; quas qui construxerit, ille
 clarus erit, fortis, iustus. 'sapiensne?' etiam, et rex
 et quicquid volet. hoc, veluti virtute paratum,
 speravit magnae laudi fore. quid simile isti
 Graecus Aristippus? qui servos proicere aurum
 in media iussit Libya, quia tardius irent
 propter onus segnes. uter est insanior horum?
 nil agit exemplum litem quod lite resolvit.
 si quis emat eitharas, emptas comportet in unum,
 nec studio eitharae nec Musae deditus ulli,
 si scalpra et formas non sutor, nautica vela
 aversus mercaturis, delirus et amens
 undique dicatur merito. qui discrepat istis
 qui nummos aurumque recondit, nescius uti
 compositis metuensque velut contingere sacrum?
 si quis ad ingentem frumenti semper acervum
 porrectus vigilet cum longo fuste, neque illinc
 audeat esuriens dominus contingere granum,
 ac potius foliis parcus vescatur amaris;
 si positis intus Chii veterisque Falerni
 mille cadis, nihil est, tercentum milibus, acre
 potet acetum; age, si et stramentis incubet unde
 octoginta annos natus, cui stragula vestis,
 blattarum ac tinearum epulæ, putrescat in arca:
 nimirum insanus paucis videatur, eo quod
 maxima pars hominum morbo iactatur eodem.
 filius aut etiam haec libertus ut eibat heres,
 dis inimice senex, custodis? ne tibi desit?

90

100

110

120

quantulum enim summae curabit quisque dierum,
unguere si caulis oleo meliore caputque
coeperis impexa foedum porrigine? quare,
si quidvis satis est, periuras, surripis, aufers
undique? tun sanus? populum si caedere saxis
incipias servosve, tuo quos aere pararis,
insanum te omnes pueri clamentque puellae: 150
cum laqueo uxorem interemis matremque veneno,
incolumi capite es? quid enim? neque tu hoc facis
Argis,

nec ferro ut demens genetricem occidis Orestes.
an tu reris eum occisa insanisse parente,
ac non ante malis dementem actum Furiis quam
in matris iugulo ferrum tepefecit acutum?
quin, ex quo est habitus male tutae mentis Orestes,
nil sane fecit quod tu reprendere possis:

non Pyladen ferro violare aususve sororem est
Electram; tantum maledicit utrique vocando   140
hanc Furiam, hunc aliud, iussit quod splendida bilis.

pauper Opimius argenti positi intus et auri,
qui Veientanum festis potare diebus
Campana solitus trulla vappainque profestis,
quondam lethargo grandi est oppressus, ut heres
iam circum loculos et clavis laetus ovansque
curreret. hunc medicus multum celer atque fidelis
excitat hoc pacto: mensam ponit iubet atque
effundi saccos nummorum, accedere pluris

ad numerandum: hominem sic erigit. addit et illud,
'ni tua custodis, avidus iam haec auferet heres.'

'men vivo?' 'ut vivas igitur, vigila. hoc age.' 'quid
vis?'

'deficient inopem venae te, ni cibus atque
ingens accedit stomacho fultura ruenti.
tu cessas? agedum, sume hoc ptisanarium oryzae.'

'quanti emptae?' 'parvo.' 'quanti ergo?' 'octussibus.'
'cheu!'

quid refert morbo an furtis pereamque rapinis?'—
'quisnam igitur sanus?' qui non stultus. 'quid avarus?'
stultus et insanus. 'quid, si quis non sit avarus?
continio sanus?' minime. 'cur, Stoice?' dicam. 160
non est car liacus—Craterum dixisse putato—
hic aeger: recte est igitur surgetque? negabit,
quod latus aut renes morbo temptantur acuto.
non est periurus neque sordidus: immolet aequis
hic porcum Laribus. verum ambitiosus et audax:
naviget Anticyram. quid enim dissert, barathrone
dones quicquid habes, an numquam utare paratis?
Servius Oppidius Canusi duo praedia, dives
antiquo censu, natis divisse duobus
fertur, et hoc moriens pueris dixisse vocatis 170
ad lectum: 'postquam te talos, Aule, nucesque
ferre sinu laxo, donare et ludere vidi,
te, Tiberi, numerare, cavis abscondere tristem,
extimui ne vos ageret vesania discors,
tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.
quare per divos oratus uterque Penatis,
tu cave ne minuas, tu ne maius facias id
quod satis esse putat pater et natura coerct.
praeterea ne vos titillet gloria, iure 180
iurando obstringam ambo: uter aedilis fueritve
vestrum praetor, is intestabilis et sacer esto.
in cicere atque faba bona tu perdasque lupinis,
latus ut in Circo spatiere et aeneus ut stes,
nudus agris, nudus nummis, insane, paternis?
scilicet ut plausus quos fert Agrippa feras tu,
astuta ingenuum volpes imitata leonem.'—
ne quis humasse velit Aiacem, Atrida, vetas cur?
'rex sum.' nil ultra quaero plebeius. 'et aequam

rem imperito ; ac si cui videor non iustus, inulto
dicere quod sentit permitto.' maxime regum,190
di tibi dent capta classem deducere Troia.
ergo consulere et mox respondere licebit ?
' consule.' cur Ajax, heros ab Achille secundus,
putescit, totiens servatis clarus Achivis,
gaudeat ut populus Priami Priamusque inhumato,
per quem tot iuvenes patrio caruere sepulcro ?
' mille ovium insanus morti dedit, inclitum Ulixen
et Menelaum una mecum se occidere clamans.'
tu cum pro vitula statuis dulcem Aulide natam
ante aras spargisque mola caput, improbe, salsa,200
rectum animi servas ? quorsum ? insanus quid enim

Ajax

fecit cum stravit ferro pecus ? abstinuit vim
uxore et gnato : mala multa precatus Atridis
non ille aut Teucrum aut ipsum violavit Ulixen.
' verum ego, ut haerentis adverso litore navis
criperem, prudens placavi sanguine divos.'
nempe tuo, furiose. ' meo, sed non furiosus.'—
qui species alias veri scelerisque tumultu
permixtas capiet, commotus habebitur, atque
stultitiane erret nihilum distabit an ira.210
Ajax cum immeritos occidit desipit agnos :
cum prudens scelus ob titulos admittis inanis,
stas animo, et purum est vitio tibi cum tumidum est
cor ?

siquis lectica nitidam gestare amet agnam,
huic vestem, ut gnatæ, paret ancillas, paret aurum,
Rufam aut Posillam appellat fortique marito
destinet uxorem, interdicto huic omne adiunat ius
praetor, et ad sanos abeat tutela propinquos.
quid ? siquis gnatam pro muta devovet agna,
integer est animi ? ne dixeris. ergo ubi prava220

stultitia, hic summa est insania: qui sceleratus,
et furiosus erit: quem cepit vitrea Fama,
hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.—
nunc age luxuriam et Nomentanum arripe mecum :
vincet enim stultos ratio insanire nepotes.
hic simul accepit patrimoni mille talenta,
edicit, piscator uti, pomarius, auceps,
unguentarius ac Tusci turba impia vici,
cum scurris fartor, cum Velabro omne macellum   229
mane domum veniant. quid tum ? venere frequentes.
verba facit leno: ‘quicquid mihi, quicquid et horum
cuique domi est, id crede tuum et vel nunc pete vel
cras.’

accipe quid contra iuvenis responderit aequus.
‘in nive Lucana dormis ocreatus, ut aprum
cenem ego. tu piscis hiberno ex aequore verris.
segnis ego, indignus qui tantum possideam. aufer.
sume tibi deciens ; tibi tantudem ; tibi triplex,
unde uxor media currit de nocte vocata.’
filius Aesopi detractam ex aure Metellae,
scilicet ut deciens solidum absorberet, aceto   240
diluit insignem bacam: qui sanior ac si
illud idem in rapidum flumen iaceretve cloacam ?
Quinti progenies Arri, par nobile fratrum,
nequitia et nugis, pravorum et amore gemellum,
luscinias soliti impenso prandere coemptas,
quorsum abeant ? sanin creta, an carbone notati ?
aedificare casas, plostello adiungere muris,
ludere par impar, equitare in harundine longa
siquem delectet barbatum, amentia verset.
si puerilius his ratio esse evincet amare,   250
nec quicquam differre utrumne in pulvere, trimus
quale prius, ludas opus an meretricis amore
sollicitus plores : quaero, faciasne quod olim

mutatus Polemo? ponas insignia merci,
fasciolas, cubital, focalia, potus ut ille
dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
postquam est impransi correptus voce magistri?
porrigis irato puero cum poma, recusat.
'sume, catelle.' negat. si non des, optet. amator
exclusus qui distat, agit ubi secum, eat an non, 260
quo redditurus erat non arcessitus, et haeret
invisis foribus? 'ne nunc, cum me vocat ultro,
accedam? an potius mediter finire dolores?
exclusit; revocat. redeam? non, si obsecrat.' ecce
servus non paulo sapientior: 'o ere, quae res
nec modum habet neque consilium, ratione modoque
tractari non volt. in amore haec sunt mala, bellum,
pax rursum: haec si quis tempestatis prope ritu
mobilia et caeca fluitantia sorte laboret
reddere certa sibi, nihilo plus explicit ac si 270
insanire paret certa ratione modoque.'
quid? cum Picenis excerpens semina pomis
gaudes, si cameram percusti forte, penes te es?
quid? cum balba feris annoso verba palato,
aedificante easas qui sanior? adde cruentem
stultitiae, atque ignem gladio scrutare. modo, inquam,
Hellade percussa Marius cum praecipitat se,
cerritus fuit, an commotae crimine mentis
absolves hominem et sceleris damnabis eundem,
ex more imponens cognata vocabula rebus? 280
libertinus erat, qui circum compita sicceus
lautis mane senex manibus currebat et 'unum,
quid tam magnum?' addens, 'unum ne surprite mori:
dis etenim facile est' orabat; sanus utrisque
auribus atque oculis: mentein, nisi litigiosus,
exciperet dominus, cum venderet. hoc quoque volgus
Chrysippus ponit secunda in gente Meneni.

'Iuppiter, ingentis qui das adimisque dolores'
 mater ait pueri mensis iam quinque cubantis,
 'frigida si puerum quartana reliquerit, illo
 mane die quo tu indicis ieunia nudus
 in Tiberi stabit.' casus medicusve levarit
 aegrum ex praeccipiti, mater delira necabit
 in gelida fixum ripa febrimque reducet.
 quone malo mentem concussa? timore deorum."
 haec mihi Stertinus, sapientum octavus, amico
 arma dedit, posthac ne compellarer inultus.
 dixerit insanum qui me, totidem audiet atque
 respicere ignoto discet pendentia tergo.
 Stoice, post daminum sic vendas omnia pluris,
 qua me stultitia, quoniam non est genus unum,
 insanire putas? ego nam videor mihi sanus.
 'quid? caput abscissum manibus cum portat Agaue
 gnati infelcis, sibi tum furiosa videtur?'
 stultum me fateor—liceat concedere veris—
 atque etiam insanum: tantum hoc edissere, quo me
 aegrotare putes animi vitio. 'accipe. primum
 aedificas, hoc est longos imitaris, ab imo
 ad summum totus moduli bipedalis: et idem
 corpore maiorem rides Turbonis in armis
 spiritum et incessum: qui ridiculus minus illo?
 an quodcumque facit Maecenas, te quoque verum est,
 tantum dissimilem, et tanto certare minorem?
 absentis ranae pullis vituli pede pressis,
 unus ubi effugit, matri denarrat ut ingens
 belua cognatos eliserit. illa rogare
 quantane, 'num tantum,' sufflans se, 'magna fuisse.'
 'maior dimidio.' 'num tantum?' cum magis atque
 se magis inflaret, 'non, si te ruperis' inquit,
 'par eris.' haec a te non multum abludit imago. 320
 adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino:

quae si quis sanus fecit, sanus facis et tu.
non dico horrendam rabiem.' iam desine. 'cultum
maiorem censu.' teneas, Damasippe, tuis te.
'mille puellarum, puerorum mille furores.'
o maior tandem parcas insane minori.

IV. **U**NDE et quo Catius? 'non est mihi tempus
aventi
ponere signa novis praeceptis, qualia vincent
Pythagoran Anytique reum doctumque Platona.'
peccatum fateor, cum te sic tempore laevo
interpellarim. sed des veniam bonus, oro.
quodsi interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox,
sive est naturae hoc sive artis, mirus utroque.
'quin id erat curae, quo pacto cuncta tenerem,
utpote res tenuis, tenui sermone peractas.'
ede hominis nomen, simul et Romanus an hospes. 10
'ipsa memor praecepcta canam, celabitur auctor.
longa quibus facies ovis erit, illa memento,
ut suci melioris et ut magis alba rotundis,
ponere: namque marem cohibent callosa vitellum.
caule suburbano qui siccis crevit in agris
dulcior: irriguo nihil est elutius horto.
si vespertinus subito te oppresserit hospes,
ne gallina malum responset dura palato,
doctus eris vivam musto mersare Falerno:
hoc teneram faciet. pratensis optima fungis 20
natura est; aliis male creditur. ille salubris
aestates peraget, qui nigris prandia moris
finiet, ante gravem quae legerit arbore solcm.
Ausidius forti miscet mella Falerno:

mendose; quoniam vacuis committere venis
 nil nisi lene decet: leni praecordia mulso
 prolueris melius. si dura niorabitur alvus,
 mitulus et viles pellent obstantia conchae,
 et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo.
 lubrica nascentes implent conchylia lunae: 30
 sed non omne mare est generosae fertile testae:
 murice Baiano melior Lucrina peloris,
 ostrea Circeis, Miseno oriuntur echini,
 pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.
 nec sibi cenanum quivis temere arroget artem,
 non prius exacta tenui ratione saporum.
 nec satis est cara piscis averrere mensa
 ignaruin quibus est ius aptius, et quibus assis
 languidus in cubitum iam se conviva reponet.
 Umber et ligna nutritus glande rotundas   40
 curvat aper lances carnem vitantis inertem:
 nam Laurens malus est, ulvis et harundine pinguis.
 vinea submittit capreas non semper edulis.
 secundae leporis sapiens sectabitur armos.
 piscibus atque avibus quae natura et foret aetas
 ante meum nulli patuit quae sita palatum. -
 sunt quorum ingenium nova tantum crustula promit.
 nequaquam satis in re una consumere curam;
 ut si quis solum hoc, mala ne sint vina, laboret,
 quali perfundat pisces securus olivo.   50
 Massica si caelo suppones vina sereno,
 nocturna siquid crassi est tenuabitur aura,
 et decedet odor nervis inimicus: at illa
 integrum perdunt lino vitiata saporem.
 Surrentina vaser qui miscet faece Falerna
 vina, columbino limum bene colligit ovo,
 quatenus ima petit volvens aliena vitellus.
 tostis marcentem squillis recreabis et Afra

potorem cochlea : nam lactuca innatat acri
post vinum stomacho ; perna magis ac magis hillis 60
flagitat immorsus refici ; quin omnia malit
quaecumque immundis fervent adlata popinis.
est operae pretium duplicitis pernoscere iuris
naturam. simplex e dulci constat olivo,
quod pingui miscere mero muriaque decebit
non alia quam qua Byzantia putuit orca.
hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis
Corycioque croco sparsum stetit, insuper addes
pressa Venafranae quod baca remisit olivae.
Picenis cedunt pomis Tiburtia suco : 70
nam facie praestant. venucula convenit ollis :
rectius Albanam fumo duraveris uvam.
hanc ego cum malis, ego faecem primus et allec,
primus et invenior piper album cum sale nigro
incretum puris circumposuisse catillis.
immane est vitium dare milia terna macello
angustoque vagos piscis urguere catino.
magna movet stomacho fastidia, seu puer unctis
tractavit calicem manibus, dum furta ligurrit,
sive gravis veteri craterae limus adhaesit. 80
vilibus in scopis, in mappis, in scobe quantus
consistit sumptus ? neglectis, flagitium ingens.
ten lapides varios lutulenta radere palma,
et Tyrias dare circum inlota toralia vestis,
oblitum quanto curam sumptumque minorem
haec habeant, tanto reprendi iustius illis
quae nisi divitibus nequeant contingere mensis ?
docte Cati, per amicitiam divosque rogatus
ducere me auditum, perges quocumque, memento.
nam quamvis memori referas mihi pectore cuncta 90
non tamen interpres tantudem iuveris. adde
voltum habitumque hominis, quem tu vidisse beatus

non magni pendis, quia contigit : at mihi cura
non mediocris inest, fontes ut adire remotos
atque haurire queam vitae praecpta beatae.

V. **H**OC quoque, Tiresia, praeter narrata petenti
responde, quibus amissas reparare queam res
artibus atque modis. quidrides? 'iamne doloso
non satis est Ithacam revehi patriosque penatis
adspicere?' o nulli quicquam mentite, vides ut
nudus inopsque domum redeam, te vate; neque illuc
aut apotheca procis intacta est aut pecus. atqui
et genus et virtus, nisi cum re, vilior alga est.
'quando pauperiem, missis ambagibus, horres,
accipe qua ratione queas ditescere. turdus
sive aliud privum dabitur tibi, devolet illuc
res ubi magna nitet domino sene: dulcia poma
et quoscumque seret cultus tibi fundus honores,
ante Larem gustet venerabilior Lare dives:
qui quamvis periurus erit, sine gente, cruentus
sanguine fraterno, fugitivus, ne tamen illi
tu comes exterior, si postulet, ire recuses.'
utne tegam spurco Damae latus? haud ita Troiac
me gessi, certans semper melioribus. 'ergo
pauper eris.' fortē hoc animum tolerare iubebo:
et quondam maiora tuli. tu protinus unde
divitias aerisque ruam dic, augur, acervos.
'dixi equidem et dico. captes astutus ubique
testamenta senum, neu, si vascer unus et alter
insidiatorem praeroso fugerit hamo,
aut spem deponas aut artem illusus omittas.
magna minorve foro si res certabitur olim,

vivet uter locuples sine gnatis, improbus, ultro
qui meliorem audax vocet in ius, illius esto
defensor: fama civem causaque priorem   30
sperne, domi si gnatus erit secundave coniunx.
“Quinte,” puta, aut “Publi” (gaudent praenomine
molles

auriculae), “tibi me virtus tua fecit amicum :
ius anceps novi, causas defendere possum :
eripiet quivis oculos citius mihi quam te
contemptum cassa nuce pauperet : haec mea cura est,
nequid tu perdas, neu sis iocus.” ire domum atque
pelliculam curare iube ; si cognitor ipse,
persta atque obdura, seu rubra Canicula findet
infantis statuas, seu pingui tentus omaso   40
Furius hibernas cana nive conspuet Alpis.

“nonne vides” aliquis cubito stantem prope tangens
inquiet, “ut patiens, ut amicis aptus, ut acer ? ”
plures adnabunt thunni et cetaria crescent.

si cui praeterea validus male filius in re
praeclera sublatus aletur, ne manifestum
caelibus obsequium nudet te, leniter in spem
adrepe officiosus, ut et scribare secundus
heres et, si quis casus puerum egerit Orco,
in vacuum venias : perraro haec alca fallit.   50

qui testamentum tradet tibi cumque legendum,
abnuere et tabulas a te removere memento,
sic tamen ut limis rapias quid prima secundo
cera velit versu ; solus, multisne coheres,
veloci percurre oculo. plerumque recocitus
scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem,
captatorque dabit risus Nasica Corano.’

num furis an prudens ludis me obscura canendo ?
‘o Laertiade, quicquid dicam aut erit aut non :
divinare etenim magnus mihi donat Apollo.’   60

quid tamen i^ta velit sibi fabula, si licet, ede.
 tempore quo iuvenis Parthis horrendus, ab alto
 demissum genus Aenea, tellure marique
 magnus erit, forti nubet procera Corano
 filia Nasicae, metuentis rebellere sollum-
 tum gener hoc faciet: tabulas socero dabit atque
 ut legat orabit; multum Nasica negatas
 accipiet tandem et tacitus leget invenietque
 nil sibi legatum praeter plorare suisque.
 illud ad haec iub^o: mulier si forte dolosa
 libertusve senem delirum temperet, illis
 accedas socius; huius, lauderis ut absens
 a liuat hoc quicque; sed vincit longe prius ipsum
 expugnare caput. sribet mala carmina vecors:
 lau lat. scortator erit: cave te roget; ultro
 Penelopam facilis potiori tra le.⁷⁰ putasne,
 perduci poterit tam frugi tamque publica,
 quam nequiere proci recto dispellere cursu?
 venit enim magnum donandi parca iuventus,
 nec tantum veneris quantum studiosa culinae.⁸⁰
 sic tibi Penelope frugi est: quae si semel uno
 de sene gustarit tecum partita lucellum,
 ut canis a corio num juam absterrebitur uncto.
 me sene quod dicam factum est. anus improba Thebis
 ex testamento sic est elata: caelaver
 unctum oleo largo nudis umeris tulit heres,
 scilicet elabi si posset mortua; credo,
 quod nimium institerat viventi. cautus adito,
 neu desis operae neve immoderatus abundes:
 difficilem et morosum offendes garrulus ultro:⁹⁰
 non etiam sileas. Davus sis comicus, atque
 stes capite obstipo, multum similis metuenti.
 obsequio grassare; mone, si increbuit aura,
 cautus uti velet carum caput; extrahe turba

oppositis umeris ; aurem substringe loquaci.
 importunus amat laudari : donec ‘ ohe iam ! ’
 ad caelum manibus sublatis dixerit, urgue ;
 crescentem tumidis infla sermonibus utrem.
 cum te servitio longo curaque levarit,
 et certum vigilans, ‘ Quartae sit partis Ulixes ’   100
 ‘ audieris ’ heres : ‘ ergo nunc Dama sodalis
 nusquam est ? unde mihi tam fortem tamque fidelem ? ’
 sparge subinde et si paullum potes illacrimare ; est
 gaudia prodentem voltum celare. sepulcrum
 permissum arbitrio sine sordibus exstruc : funus
 egregie factum laudet vicinia. si quis
 forte coheredum senior male tussiet, huic tu
 dic, ex parte tua seu fundi sive domus sit
 emptor, gaudentem nummo te addicere. sed me
 imperiosa trahit Proserpina : vive valeque.   110

VI. **H**OC erat in votis : modus agri non ita magnus,
 hortus ubi et tecto vicinus iugis aquae fons
 et paullum silvae super his foret. auctius atque
 di melius fecere. bene est. nil amplius oro,
 Maia nate, nisi ut propria haec mihi munera faxis.
 si neque maiores feci ratione mala rem,
 nec sum facturus vitio culpave minorem,
 si veneror stultus nihil horum, ‘ o si angulus ille
 proximus accedat, qui nunc denormat agellum !
 o si urnam argenti fors quae mihi monstret, ut illi, 10
 thesauro invento qui mercennarius agrum
 illum ipsum mercatus aravit, dives amico
 Hercule ! ’ si quod adest gratum iuvat, hac prece te oro,
 pingue pecus domino facias et cetera practer
 ingenium, utque soles custos mihi maximus adsis.

ergo ubi me in montes et in arcem ex urbe removi,
 qui prius illustrem satiris nusaque pede tri?
 nec mala me amictio perdit nec plumbus Auster
 autumnusque gravis, Libitinae quaestus acerbae.
 Matutine pater, seu Jane libentius audis,   20
 unde homines operum primos vitaeque labores
 institunt — sic dis placitum — tu carminis esto
 principium. Romae sponorem me rapis: ‘cia,
 ne prior ossuio qui quam respicit, urgue.’
 sive Aquilo radit terras seu bruma nivalem
 interiore diem gyro trahit, ire nece se est.
 postmodo, quod mihi oportet, clare certumque locuto
 luctanlam in turba et scienla iniuria tardis.
 ‘quid vis, insane, et quas res agis?’ improbus urguit
 iratis precibus: ‘tu pulsus omne quod obstat,   30
 ad Maeccenatem memori si mente recurras.’
 hoc iuvat et mellis est, non mentiar. at simul atras
 ventum est Esequias, aliena negotia centum
 per caput et circa saliunt latus. ‘ante secundam
 Roscius oral at sibi adesses ad Puteal eras.
 de re communi scribace magna atque nova te
 orabant hodie meminisses, Quinte, reverti.
 imprimat his, cura, Maeccenas signa tabellis.’
 dixeris, experiar: ‘si vis, potes’ addit et instat.
 septimus octavo propior iam fuderit annus   40
 ex quo Maeccenas me coegerit habere suorum
 in numero, dumtaxat ad hoc, quem tollere raeda
 vellet iter faciens, et cui concredere nugas
 hoc genus: ‘hora quota est? Thraex est Gallina Syro par?
 matutina parum cautos iam frigora mordent;’
 et quae rimosa bene deponuntur in aure.
 per totum hoc tempus subiectior in diem et horam
 invidiae noster. Iudos spectaverat una,
 luserat in Campo: ‘Fortunae filius’ omnes.

frigidus a Rostris manat per compita rumor :   50
 quicumque obvius est, me consultit : ‘o bone—nam te
 scire, deos quoniam proprius contingis, oportet—
 numquid de Dacis audisti?’ nil equidem. ‘ut tu
 semper eris derisor!’ at omnes di exagitent me
 si quicquam. ‘quid? militibus promissa Triquetra
 praedia Caesar an est Itala tellure datus?’
 iurantem me scire nihil mirantur ut unum
 scilicet egregii mortalem altique silenti.
 perditur haec inter misero lux, non sine votis :
 o rus, quando ego te adspiciam? quandoque licebit   60
 nunc veterum libris, nunc somno et inertibus horis
 ducere sollicitae iucunda obllvia vitae?
 o quando faba Pythagorae cognata simulque
 uncta satis pingui ponentur holuscula lardo?
 o noctes cenaeque deum! quibus ipse meique
 ante Larem proprium vescor, vernasque procaces
 pasco libatis dapibus, cum ut cuique libido est
 siccata inaequalis calices conviva solutus
 legibus insanis, seu quis capit acria fortis
 pocula seu modicis uescit laetus. ergo   70
 sermo oritur, non de villis domibusve alienis,
 nec male necne Lepos saltet, sed quod magis ad nos
 pertinet et nescire malum est agitamus, utrumne
 divitiis homines an sint virtute beati,
 quidve ad amicitias, usus rectumne, trahat nos,
 et quae sit natura boni summumque quid eius.
 Cervius haec inter vicinus garrit anilis
 ex re fabellas. siquis nam laudat Arelli
 sollicitas ignarus opes, sic incipit, ‘olim
 rusticus urbanum niurem mus paupere fertur   80
 accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum,
 asper et attentus quaesitis, ut tamen artum
 solveret hospitiis animuum. quid multa? neque ille

se positi ciceris nec longae invidit avenae,
 ari lum et ore serens acinum semesaque lardi
 frusta dedit, cuius varius fastidia cena
 vincere tangentis male singula dente superbo,
 cum pater ipse domus p[ro]le[te]a porrectus in horna
 e[st] et alior[um] libili m[od]i, dapis meliora relinquens.
 tandem urb[em] nunc illi hunc "quid te iuvat" inquit, "anice,
 praerupti r[um]or[um] patientem vivere dorso? 91
 vis tu homine urbemque feri praeponere silvis?
 carpe viam, mihi crede, come; terre tria quando
 mortalis animas vivunt certita, neque illa est
 aut magno aut parvo leti fuga: qui, bone, circa,
 dum licet, in rebus iucundis vive beatus,
 vive mem[ori] quam sis aevi brevis." haec ubi dicta
 agrestem populare, domo levis exsilit: in ille
 ambo prop[ri]o itum peragunt iter, urlis aventes
 mania nocturni subrepere. iamque tenebat 100
 nox medium caeli spatijs, cum ponit uterque
 in locuplete domo vestigia, rubro ubi cocco
 tineta super lectis canteret vestis eburnos,
 multaque de magna superessent sercula cena,
 quae procul exstructis inerant hesterna canistris.
 ergo ubi purpura porrectum in veste locavit
 agrestem, veluti succinctus cursitat hospes
 continuatque dapes nec non verniliter ipsis
 fungitur officiis, praclambens omne quod adserit.
 ille cubans gaudet mutata sorte, bonisque 110
 rebus agit laetum convivam, cum subito ingens
 valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
 currere per totum pavili coelave, magisque
 exanimis trepilare, simul domus alta Molossis
 personuit canibus. tum rusticus "haud mihi vita
 est opus hac" ait et "valeas: me silva cavusque
 tutus ab insi hi tenet i solabitur ervo."

VII. ‘**I**AMDUDUM ausculo et cupiens tibi dicere
servus

pauca reformido.’ Davusne? ‘ita, Davus, amicum
mancipium domino et frugi quod sit satis, hoc est,
ut vitale putas.’ age, libertate Decembri,
quando ita maiores voluerunt, utere; narra.

‘pars hominum vitiis gaudet constanter et urguet
propositum; pars multa natat, modo recta capessens,
interdum pravis obnoxia. saepe notatus

cum tribus anellis, modo laeva Priscus inani,
vixit inaequalis, clavum ut mutaret in horas,
aedibus ex magnis subito se conderet unde
mundior exiret vix libertinus honeste,

iam moechus Romae, iam mallet doctus Athenis
vivere, Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.
scurra Volanerius, postquam illi iusta cheragra

contudit articulos, qui pro se tolleret atque
mitteret in phimum talos, mercede diurna
conductum pavit; quanto constantior isdem
in vitiis, tanto levius miser ac prior ille
qui iam contento, iam laxo fune laborat.’

non dices hodie quorsum haec tam putida tendant,
furcifer? ‘ad te, inquam.’ quo pacto, pessime? ‘laudas
fortunam et mores antiquae plebis; et idem,
siquis ad illa deus subito te agat, usque recuses,
aut quia non sentis quod clamas rectius esse,
aut quia non firmus rectum defendis, et haeres
nequicquam caeno cupiens evellere plantam.

Romae rus optas, absentem rusticus urbem
tollis ad astra levis. si nusquam es forte vocatus
ad cenam, laudas securum holus ac, velut usquam

10

20

30

vincus eas, ita te felicem dicis amasque
 quod nusquam tibi sit potandum. iusserit ad se
 Maecenas serum sub lumina prima venire
 convivam : "nemon oleum fert ocius ? ecquis
 audit ?" cum magno blateras clamore fugisque.
 Mulvius et scurrae tibi non referenda precati
 discedunt. "etenim fateor me" dixerit ille
 "duci ventre levem ; nasum nidore supinor,
 imbecillus, iners, siquid vis, adde, popino.
 tu cum sis quod ego et fortassis nequior, ultro
 insectere velut melior verbisque decoris
 obvolvas vitium ?" quid, si me stultior ipso
 quingentis empto drachmis deprendeleris ? aufer
 me voltu terrere ; manum stomachumque teneto,
 dum quae Crispini docuit me ianitor edo.
 te coniunx aliena capit, meretricula Davum.
 peccat uter nostrum cruce dignius ? acris ubi me
 natura intendit, sub clara nuda lucerna
 quaecumque exceptit turgentis verbera caudae,
 clunibus aut agitavit equum lasciva supinum,
 dimittit neque famosum neque sollicitum ne
 ditior aut formae melioris meiat eodem.
 tu cum projectis insignibus, anulo equestri
 Romanoque habitu, prodis ex iudice Dama
 turpis, odoratum caput obscurante lacerna,
 non es quod simulas ? metuens induceris atque
 altercante libi limibus tremis ossa pavore.
 quid refert, uri virgis ferroque necari
 auctoratus eas an turpi clausus in arca,
 quo te demisit peccati conscientia erilis,
 contractum genibus tangas caput ? estne marito
 matronae peccantis in ambo iusta potestas ?
 in corruptorem vel iustior. illa tamen se
 non habitu mutatve loco peccative superne,

40

50

60

cum te formidet mulier neque credat amanti.
ibis sub furcam prudens dominoque furenti
committes rem onnem et vitam et cum corpore famam.
evasti. credo, metues doctusque cavebis :
quaeres quando iterum paveas iterumque perire
possis, o totiens servus ! quae belua ruptis, 70
cum semel effugit, reddit se prava catenis ?
“non sum moechus” ais : neque ego hercule fur, ubi
vasa
praetereo sapiens argentea. tolle periculum :
iam vaga prosiliet frenis natura remotis.
tune mihi dominus, rerum imperiis hominumque
tot tantisque minor, quem ter vindicta quaterque
imposita haud umquam misera formidine privet ?
adde super dictis quod non levius valeat : nam,
sive vicarius est qui servo paret, uti mos
vester ait, seu conservus, tibi quid sum ego ? nempe 80
tu, mihi qui imperitas, aliis servis miser atque
duceris ut nervis alienis mobile lignum.
quisnam igitur liber ? sapiens, sibi qui imperiosus,
quem neque pauperies neque mors neque vincula
terrent,
responsare cupidinibus, contemnere honores
fortis, et in se ipso totus teres atque rotundus,
externi nequid valeat per leve morari,
in quem manca ruit semper Fortuna. potesne
ex his ut proprium quid noscere ? quinque talenta
poscit te mulier, vexat foribusque repulsum 90
perfundit gelida, rursus vocat. eripe turpi .
colla iugo, “liber, liber sum” dic age. non quis :
urguet enim dominus mentem non lenis et acris
subiectat lasso stimulos versatque negantem.
vel cum Pausiaca torpes, insane, tabella,
qui peccas minus atque ego, cum Fulvi Rutubaeque

aut Placi leiani contento poplite miror
 proelia rubrica picta aut carbone, velut si
 re vera pugnant, feriant vitentque moventes
 arma viri? nequam et cessator Davus: at ipse   100
 subtilis veterum iullex et callilus audis.
 nil ego, si ducor libo fumante: tibi ingens
 virtus atque animus cenis responsat opiniis?
 ob equum ventris mihi perniciosus est cur?
 tergo pector enim. qui tu impunitior illa
 quae parvo sumi nequeunt obsonia captas?
 nempe inamarescunt epulae sine fine petitae,
 illusique potes vitiosum ferre recusant
 corpus. an hic peccat, sub noctem qui puer uvam
 furtiva mutat strigili? qui praedia vendit,   110
 nil servile gulæ parens habet? adde quod idem
 non horam tecum esse potes, non otia recte
 ponere, teque ipsum vitas fugitivus et erro,
 iam vino quaerens, iam somno fallere curam;
 frustra: nam comes atra premit sequiturque fugacem.
 unde mihi lapidem? 'quorsum est opus?' unde
 sagittas?
 'aut insanit homo aut versus facit.' ocios hinc te
 ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.

VIII. **U**T Nasidieni iuvit te cena beatí?
 nam mihi convivam quaerenti dictus here
 illic
 de medio potare die. 'sic ut mihi numquam
 in vita fuerit melius.' dic, si grave non est,
 quae prima iratum ventrem placaverit esca.
 'in primis Lucanus aper: leni fuit Austro
 captus, ut aiebat cenae pater: acria circum

rapula, lactucae, radices, qualia lassum
pervellunt stomachum, siser, allec, faecula Coa.
his ubi sublatis puer alte cinctus acernam
gausape purpureo mensam pertersit, et alter
sublegit quodcumque iaceret inutile quodque
posset cenantis offendere, ut Attica virgo
cum sacris Cereris procedit fuscus Hydaspes
Caecuba vina ferens, Alcon Chium maris expers.
hic erus “Albanum, Maecenas, sive Falernum
te magis appositis delectat, habemus utrumque.”
divitias miseras ! sed quis cenantibus una,
Fundani, pulchre fuerit tibi, nosse laboreo.

“summus ego, et prope me Viscus Thurinus, et infra, 20
si memini, Varius, cum Servilio Balatrone
Vibidius, quas Maecenas adduxerat umbras.
Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
ridiculus totas simul absorbere placentas.
Nomentanus ad hoc, qui, siquid forte lateret,
indice monstraret digito : nam cetera turba,
nos, inquam, cenamus avis, conchylia, piscis,
longe dissimilem noto celantia sucum ;
ut vel continuo patuit, cum passeris atque
ingustata mihi porrexerat ilia rhombi.

post hoc me docuit melimela rubere minorem
ad lunam delecta : quid hoc intersit ab ipso
audieris melius. tum Vibidius Balatroni :
“ nos nisi damnose bibimus, moriemur inulti,”
et calices poscit maiores. vertere pallor
tum parochi faciem, nil sic metuentis ut acris
potores, vel quod maledicunt liberius, vel
servida quod subtile exsurdant vina palatum.
invertunt Allifanis vinaria tota
Vibidius Balatroque, secutis omnibus ; imi
convivae lecti nihil nocuere lagoenisi.

10

30

40

alſertur squillas inter murena natantis
 in patina portata, ubi hoc eras "hacē grāvida" inquit
 "capta eſt, dēterior pōt partum carnē futura.
 Ius mixtū ius eſt: oleo quod p̄ima Venafri
 p̄mitit ecclī, garo de sucis p̄scis Hiberi,
 vino quinquenni, verū citra mare nato,
 dum co-pautur coctū Chium sic convenit ut non
 hoc magis ullum aliq̄l, — pipere albo, non sine aceto
 quod Methymnacām vitio mutaverit uvam. 50
 ericas viriles, inulas ego primus amaras
 monstravi incognere; in luto Curtillus echinos,
 ut melius muria quod testa marina remittat."
 inter a suspensa gravis aulaea ruinas
 in patinam fecere, trahentia pulveris atri
 quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
 nos maius veriti, postquam nil ille es ē pericli
 sensimus, erigimur: Rufus posito capite, ut si
 filius immaturus obi-set, flere. quis es et
 finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum 60
 tolleret: "heu, Fortuna, quis est crudelior in nos
 te deus? ut semper gaules illudcre rebus
 humanis!" Varius magpa compescere risum
 vix poterat. Ille atro, suspendens omnia naso,
 "haec est condicio vivendi" aiebat, "eoque
 responsura tuo numquam est par fama labori.
 tene, ut ego accipiar laute, torquerier omni
 sollicitudine districtum, ne panis adustus,
 ne male conditum ius apponatur, ut omnes
 praecincti recte pueri comptique ministrent? 70
 adde hos praeterea casus, aulaea ruant si,
 ut modo; si patinam pede lapsus frangat agaso.
 sed convivatoris, uti ducis, ingenium res
 adversae nudare solent, celare secundae."
 Nasilienus ad haec "tibi di quaecumque preceris

commoda dent ; ita vir bonus es convivaque comis :" et soleas poscit. tum in lecto quoque videres stridere secreta divisos aure susurros.' nullos his mallem ludos spectasse : sed illa redde age quae deinceps risisti. ' Vibidius dum 80 quaerit de pueris num sit quoque fracta lagoena, quod sibi poscenti non dantur pocula, dumque rideatur fictis rerum, Balatrone secundo, Nasidiene, redis mutatae frontis, ut arte emendaturus fortunam. deinde secuti mazonomo pueri magno discepta ferentes membra gruis sparsi sale multo non sine farre, pinguibus et ficiis pastum iecur anseris albae, et leporum avolsos, ut multo suavius, armos, quam si cum lumbis quis edit. tum pectore adusto 90 vidimus et merulas poni et sine clune palumbis ; suavis res, si non causas narraret earum et naturas dominus : quem nos sic fugimus ulti ut nihil omnino gustaremus, velut illis Canidia adflasset peior serpentibus Afris.

EPISTULAE.

EPISTULARUM.

LIBER PRIMUS

I. PRIMA dicte mihi, summa dicende camena,
spectatum satis et donatum iam rude quaeris,
Maecenas, iterum antiquo me includere ludo.
non eadem est aetas, non mens. Veianius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro,
ne populum extrema totiens exoret harena.
est mihi purgatam crebro qui personet aurem,
'solve senescentem mature sanus equum, ne
peccet ad extremum ridendus et ilia ducat.'
nunc itaque et versus et cetera ludicra pono :   10
quid verum atque decens curo et rogo et omnis in hoc
sum :
condo et compono quae mox depromere possim.
ac ne forte roges quo me duce, quo lare tuter ;
nullius addictus iurare in verba magistri,
quo me cumque rapit tempestas, deforor hospes.
nunc agilis fio et mersor civilibus undis,
virtutis verae custos rigidusque satelles ;
nunc in Aristippi furtim pracepta relabor,

et mihi res, non me rebus subiungere conor.
 ut nox longa quibus mentitur amica, diesque
 longa videtur opus debentibus, ut piger annus
 pupillis quos dura premit custodia matrum,
 sic mihi tarda fluunt ingrataque tempora, quae spem
 consiliumque morantur agendi naviter id quod
 aequa pauperibus prodest, locupletibus aequa,
 aequa neglectum pueris senibusque nocebit.
 restat ut his ego me ipse regam solerque elementis.
 non possis oculo quantum contendere Lynceus,
 non tamen idecirco contemnas lippus inungui ;
 nec, quia desperes invicti membra Glyconis,
 nodosa corpus nolis prohibere cheragra.
 est quadam prodire tenus, si non datur ultra.
 fervet avaritia miseroque cupidine pectus :
 sunt verba et voces quibus hunc lenire dolorem
 possis et magnam morbi deponere partem.
 laudis amore tumes : sunt certa piacula quae te
 ter pure lecto poterunt recreare libello.
 invidus, iracundus, iners, vinosus, amator,
 nemo adeo ferus est ut non mitescere possit,
 si modo culturae patientem commonet aurem.
 virtus est vitium fugere, et sapientia prima
 stultitia caruisse. vides, quae maxima credis
 esse mala, exiguum censum turpemque repulsam,
 quanto devites animi capitisque labore ;
 impiger extremos curris mercator ad Indos,
 per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignis :
 ne cures ea, quae stulte miraris et optas,
 discere et audire et meliori credere non vis ?
 quis circum pagos et circum compita pugnax
 magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
 cui sit condicio dulcis sine pulvere palmae ?
 vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

20

30

40

50

‘o cives, cives, quaerenda pecunia primum est ;
virtus post nummos :’ haec Ianus summus ab imo
prodocet, haec recinunt iuvenes dictata senesque
laevo suspensi loculos tabulamque lacerto.

est animus tibi, sunt mores, est lingua fidesque ;
sed quadringtonitis sex septem milia desunt :
plebs eris. at pueri ludentes ‘rex eris’ aiunt,
‘si recte facies.’ hic murus aeneus esto,
nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Roscia, dic sodes, melior lex an puerorum est
nenia, quae regnum recte facientibus offert,
et maribus Curiis et decantata Camillis ?

isne tibi melius suadet qui, rem facias, rem,
si possis, recte, si non, quocumque modo rem,
ut proprius spectes lacrimosa poemata Pupi ;

an qui Fortunae te responsare superbae
liberum et erectum praesens hortatur et aptat ?
quodsi me populus Romanus forte roget, cur

70

non ut portieibus sic iudiciis fruar isdem,
nec sequar aut fugiam quae diligit ipse vel odit,
olim quod volpes aegroto cauta leoni

respondit reseram : ‘quia me vestigia terrent,
omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.’
belua multorum es capitum. nam quid sequar aut

quem ?

pars hominum gestit conducere publica ; sunt qui
crustis et pomis viduas venentur avaras,
excipientque senes quos in vivaria mittant ;

multis occulto crescit res senore. verum

80

esto aliis alias rebus studii que teneri :

idem eadem possunt horam durare probantes ?

‘nullus in orbe sinus Bais praelucet amoenis’

si dixit dives, lacus et mare sentit amorem

festinantis eri : cui si vitiosa libido

fecerit auspicium : 'eras ferramenta Teanum
tolletis, fabri.' lectus genialis in aula est :
nil ait esse prius, melius nil caelibe vita :
si non est, iurat bene solis esse maritis.
quo teneam voltus mutantem Protea nodo? 50
quid pauper? ride : mutat cenacula, lectos,
balnea, tonsores, conducto navigio aequae
nauseat ac locuples, quem ducit priva triremis.
si curatus inaequali tonsore capillos
occurri, rides ; si forte subucula pexae
trita subest tunicae vel si toga dissidet impar,
rides: quid, mea cum pugnat sententia secum,
quod petuit spernit, repetit quod nuper omisit,
aestuat et vitae disconvenit ordine toto,
diruit, aedificat, mutat quadrata rotundis ? 100
insanire putas sollemnia me neque rides,
nec medici credis nec curatoris egere
a praetore dati, rerum tutela mearum
cum sis et prave sectum stomacheris ob unguem
de te pendentis, te respicientis amici.
ad summam, sapiens uno minor est Iove, dives,
liber, honoratus, pulcher, rex denique regum,
praecipue sanus, nisi cum pituita molesta est.

II. TROIANI belli scriptorem, Maxime Lolli,
dum tu declamas Romae, Praeneste relegi :
qui quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
planius ac melius Chrysippo et Crantore dicit.
cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi.
fabula, qua Paridis propter narratur amorem
Graecia barbariae lento collisa duello,
stultorum regum et populorum continet aestus.

Antenor censem bellum praecidere causam.
 quid Paris? ut salvus regnet vivatque beatus   10
 cogi posse negat. Nestor componere lites
 inter Peliden festinat et inter Atriden :
 hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
 quicquid delirant reges, plectuntur Achivi.
 seditione, dolis, scelere atque libidine et ira
 Iliacos intra muros peccatur et extra.
 rursus quid virtus et quid sapientia possit,
 utile proposuit nobis exemplar Ulixen,
 qui domitor Troiae multorum providus urbes
 et mores hominum inspexit, latumque per aequor,   20
 dum sibi, dum sociis redditum parat, aspera multa
 pertulit, adversis rerum immersabilis undis.
 Sirenum voces et Circae pocula nosti :
 - quae si cum sociis stultus cupidusque bibisset,
 sub domina mcretrice fuisse turpis et excors,
 vixisset canis immundus vel amica luto sus.
 nos numerus sumus et fruges consumere nati,
 sponsi Penelopae nebulones, Alcinoique
 in cute curanda plus aequo operata iuventus,
 cui pulcrum fuit in medios dormire dies et   30
 ad strepitum citharae cessatum ducere curam,
 ut iugulent hominem surgunt de nocte latrones :
 ut te ipsum serves non expurgisceris? atqui
 si noles sanus, curres hydropicus; et ni
 posces ante diem librum cum lumine, si non
 intendes animum studiis et rebus honestis,
 invidia vel amore vigil torquebere. nam cur
 quae laedunt oculum festinas demere; siquid
 est animum, differs curandi tempus in annum?
 dimidium facti qui coepit habet; sapere aude: 40
 incipe. qui recte vivendi prorogat horam,
 rusticus exspectat dum defluat amnis: at ille

labitur et labetur in omne volubilis aevum.
 quae curit argentum puerisque beata creandis
 uxor, et incultae pacantur vomere silvae.
 quod satis est cui contingit, nihil amplius optet.
 non domus et fundus, non aeris acervus et auri
 aegroto domini deduxit corpore febris,
 non animo curas : valeat possessor oportet,
 si comportatis rebus bene cogitat uti.   50
 qui cupid aut metuit, iuvat illum sic domus et res
 ut lippum pictae tabulae, fomenta podagrum,
 auriculas citharae collecta sorde dolentis.
 sincerum est nisi vas, quodcumque infundis acescit.
 sperne voluptates : nocet empta dolore voluptas.
 semper avarus eget : certum voto pete finem.
 invidus alterius macrescit rebus opimis :
 invidia Siculi non invenere tyranni
 maius tormentum. qui non moderabitur irae,
 infectum volet esse dolor quod suaserit et mens,   60
 dum poenas odio per vim festinat inulto.
 ira furor brevis est : animum rege ; qui nisi paret,
 imperat ; hunc frenis, hunc tu compesce catena.
 fingit equum tenera docilem cervice magister
 ire viam qua monstret eques : venaticus, ex quo
 tempore cervinam pellem latravit in aula,
 militat in silvis catulus. nunc adbibe puro
 pectore verba puer, nunc te melioribus offer.
 quo semel est imbuta recens, servabit odorem
 testa diu. quodsi cessas aut strenuus anteis,   70
 nec tardem opperior nec praecedentibus insto.

III. **I**ULI Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti privignus, scire labore.
Thracane vos Hebrusque nivali compede vinctus,
an freta vicinas inter currentia turris,
an pingues Asiae campi collesque morantur ?
quid studiosa cohors operum struit ? hoc quoque curo.
quis sibi res gestas Augusti scribere sumit ?
bella quis et paces longum diffundit in aevum ?
quid Titius, Romana brevi venturus in ora ?
Pindarici fontis qui non expalluit haustus, 10
fastidire lacus et rivos ausus aperitos.
ut valet ? ut meminit nostri ? fidibusne Latinis
Thebanos aptare modos studet auspice Musa,
an tragica desaevit et ampullatur in arte ?
quid mihi Celsus agit ? monitus multumque monendus,
privatas ut quaerat opes et tangere vitet
scripta Palatinus quaecumque recepit Apollo ;
ne, si forte suas repetitum venerit olim
grex avium plumas, moveat cornicula risum
furtivis nudata coloribus. ipse quid audes ? 20
quae circumvolitas agilis thyma ? non tibi parvum
ingenium, non incultum est et turpiter hirtum :
seu linguam causis acuis, seu civica iura
respondere paras ; seu condis amabile carmen,
prima feres hederae victricis praemia. quodsi
frigida curarum fomenta relinquere posses,
quo te caelestis sapientia duceret, ires.
hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
si patriae volumus, si nobis vivere cari.
debes hoc etiam rescribere, sit tibi curae 30
quantae conveniat Munatius. an male sarta

gratia nequiquam coit et rescinditur, ac vos
seu calidus sanguis seu rerum inscitia vexat
indomita cervice feros? ubicumque locorum
vivitis, indigni fraternum rumpere foedus,
pascitur in vestrum redditum votiva iuvanca.

IV. **A**LBI, nostrorum sermonum candide iudex,
quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat,
an tacitum silvas inter reptare salubris,
curantem quidquid dignum sapiente bonoque est?
non tu corpus eras sine pectore: di tibi formam,
di tibi divitias dederunt artemque fruendi.
quid voveat dulci nutricula maius alumno,
qui sapere et fari possit quae sentiat, et cui
gratia, fama, valetudo contingat abunde,
et mundus victus, non deficiente crumena?
inter spem curamque, timores inter et iras
omnem crede diem tibi diluxisse supremum:
grata superveniet quae non sperabitur hora.
me pinguem et nitidum bene curata cute vises,
cum ridere voles, Epicuri de grege porcum.

10

V. **S**I potes Archiacis conviva recumbere lectis
nec modica cenare times holus omne patella,
supremo te sole domi, Torquate, manebo.
vina bibes iterum Tauro diffusa palustris
inter Minturnas Sinuissanumque Petrinum.
si melius quid habes arcesse, vel imperium fer.

iamdudum splendet focus et tibi munda supellex.
mitte levis spes et certamina divitiarum
et Moschi causam : cras nato Caesare festus
dat veniam somnumque dies ; impune licebit   10
festivam sermone benigno tendere noctem.
quo mihi fortuna, si non conceditur uti ?
parcus ob heredis curam nimiumque severus
adsidet insano. potare et spargere flores
incipiam patiarque vel inconsultus haberi.
quid non ebrietas dissignat ? opera recludit,
spes iubet esse ratas, ad proelia trudit inertem,
sollicitis animis onus exiuit, addocet artes.
secundi calices quem non fecere disertum ?
contracta quem non in paupertate solutum ?   20
haec ego procurare et idoneus imperor et non
invitus, ne turpe toral, ne sordida mappa
corruget naris, ne non et cantharus et laux
ostendat tibi te, ne fidos inter amicos
sit qui dicta foras eliminet, ut coeat par
iungaturque pari. Butram tibi Septicumque
et nisi cena prior potiorque puella Sabinum
detinet adsumain. locus est et pluribus umbris :
sed nimis arta premunt olidae convivia caprae.
tu quotus esse velis rescribe, et rebus omissis   30
atria servantem postico falle clientem.

VI. **N**IL admirari prope res est una, Numici,
solaque quae possit facere et servare beatum.
hunc solem et stellas et decadentia certis
tempora momentis sunt qui fornidine nulla
imbuti spectent. quid censes munera terrae ?
quid maris extremos Arabas ditantis et Indo ?

ludicra quid, plausus et amici dona Quiritis?
 quo spectanda modo, quo sensu credis et ore?
 qui timet his adversa, fere miratur eodem
 quo cupiens pacto : pavor est utrobique molestus,   10
 improvisa simul species exterret utruinque.
 gaudeat an doleat, cupiat metuatne, quid ad rem,
 si quicquid videt melius peiusve sua spe,
 defixis oculis animoque et corpore torpet?
 insanus sapiens nomen ferat, aequus iniqui,
 ultra quam satis est virtutem si petat ipsam.
 i nunc, argentum et marmor vetus aeraque et artes
 suspice, cum gemmis Tyrios mirare colores ;
 gaudet quod spectant oculi te mille loquentem ;
 navus mane Forum et vespertinus pete tectum,   20
 ne plus frumenti dotalibus emetat agris
 Mutus et—indignum, quod sit peioribus ortus—
 hic tibi sit potius quam tu mirabilis illi.
 quicquid sub terra est, in apricum proferet aetas,
 defodiet condetque nitentia. cum bene notum
 porticus Agrippae et via te conspexerit Appi,
 ire tamen restat Numa quo devenit et Ancus.
 si latus aut renes morbo temptantur acuto,
 quaere fugam morbi. vis recte vivere: quis non ?   30
 si virtus hoc una potest dare, fortis omissis
 hoc age deliciis. virtutem verba putas et
 lucum ligna : cave ne portus occupet alter,
 ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas ;
 mille talenta rotundentur, totidem altera, porro et
 tertia succedant, et quae pars quadret acervum.
 scilicet uxorem cum dote fidemque et amicos
 et genus et formam regina Pecunia donat,
 ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.
 mancipiis locuples eget aeris Cappadocum rex :
 ne fueris hic tu. chlamydes Lucullus. ut aiunt,   40

si posset centum scaenae praebere rogatus,
‘qui possum tot?’ ait : ‘tamen et quaeram et quot
habebo

mittam.’ post paullo scribit sibi milia quinque
esse domi chlamydum ; partem vel tolleret oannis.
exilis domus est, ubi non et multa supersunt
et dominum fallunt et prosunt furibus. ergo
si res sola potest facere et servare beatum,
hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas.
si fortunatum species et gratia praestat,
mercemur servum qui dictet nomina, laevum 50
qui fodicet latus et cogat trans pondera dextram
porrigere : ‘hic multum in Fabia valet, ille Velina ;
cui libet hic fascis dabit eripietque curule
cui volet importunus ebur.’ frater, pater adde ;
ut cuique est aetas, ita quemque facetus adopta.
si bene quenat bene vivit, lucet, eamus
quo dicit gula ; piscemur, venemur, ut olim
Gargilius, qui mane plagas, venabula, servos,
differtum transire Forum populumque iubebat,
unus ut e multis populo spectante referret 60
emptum mulus aprum. crudi tumidique lavemur,
quid deceat quid non oblixi, Caerite cera
digni, remigium vitiosum Ithacensis Ulixii,
cui potior patria fuit interdicta voluptas.
si, Mimnermus uti censem, sine amore iocisque
nil est iucundum, vivas in amore iocisque.
vive, vale. siquid novisti rectius istis,
candidus imperti ; si non, his utere mecum.

VII. **Q**UINQUE dies tibi pollicitus me rure
futurum,
Sextilem totum mendax desideror. atqui,
si me vivere vis sanum recteque valentem,
quam mihi das aegro, dabis aegrotare timenti,
Maecenas, veniam, dum ficus prima calorque
dissignatorem decorat lictoribus atris,
dum pueris omnis pater et maternula pallet,
officiosaque sedulitas et opella forensis
adducit febris et testamenta resignat.
quod si bruma nives Albanis illinet agris, 10
ad mare descendet vates tuus, et sibi parcer
contractusque leget ; te, dulcis amice, reviset
cum Zephyris, si concedes, et hirundine prima.
non quo more piris vesci Calaber iubet hospes
tu me fecisti locupletem. ‘vescere sodes.’
‘iam satis est.’ ‘at tu quantum vis tolle.’ ‘benigne.’
‘non invisa feres pueris munuscula parvis.’
‘tam teneor dono quam si dimittar onustus.’
‘ut libet : haec porcis hodie comedenda relinques.
prodigus et stultus donat quae spernit et odit : 20
haec seges ingratos tulit et feret omnibus annis.
vir bonus et sapiens dignis ait esse paratus :
nec tamen ignorat quid distent aera lupinis.
dignum praestabo me etiam pro laude merentis.
quodsi me noles usquam discedere, reddes
forte latus, nigros angusta fronte capillos,
reddes dulce loqui, reddes ridere decorum et
inter vina fugam Cinarae maerere protervae.
forte per angustam tenuis volpecula rimam
repserat in cumeram frumenti, pastaque rursus 30

ire foras pleno tendebat corpore frustra.
cui mustela procul ‘si vis’ ait ‘effugere istinc,
macra cavum repetes artum, quem macra subisti.’
hac ego si compellor imagine, cuncta resigno ;
nec somnum plebis laudo satur altillum, nec
otia divitiis Arabum liberrima muto.
saepe verecundum laudasti, rexque paterque
audisti coram, nec verbo parcus absens :
inspice si possum donata reponere laetus.
haud male Telemachus, proles patientis Ulixi :   40
‘non est aptus equis Ithace locus, ut neque planis
porrectus spatiis nec multae prodigus herbae :
Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.’
parvum parva decent : mihi iam non regia Roma,
sed vacuum Tibur placet aut imbelli Tarentum.
strenuus et fortis causisque Philippus agendis
clarus, ab officiis octavam circiter horam
dum redit atque Foro nimium distare Carinas
iam grandis natu queritur, conspexit, ut aiunt,
. adrasum quendam vacua tonsoris in umbra   50
cultello proprios purgantem leniter unguis.
‘Demetri’—puer hic non laeve iussa Philippi
accipiebat—‘abi, quaere et refer, unde domo, quis,
cuius fortunae, quo sit patre quove patrono.’
it, redit et narrat, Volteium nomine Menam,
praeconem, tenui censu, sine crimine, notum
et properare loco et cessare et quaerere et uti,
gaudentem parvisque sodalibus et lare certo
et ludis et post decisa negotia Campo.
‘scitari libet ex ipso quodcumque refers : dic   60
ad cenam veniat.’ non sane credere Mena,
mirari secum tacitus. quid multa? ‘benigne’
respondet. ‘neget ille mihi?’ ‘negat improbus et te
neglegit aut horret.’ Volteium mane Philippus

vilia vendentem tunicato scruta popello
occupat et salvere iubet prior. ille Philippo
excusare laborem et mercennaria vincla,
quod non mane domum venisset, denique quod non
providisset eum. ‘sic ignovisse putato
me tibi, si cenas hodie mecum.’ ‘ut libet.’ ‘ergo 70
post nonam venies: nunc i, rem strenuus ange.’
ut ventum ad cenam est, dicenda tacenda locutus
tandem dormitum dimittitur. hic ubi saepe
occultum visus decurrere piscis ad hamum,
mane cliens et iam certus conviva, iubetur
rura suburbana indictis comes ire Latinis.
inpositusmannis arvum caelumque Sabinum
non cessat laudare. videt ridetque Philippus,
et sibi dum requiem, dum risus undique quaerit,
dum septem donat sestertia, mutua septem 80
promittit, persuadet uti mercetur agellum.
mercatur. ne te longis ambagibus ultra
quam satis est morer, ex nitido fit rusticus atque
sulcos et vineta crepat mera, praeparat ulmos,
immoritur studiis et amore senescit habendi.
verum ubi oves furto, moi bo periere capellae,
spem mentita seges, bos est enectus arando,
offensus damnis media de nocte caballum
arripit iratusque Philippi tendit ad aedis.
quem simul adspexit scabrum intonsumque Philippus,
‘durus’ ait, ‘Voltei, nimis attentusque videris 91
esse mihi.’ ‘pol me miserum, patrone, vocares,
si velles’ inquit ‘verum mihi ponere nomen.
quod te per Genium dextramque deosque Penatis
obsecro et obtestor, vitae me redde priori.’
qui semel adspexit quantum dimissa petitis
praestent, mature redeat repetatque relicta.
metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.

VIII. CELSO gaudere et bene rem gerere Albino-
vano

Musa rogata refer, comiti scribaeque Neronis.
si quaeret quid agam, dic multa et pulcra minantem
vivere nec recte nec suaviter : haud quia grando
contuderit vitis oleamve momorderit aestus,
nec quia longinquis armentum aegrotet in agris ;
sed quia mente minus validus quam corpore toto
nil audire velim, nil discere, quod levet aegrum ;
fidis offendar medicis, irascar amicis,
cur me funesto properent arcere veterno ; 10
quae nocuere sequar, fugiam quae profore credam ;
Romae Tibur amem ventosus, Tibure Romam.
post haec, ut valeat, quo pacto rem gerat et se,
ut placeat iuveni percontare utque cohorti.
si dicet 'recte,' primum gaudere, subinde
praeceptum auriculis hoc instillare memento :
'ut tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.'

IX. SEPTIMIUS, Claudi, nimirum intellegit unus,
quanti me facias ; nam cum rogat et prece
cogit

scilicet ut tibi se laudare et tradere coner
dignum mente domoque legentis honesta Neronis,
munere cum fungi propioris censet amici,
quid possim videt ac novit me valdius ipso.
multa quidem dixi cur excusatus abirem ;
sed timui mea ne finxisse minora putarer,
dissimulator opis propriae, mihi commodus uni.

sic ego, maioris fugiens opprobria culpae,
frontis ad urbanae descendit praemia. quodsi
depositum laudas ob amici iussa pudorem,
scribe tui gregis hunc et fortet crede bonumque.

10

X. **U**RBIS amatorem Fuscum salverc iubemus
ruris amatores ; hac in re scilicet una
multum dissimiles, at cetera pene gemelli
fraternis animis, quidquid negat alter, et alter,
annuius pariter : vetuli notique columbi,
tu nidum servas, ego laudo ruris amoeni
rivos et musco circumlita saxa nemusque.
quid quaeris ? vivo et regno, simul ista reliqui
quae vos ad caelum effertis rumore secundo,
utque sacerdotis fugitivus lila recuso ;
pane egeo iam mellitis potiore placentis.
vivere naturae si convenienter oportet
ponendaeque domo quaerenda est area primum,
novistine locum potiore in rure beato ?
est ubi plus tepeant hiemes, ubi gratar aura
leniat et rabiem Canis et momenta Leonis,
cum semel accepit solem furibundus acutum ?
est ubi divellat somnos minus invida cura ?
deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis ?
purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
quam quae per pronum trepidat cum murmure rivum ?
nempe inter varias nutritur silva columnas,
laudaturque domus longos quae prospicit agros.
naturam expelles furca, tamen usque recurret
et mala perrumpet furtim fastidia victrix.
non qui Sidonio contendere callidus ostro
nescit Aquinatem potentia vellera fucum,

10

20

certius accipiet damnum propiusve medullis
quam qui non poterit vero distinguere falsum.
quem res plus nimio delectavere secundae,
mutatae quatent. siquid mirabere, pones
invitus. fuge magna : licet sub paupere tecto
reges et regum vita praecurrere amicos.

cervus equum pugna melior communibus herbis
pellebat, donec minor in certamine longo
imploravit opes hominis frenumque recepit.
sed postquam victo ridens discessit ab hoste,
non equitem dorso, non frenum depulit ore.
sic qui pauperiem veritus potiore metallis

libertate caret, dominus vehet improbus atque
serviet aeternum, quia parvo nesciet uti.

cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
si pede maior erit, subvertet, si minor, uret.

laetus sorte tua vives sapienter, Aristi,
nec me dimittes incastigatum, ubi plura
cogere quam satis est ac non cessare videbor.
imperat aut servit collecta pecunia cuique,
tortum digna sequi potius quam ducere funem.
haec tibi dictabam post sanum putre Vacunae,
excepto quod non simul esses, cetra lactus.

30

40

50

XI. **Q**UID tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos,
quid concinna Samos, quid Croesi regia
Sardis,

Smyrna quid et Colophon? maiora minorane fama?
cunctane prae Campo et Tiberino flumine sordent,
an venit in votum Attalicis ex urbibus una,
an Lebedum laudas odio maris atque viarum?
scis Lebedus quid sit. Gabiis desertior atque

Fidenis vicus : tamen illic vivere vellem,
 oblitusque meorum, obliviscendus et illis,
 Neptunum procul e terra spectare furentem.   10
 sed neque qui Capua Romam petit, imbre lutoque
 adspersus, volet in caupona vivere ; nec qui
 frigus collegt, furnos et balnea laudat
 ut fortunatam plene praestantia vitam ;
 nec si te validus iactaverit Auster in alto,
 idcirco navem trans Aegaeum mare vendas.
 incolumi Rhodos et Mytilene pulera facit quod
 paenula solstitio, campestre nivalibus auris,
 per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.
 dum licet ac voltum servat Fortuna benignum   20
 Romae laudetur Samos et Chios et Rhodos absens.
 tu quamcumque deus tibi fortunaverit horam
 grata sume manu, neu dulcia differ in annum ;
 ut, quocumque loco fueris, vixisse libenter
 te dicas. nam si ratio et prudentia curas,
 non locus effusi late maris arbiter ausert,
 caelum, non animum, mutant qui trans mare currunt.
 strenua nos exercet inertia ; navibus atque
 quadrigis petimus bene vivere. quod petis hic est,
 est Ulubris, animus si te non deficit aequus.   30

XII. **F**RUCTIBUS Agrippae Siculis quos colligis,
 Icci,
 si recte frueris, non est ut copia maior
 ab Iove donari possit tibi. tolle querelas :
 pauper enim non est, cui rerum suppetit usus.
 si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis, nil
 divitiae poterunt regales addere maius.
 si forte in medio positorum abstemius herbis

vivis et urtica, sic vives protinus, ut te
confestim liquidus fortunae rivos inauret ;
vel quia naturam mutare pecunia nescit,
vel quia cuncta putas una virtute minora.
miramur si Democriti pecus edit agellos
cultaque, dum peregre est animus sine corpore velox ;
cum tu inter scabiem tantam et contagia lucri
nil parvum sapias et adhuc sublimia cures ;
quae mare compescant causae, quid temperet annum,
stellae sponte sua iussaene vagentur et errant,
quid premat obscurum lunae, quid proferat orbem,
quid velit et possit rerum concordia discors,
Empedocles an Stertinium deliret acumen.
verum seu piscis seu porrum et caepe trucidata,
utere Pompeio Gropho, et, si quid petet, ultro
deser : nil Grophus nisi verum orabit et aequum.
villis amicorum est annona, bonis ubi quid deest.
ne tamen ignores quo sit Romana loco res,
Cantaber Agrippae, Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit ; ius imperiumque Phrahates
Caesaris accepit genibus minor ; aurea fruges
Italiae pleno defundit Copia cornu.

XIII. **U**T proficiscentem docui te saepe diuque,
Augusto reddes signata volumina, Vini,
si validus, si laetus erit, si denique poscet ;
ne studio nostri preees odiumque libellis
sedulus importes opera vehementer minister.
si te forte meae gravis uret sarcina chartae,
abicio potius quam quo perserre iuberis
clitellas ferns impingas Asinæque paternum
cognomen vertas in risum et fabula fias.

viribus uteris per clivos, flumina, lamas.
 victor propositi simul ac perveneris illuc,
 sic positum servabis onus, ne forte sub ala
 fasciculum portes librorum ut rusticus agnum,
 ut vinosa glomus furtivae Pyrrhia lanae,
 ut cum pilleolo soleas conviva tribulis.
 ne volgo narres te sudavisse ferendo
 carmina quac possint oculos aurisque morari
 Caesaris : oratus multa prece, nitere porro.
 vade, vale : cave ne titubes mandataque frangas.

10

XIV. **V**ILICE silvarum et mihi me redditis
 agelli,
 quem tu fastidis habitatum quinque foci et
 quinque bonos solitum Variam dimittere patres,
 certemus, spinas animone ego fortius an tu
 evellas agro, et melior sit Horatius an res.
 me quamvis Lamiae pietas et cura moratur,
 fratrem maerentis, rapto de fratre dolentis
 insolabiliter, tamen istuc mens animusque
 fert et amat spatiis obstantia rumpere claustra.
 rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum.
 cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.
 stultus uterque locum immeritum causatur inique :
 in culpa est animus, qui se non effugit umquam.
 tu mediastinus tacita prece rura petebas,
 nunc urbem et ludos et balnea vilicus optas :
 me constare mihi scis et discedere tristem
 quandocumque trahunt invisa negotia Romam.
 non eadem miramur : eo disconvenit inter
 meque et te. nam quae deserta et inhospita tesqua

10

credis, amoena vocat mecum qui sentit, et odit   20
 quae tu pulcra putas. fornix tibi et uncta popina
 incutient urbis desiderium, video, et quod
 angulus iste feret piper et tus ocius uva,
 nec vicina subest vinum praebere taberna
 quae possit tibi, nec meretrice tibicina, cuius
 ad strepitum salias terrae gravis : et tamen urgues
 iam pridem non tacta ligonibus arva, bovemque
 disiunctum curas et strictis frondibus exples :
 addit opus pigro rivus, si decidit imber,
 multa mole docendus aprico parcere prato.   30
 nunc age, quid nostrum concentum dividat audi.
 quem tenues decuere togae nitidique capilli,
 quem scis immunem Cinarae placuisse rapaci,
 quem bibulum liquidi media de luce Falerni,
 cena brevis iuvat et prope rivum somnus in herba.
 nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.
 non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
 limat, non odio obscuro morsuque vencnat :
 rident vicini glaebas et saxa moventem.
 cum servis urbana diaria rodere mavis ;   40
 horum tu in numerum voto ruis : invidet usum
 lignorum et pecoris tibi calo argutus et horti.
 optat ephippia bos piger, optat arare caballus.
 quam scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

XV. **Q** UAE sit hiems Veliae, quod caelum, Vala,
       Salerni,
 quorum hominum regio et qualis via—nam mihi Baias
 Musa supervacuas Antonius, et tamen illis
 me facit invisum, gelida cum perluor unda
 per medium frigus. sane murteta relinqu

dictaque cessantem nervis elidere morbum
 sulfura contemni vicus gemit, invidus aegris
 qui caput et stomachum supponere fontibus audent
 Clusinis Gabiosque petunt et frigida rura.
 mutandus locus est et deversoria nota 10
 practeragendus equus. ‘quo tendis? non mihi Cumas
 est iter aut Baias’ laeva stomachosus habena
 dicet eques: sed equis frenato est auris in ore;—
 maior utrum populum frumenti copia pascat;
 collectosne bibant imbris puteosne perennis
 iugis aquae;—nam vina nihil moror illius orae.
 rure meo possum quidvis perferre patique:
 ad mare cum veni, generosum et lene requiro,
 quod curas abigat, quod cum spe divite manet
 in venas animumque meum, quod verba ministret, 20
 quod me Lucanae iuvenem commendet amicae;—
 tractus uter pluris lepores, uter educet apros;
 utra magis piscis et echinos aequora celent,
 pinguis ut inde domum possim Phaeaxque reverti,
 scribere te nobis, tibi nos accredere par est.
 Maenius, ut rebus maternis atque paternis
 fortiter absumptis urbanus coepit haberis,
 scurra vagus, non qui certum praesepe teneret,
 impransus non qui civem dignosceret hoste, 30
 quaelibet in quemvis opprobria fingere saevus,
 pernicies et tempestas barathrumque macelli,
 quicquid quaesierat, ventri donabat avaro.
 hic ubi nequitiae sautoribus et timidis nil
 aut paullum abstulerat, patinas cenabat omasi,
 vilis et agninae, tribus ursis quod satis esset;
 scilicet ut ventris lamna candente nepotum
 diceret urendos, corrector Bestius. idem
 quidquid erat nactus praedae maioris, ubi omne
 verterat in sumum et cinerem, ‘non hercule miror’

aiebat 'si qui comedunt bona, cum sit obeso
nil melius turdo, nil volva pulchrius ampla.' 40
nimirum hic ego sum. nam tuta et parvola laudo,
cum res deficiunt, satis inter vilia fortis :
verum ubi quid melius contingit et unctius, idem
vos sapere et solos aio bene vivere, quorum
conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

XVI. **N**E perconteris fundus meus, optime Quinti,
arvo pascat erum an bacis opulentet
olivæ,

pomisne an pratis an amicta vitibus ulmo,
scribetur tibi forma loquaciter et situs agri.
continui montes, ni dissocientur opaca
valle, sed ut veniens dextrum latus aspiciat sol,
laevum discedens curru fugiente vaporet.
temperiem laudes. quid, si rubicunda benigni
corna vepres et pruna ferant? si quercus et ilex
multa fruge pecus, multa dominum iuvet umbra? 10
dicas adductum propius frondere Tarentum.
fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
frigidior Thracam nec purior ambiat Hebrus,
infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo.
hae latebrae dulces, etiam, si credis, amoenae,
incolumem tibi me praestant Septembribus horis.
tu recte vivis si curas esse quod audis.
iactamus iam pridem omnis te Roma beatum :
sed vereor ne cui de te plus quam tibi credas,
neve putas alium sapiente bonoque beatum,
neu, si te populus sanum recteque valentem
dictitet, occultam febrem sub tempus edendi
dissimules, donec manibus treinor incidat unctis. 20

stultorum incurata pudor malus ulcera celat.
 si quis bella tibi terra pugnata marique
 dicat, et his verbis vacuas permulceat auris,
 ‘tene magis salvum populus velit an populum tu,
 servet in ambiguo qui consultit et tibi et Urbi
 Iuppiter;’ Augsti laudes agnoscere possis:
 cum pateris sapiens emendatusque vocari,
 respondesne tuo, dic sodes, nomine? nempe
 vir bonus et prudens dici delector ego ac tu.
 qui dedit hoc hodie, cras si volet auferet, ut si
 detulerit fascis indigno, detrahet idem.
 ‘pone, meum est’ inquit: pono tristisque recedo.
 idem si clamet furem, neget esse pudicum,
 contendat laqueo collum pressisse paternum,
 mordear opprobriis falsis mutemque colores?
 falsus honor iuvat et mendax infamia terret
 quem nisi mendo sum et medicandum? vir bonus est
 quis?

qui consulta patrum, qui leges iuraque servat,
 quo multae magna equaque secantur iudice lites,
 quo res sponsore et quo causae teste tenentur.
 sed videt hunc omnis domus et vicinia tota
 introrsus turpem, speciosum pelle decora.
 ‘nec furtum feci nec fugi’ si mihi dicit
 servus; ‘habes pretium, loris non ureris’ aio.
 ‘non hominem occidi.’ ‘non pasces in cruce corvos.’
 ‘sum bonus et frugi.’ renuit negitatque Sabellus.
 cautus enim metuit soveam lupus accipiterque
 suspectos laqueos et opertum miluus hamum.
 oderunt peccare boni virtutis amore;
 tu nihil admittes in te formidine poenae:
 sit spes fallendi, miscebis sacra profanis.
 nam de mille fabae modiis cum surripis unum,
 damnum est, non facinus, mihi pacto lenius isto.

vir bonus, omne forum quem spectat et omne tribunal,
 quandocumque deos vel porco vel bove placat,
 ‘Iane pater’ clare, clare cum dixit ‘Apollo,’
 labra movet metuens audiri : ‘pulcra Laverna,   60
 da mihi fallere, da iusto sanctoque videri,
 noctem peccatis et fraudibus obice nubem.’
 qui melior servo, qui liberior sit avarus,
 in triviis fixum cum se demittit ob assem,
 non video. nam qui cupiet, metuet quoque : porro
 qui metuens vivet, liber mihi non erit umquam.
 perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
 semper in augenda festinat et obruitur re.
 vendere cum possis captivum, occidere noli :
 serviet utiliter : sine pascat durus aretque,   70
 naviget ac mediis hiemet mercator in undis,
 annonae prosit, portet frumenta penusque.
 vir bonus et sapiens audebit dicere ‘Penthaler,
 rector Thebarum, quid me perferre patique
 indignum coges?’ ‘adimam bona.’ ‘nempe pecus,
 rem,
 lectos, argentum. tollas illicet.’ ‘in manicis et
 compedibus saevo te sub custode tenebo.’
 ‘ipse deus, simul atque volam, me solvet.’ opinor
 hoc sentit, ‘moriar.’ mors ultima linea rerum est.

XVII. **Q**UAMVIS, Scaeva, satis per te tibi consulis
 et scis
 quo tandem pacto deceat maioribus uti,
 disce, docendus adhuc quae censet amiculus, ut si
 caecus iter monstrare velit : tamen adspice siquid
 et nos quod cures proprium fecisse loquamur.
 si te grata quies et primam somnus in horam

delectat, si te pulvis strepitusque rotarum,
 si laedit caupona, Ferentinum ire iubebo.
 nam neque divitibus contingunt gaudia solis,
 nec vixit male, qui natus moriensque fefeller.   10
 si prodesse tuis pauloque benignius ipsum
 te tractare voles, accedes siccus ad unctum.
 ‘si pranderet holus patienter, regibus uti
 nollet Aristippus.’ ‘si sciret regibus uti,
 fastidiret holus, qui me notat,’ utrius horum
 verba probes et facta doce, vel iunior audi
 cur sit Aristippi potior sententia. namque
 mordacem Cynicum sic eludebat, ut aiunt :
 ‘scurror ego ipse mihi, populo tu : rectius hoc et
 splendidius multo est. equus ut me portet, alat rex,
 officium facio : tu poseis viliā rerum,   21
 dante minor, quamvis fers te nullius egentem.
 omnis Aristippum decuit color et status et res,
 temptantem maiora, fere praesentibus aequum.
 contra, quem duplici panno patientia velat,
 mirabor, vitae via si conversa decebit.
 alter purpureum non exspectabit amictum ;
 quidlibet indutus celeberrima per loca vadet,
 personamque feret non inconcinnus utramque :
 alter Miletii textam cane peius et angui   30
 vitabit chlamydem ; morietur frigore si non
 rettuleris pannum. refer et sine vivat ineptus.
 res gerere et captos ostendere civibus hostis,
 attingit solium Iovis et caelestia temptat.
 principibus placuisse viris non ultima laus est.
 non cuivis homini contingit adire Corinthum.
 sed sit qui timuit ne non succederet : esto.
 quid ? qui pervenit, fecitne viriliter ? atqui
 hic est aut nusquam quod quaerimus. hic onus horret,
 ut parvis animis et parvo corpore maius :   40

hic subit et perfert. aut virtus nomen inane est,
 aut decus et pretium recte petit experiens vir.
 coram rege sua de paupertate tacentes
 plus poscente ferent : distat sumasne pudenter
 an rapias. atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
 ‘indotata mihi soror est, paupercula mater,
 et fundus nec vendibilis nec pascere firmus’
 qui dicit, clamat ‘victum date.’ succinit alter
 ‘et mihi dividuo findetur munere quadra.’
 sed tacitus pasci si posset corvus, haberet   50
 plus dapis et rixae multo minus invidiaeque.
 Brundisium comes aut Surrentum ductus amoenum
 qui queritur salebras et acerbum frigus et imbris,
 aut cistam effractam et subducta viatica plorat,
 nota refert mercetricis acumina, saepe catellam,
 saepe periscelidem raptam sibi flentis, uti mox
 nulla fides damnis verisque doloribus adsit.
 nec semel irrisus triviis attollere curat
 fracto crure planum, licet illi plurima manet
 lacrima, per sanctum iuratus dicat Osirim   60
 ‘credite, non ludo : crudles, tollite claudum :’
 ‘quaere peregrinum’ vicinia rauca reclamat.

XVIII. **S**I bene te novi, metues, liberrime Lolli,
 scurrantis speciem praebere, professus
 amicum.
 ut matrona meretrici dispar erit atque
 discolor, infido scurrae distabit amicus.
 est huic diversum vitio vitium prope maius,
 asperitas agrestis et inconcinna gravisque,
 quae se commendat tonsa cute, dentibus atris,
 dum volt libertas dici mera veraque virtus.

virtus est medium vitiorum et utriusque reductum.
 alter in obsequium plus aequo pronus, et imi
 derisor lecti, sic nutum divitis horret,
 sic iterat voces et verba calentia tollit,
 ut puerum saevo credas dictata magistro
 reddere vel partes minum tractare secundas :
 alter rixatur de lana saepe caprina,
 propugnat nugis armatus : ‘ scilicet ut non
 sit mihi prima fides et vere quod placeat ut non
 acriter elatrem ? pretium actas altera sordet.’
 ambigitur quid enim ? Castor sciat an Dolichos plus ;
 Brundisium Minuci melius via ducat an Appi.   20
 quem damnosa venus, quem praeceps alea nudat,
 gloria quem supra vires et vestit et unguit,
 quem tenet argenti sitis importuna famesque,
 quem paupertatis pudor et fuga, dives amicus,
 saepe decem vitiis instructior, odit et horret ;
 aut, si non odit, regit ac veluti pia mater
 plus quam se sapere et virtutibus esse priorem
 volt, et ait prope vera : ‘ meae—contendere noli—
 stultitiam patiuntur opes : tibi parvola res est.
 arta decet sanum comitem toga : desine mecum   30
 certare.’ Eutrapelus, cuicumque nocere volebat,
 vestimenta dabat pretiosa : ‘ beatus enim iam
 cum pulchris tunicis sumet nova consilia et spes ;
 dormiet in lucem, scorto postponet honestum
 officium, nummos alienos pascet, ad imum
 Thraex erit aut holitoris aget mercede caballum.’
 arcanum neque tu scrutaberis illius umquam,
 commissumque teges et vino tortus et ira.
 nec tua laudabis studia aut aliena reprehendes,
 nec, cum venari volet ille, poemata panges.   40
 gratia sic fratrum geminorum Amphionis atque
 Zethi dissiluit, donec suspecta severo

conticuit lyra. fraternis cessisse putatur
moribus Amphion : tu cede potentis amici
lenibus imperiis, quotiensque educet in agros
Aetolis onerata plagis iumenta canesque,
surge et inhumanae senium depone Camenae,
cenes ut pariter pulmenta laboribus empta ;
Romanis sollemne viris opus, utile famae
vitaeque et membris, praesertim cum valeas et   50
vel cursu superare canem vel viribus aprum
possis. adde virilia quod speciosius arma
non est qui tractet : scis quo clamore coronae
proelia sustineas campestria ; denique saevam
militiam puer et Cantabrica bella tulisti
sub duce, qui templis Parthorum signa refigit
nunc, et siquid abest Italis adiudicat armis.
ac ne te retrahas et inexcusabilis absis,
quamvis nil extra numerum fecisse modumque
curas, interdum nugaris rure paterno :   60
partitur lintris exercitus ; Actia pugna
te duce per pueros hostili more refertur ;
adversarius cst frater, lacus Hadria, donec
alterutrum velox Victoria fronde coronet.
consentire suis studiis qui crediderit te,
fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.
protinus ut moneam, siquid monitoris eges tu,
quid de quoque viro et cui dicas saepe videto.
percontatorem fugito : nam garrulus idem est,
nec retinent patulae commissa fideliter aures,   70
et semel emissum volat irrevocabile verbum.
non ancilla tuum iccur ulceret ulla puerve
intra marmoreum venerandi limen amici ;
ne dominus pueri pulcri caraeve puellae
munere te parvo heet aut incommodus angat.
qualem commendes etiam atque etiam adspice, ne mox

ineutiant aliena tibi peccata pulorem.
 fallimur et quoniam non dignum tradimus : ergo
 quem sua culpa piemet, deceptus omitte tueri,
 ut penitus notum, si temptent crima, serves 80
 tuterisque tuo fidentem praesidio : qui
 dente Thennino cum circumroditur, ecquid
 ad te post paulo ventura pericula sentis ?
 nam tua res agitur, paries cum proximus ardet,
 et neglecta solent incendia sumere vires.
 dulcis inexpertis cultura potentis amici :
 expertus metuit. tu, dum tua navis in alto est,
 hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.
 oderunt hilarem tristes tristemque iocosi,
 sedatum celeres, agilem navuinque remissi, 90
 potores bibuli me lia de nocte Falerni
 oderunt porrecta negantem pocula, quamvis
 nocturnos iures te formidare temores.
 deme supercilios nubem : plerumque modestus
 occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.
 inter cuncta leges et percontabere doctos,
 qua ratione queas traducere leniter aevuni,
 num te semper inops agitat vexetque cupido,
 num pavor et rerum mediocriter utilium spes, 100
 virtutem doctrina paret naturane donet,
 quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum,
 quid pure tranquillet, honos an dulce lucellum
 an secretum iter et fallentis semita vitae.
 me quotiens reficit gelidus Digenzia rivus,
 quem Mandela bilit, rugosus frigore pagus,
 quid sentire putas, quid credis, amice, precari ?
 sit mihi quod nunc est, etiam minus, et mihi vivam
 quod superest aevi, siquid superesse volunt di :
 sit bona librorum et provisae frugis in annum
 copia, neu fluitem dubiae spe pendulus horae. 110

sed satis est orare Iovem, quae ponit et aufert :
det vitam, det opes ; aequum mihi animum ipse parabo.

XIX. PRISCO si credis, Maecenas docte, Cratino,
nulla placere diu nec vivere carmina possunt
quae scribuntur aquae potoribus. ut male sanos
adscripsit Liber Satyris Faunisque poetas,
vina fere dulces oluerunt mane Camenae.
laudibus arguitur vini vinosus Homerus :
Ennius ipse pater numquam nisi potus ad arma
prosiluit dicenda. ‘ Forum putealque Libonis
mandabo siccis, adimam cantare severis.’
hoc simul edixi, non cessavere poetae
nocturno certare mero, putere diurno.
quid? si quis voltu torvo ferus et pede nudo
exiguaeque togae simulet textore Catonem,
virtutemne repraesentet moresque Catonis?
rupit Iarbitam Timagenis aemula lingua,
dum studet urbanus tenditque disertus haberi.
decipit exemplar vitiis imitabile : quodsi
pallerem casu, biberent exsangue cuminum.
o imitatores, servum pecus, ut mihi saepe
bilem, saepe iocum vestri movere tumultus!
libera per vacuum posui vestigia princeps,
non aliena meo pressi pede. qui sibi fidit,
dux regit examen. Parios ego primus iambos
ostendi Latio, numeros animosque secutus
Archilochi, non res et agentia verba Lycamben.
ac ne me foliis ideo brevioribus ornes,
quod timui mutare modos et carminis artem,
temperat Archilochi musam pede mascula Sappho,
temperat Alcaeus, sed rebus et ordine dispar,

nec socerum querit quem versibus oblinat atris,   30
 nec sponsae laqueum famoso carmine nectit.
 hunc ego, non alio dictum prius ore, Latinus
 volgavi fidicen ; iuvat inmemorata ferentem
 ingenuis oculisque legi manibusque teneri.
 scire velis, mea cur ingratus opuscula lector
 laudet ametque domi, premat extra limen iniquus :
 non ego ventosae plebis suffragia venor
 impensis cenarum et tritae munere vestis,
 non ego, nobilium scriptorum auditor et ulti,
 grammaticas ambire tribus et pulpita dignor.   40
 hinc illae lacrimae. ‘spissis indigna theatris
 scripta pudet recitare et nugis addere pondus’
 si dixi, ‘rides’ ait ‘et Iovis auribus ista
 servas : fidis enim manare poetica mella
 te solum, tibi pulcher.’ ad haec ego naribus uti
 formido et, luctantis acuto ne secer ungui,
 ‘displacet iste locus’ clamo et diludia posco.
 ludus enim genuit trepidum certamen et iram,
 ira truces inimicitias et funebre bellum.

XX. VERTUMNUM Ianumque, liber, spectare
 videris,
 scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus.
 odisti clavis et grata sigilla pudico,
 paucis ostendi gemis et communia landas,
 non ita nutritus. fuge quo descendere gestis :
 non erit emisso redditus tibi. ‘quid miser egi ?
 quid volui ?’ dices ubi quis te laeserit ; et scis
 in breve te cogi cum plenus languet amator.
 quodsi non odio peccantis desipit augur,
 carus eris Romae donec te deserat aetas :   10

contrectatus ubi manibus sordescere volgi
cooperis, aut tineas pasces taciturnus inertis
aut fugies Uticam aut vinctus mitteris Ilerdam.
ridebit monitor non exauditus, ut ille
qui male parentem in rupis protrusit asellum
iratus : quis enim invitum servare laboret ?
hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem
occupet extremis in vicis balba senectus.
cum tibi sol tepidus pluris admoverit auris,
me libertino natum patre et in tenui re
maiores pennas nido extendisse loqueris,
ut quantum generi demas, virtutibus addas ;
me primis Urbis belli placuisse domique ;
corporis exigui, praecanum, solibus aptum,
irasci celerem, tamen ut placabilis essem.
forte meum siquis te percontabitur aevum,
me quater undenos sciat implevisse Decembris,
collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

EPISTULARUM.

LIBER SECUNDUS.

I. CUM tot sustineas et tanta negotia solus,
res Italas armis tuteris, moribus ornas,
legibus emendes, in publica commoda peccem,
si longo sermone morer tua tempora, Caesar.
Romulus et Liber pater et cum Castore Pollux,
post ingentia facta deorum in templa recepti,
dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
componunt, agros adsignant, oppida condunt,
ploravere suis non respondere favorem
speratum meritis. diram qui contudit Hydrām   10
notaque fatali portenta labore subegit,
comperit invidiam supremo fine domari.
urit enim fulgore suo qui praegravat artes
infra se positas : extinctus amabitur idem.
praesenti tibi maturos largimur honores,
iurandasque tuum per numen ponimus aras,
nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.

sed tuus hic populus, sapiens et iustus in uno
te nostris ducibus, te Grais anteserendo,
cetera nequaquam simili ratione modoque
aestimat, et nisi quae terris semota suisque
temporibus defuncta videt, fastidit et odit,
sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantis
quas bis quinque viri sanxerunt, foedera regum
vel Gabiis vel cum rigidis aequata Sabinis,
pontificum libros, annosa volumina vatum
dictitet Albano Musas in monte locutas.

si, quia Graiorum sunt antiquissima quaque
scripta vel optima, Romani pensantur eadem
scriptores trutina, non est quod multa loquamur : 30
nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri ;
venimus ad summum fortunae ; pingimus atque
psallimus et luctamur Achivis doctius unctis.
si meliora dies, ut vina, poemata reddit,
scire velim, chartis pretium quotus adroget annus.
scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
perfectos veteresque referri debet an inter
vilos atque novos ? excludat iurgia finis.

‘est vetus atque probus centum qui perficit annos.’
quid ? qui deperiit minor uno mense vel anno, 40
inter quos referendus erit ? veteresne poetas,
an quos et praesens et postera respuat aetas ?

‘iste quidem veteres inter ponetur honeste,
qui vel mense brevi vel toto est iunior anno.’
utor permisso, caudaeque pilos ut equinae
paullatim vello et demo unum, demo et item unum,
dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
qui redit in fastos et virtutem aestimat annis,
miraturque nihil nisi quod Libitina sacravit.
Ennius et sapiens et fortis et alter Homerus, 50
ut critici dicunt, leviter curare videtur

que promissa cadant et somnia Pythagorea.
 Naevius in manibus non est et mentibus haeret
 paene recens? adeo sanctum est vetus omne poema.
 ambigitur quotiens uter utro sit prior, ausert
 Pacuvius docti famam senis, Accius alti,
 dicitur Afrani toga convenisse Menandro,
 Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi,
 vincere Caecilius gravitate, Terentius arte.
 hos ediscit et hos arto stipata theatro   60
 spectat Roma potens; habet hos numeratque poetas
 ad nostrum tempus Livi scriptoris ab aevo.
 interdum volgus rectum videt; est ubi peccat.
 si veteres ita miratur laudatque poetas
 ut nihil anteserat, nihil illis comparet, errat:
 si quaedam nimis antique, si pleraque dure
 dicere credit eos, ignave multa fatetur,
 et sapit et mecum facit et Iove iudicat aequo.
 non equidem insector delendave carmina Livi
 esse reor, memini quae plagosum mihi parvo   70
 Orbilium dictare: sed emendata videri
 pulchraque et exactis minimum distantia miror.
 inter quae verbum emicuit si forte decorum,
 si versus paulo concinnior unus et alter,
 iniuste totum dicit venditque poema.
 indignor quicquam reprendi, non quia crasse
 compositum inlepidewe putetur, sed quia nuper,
 nec veniam antiquis, sed honorem et praemia posci.
 recte necne crocum floresque perambulet Attae
 fabula si dubitem, clament periisse pudorem   80
 cuncti paene patres, ea cum reprendere coner
 quae gravis Aesopus, quae doctus Roscius egit;
 vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt,
 vel quia turpe putant parere minoribus, et quae
 inberbi didicere, senes perdenda fateri.

iam Saliare Numae carmen qui laudat, et illud
quod mecum ignorat solus volt scire videri,
ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
nostra sed impugnat, nos nostraque lividus odit.
quodsi tam Graecis novitas invisa fuisse
90 quam nobis, quid nunc esset vetus? aut quid haberet
quod legeret tereretque viritim publicus usus?
ut primum positis nugari Graecia bellis
coepit et in vitium fortuna labier aequa,
nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum,
marmoris aut eboris fabros aut aeris amavit,
suspendit picta voltum mentemque tabella,
nunc tibicinibus, nunc est gavisa tragoedis;
sub nutrice puella velut si luderet infans,
quod cupide petiit, mature plena reliquit.
100 quid placet aut odio est, quod non mutabile credas?
hoc paces habuere bonae ventique secundi.
Romae dulce diu fuit et sollemne reclusa
mane domo vigilare, clienti promere iura,
cautos nominibus rectis expendere nummos,
maiores audire, minori dicere, per quae
crescere res posset, minui damnsa libido.
mutavit mentem populus levis et calet uno
scribendi studio; pueri patresque severi
fronde comas vinceti cenant et carmina dictant.
110 ipse ego, qui nullos me adfirmo scribere versus,
invenior Parthis mendacior, et prius orto
sole vigil calatum et chartas et scrinia posco.
navem agere ignarus navis timet; habrotonum aegro
non audet nisi qui didicit dare; quod medicorum est
promittunt medici; tractant fabrilia fabri:
scribimus indocti doctique poemata passim.
hic error tamen et levis haec insania quantas
virtutes habeat sic collige. vatis avarus

non temere est animus : versus amat, hoc studet unum ;
 detrimenta, fugas servorum, incendia ridet ;
 non fraudem socio puerove incogitat ullam
 pupillo ; vivit siliquis et pane secundo ;
 militiae quamquam piger et malus, utilis urbi,
 si das hoc, parvis quoque rebus magna iuvare.
 os tenerum pueri balbumque poeta figurat,
 torquet ab obsceneis iam nunc sermonibus aurem,
 mox etiam pectus praeceptis format amicis,
 asperitatis et invidiae corrector et irae,
 recte facta refert, orientia tempora notis   130
 instruit exemplis, inopem solatur et aegrum.
 castis cum pueris ignara puella mariti
 disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset ?
 poscit opem chorus et praesentia numina sentit,
 caelestis implorat aquas docta prece blandus,
 avertit morbos, metuenda pericula pellit,
 impetrat et pacem et locupleteim frugibus annum.
 carmine di superi placantur, carmine Manes.
 agricolae prisci, fortis parvoque beati,
 condita post frumenta levantes tempore festo   140
 corpus et ipsum animum spe finis dura ferentem
 cum sociis operum pueris et coniuge fida,
 Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,
 floribus et vino Genium memorem brevis aevi.
 Fescennina per hunc inventa licentia morem
 versibus alternis opprobria rustica fudit,
 libertasque recurrentis accepta per annos
 lusit amabiliter, donec iam saevus apertam
 in rabiem coepit verti iocus et per honestas
 ire domos impune minax. doluere cruento   150
 dente laccessiti : suit intactis quoque cura
 condicione super communi : quin etiam lex
 poenaque lata malo quae nollet carmine quemquam

describi. vertere modum, formidine fustis
ad bene dicendum delectandumque redacti.
Graecia capta ferum victorem cepit et artes
intulit agresti Latio. sic horridus ille
defluxit numerus Saturnius, et grave virus
munditiae pepulere : sed in longum tamen aevum
manserunt hodieque manent vestigia ruris.   160
serus enim Graecis admovit acumina chartis,
et post Punica bella quietus quaerere coepit
quid Sophocles et Thespis et Aeschylus utile ferrent.
temptavit quoque rem si digne vertere posset,
et placuit sibi, natura sublimis et acer :
nam spirat tragicum satis et feliciter audet,
sed turpem putat inscite metuitque lituram.
creditur, ex medio quia res arcessit, habere
sudoris minimum ; sed habet comoedia tanto
plus oneris quanto veniae minus. adspice Plautus   170
quo pacto partes tuerit amantis ephippi,
ut patris attenti, lenonis ut insidiosi,
quantus sit Dossennus edacibus in parasitis,
quam non adstricto percurrat pulpita socco.
gestit enim nummum in loculos demittere, post hoc
securus cadat an recto stet fabula talo.
quem tulit ad scaenam ventoso Gloria curru,
exanimat latus spectator, sedulus inflat :
sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
subruit aut reficit. valeat res ludicra, si me   180
palma negata macrum, donata reducit opimum.
saepe etiam audacem fugat hoc terretque poetam,
quod numero plures, virtute et honore minores,
indocti stolidique et depugnare parati,
si discordet eques, media inter carmina poscunt
aut ursum aut pugiles : his nam plebecula gaudet.
verum equitis quoque iam migravit ab auro voluptas

omnis ad incertos oculos et gaudia vana.
 quattuor aut pluris aulaea premuntur in horas,
 dum fugiunt equitum turmae peditumque catervae; 190
 mox trahitur manibus regum fortuna retortis,
 esseda festinant, pilenta, petorrita, naves,
 captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
 si foret in terris, rideret Democritus, seu
 diversum confusa genus panthera camelo
 sive elephas albus volgi converteret ora;
 spectaret populum ludis attentius ipsis
 ut sibi praebentem nimio spectacula plura;
 scriptores autem narrare putaret asello
 fabellam surdo. nam quae pervincere voces 200
 evaluere sonum, referunt quem nostra theatra?
 Garganum mugire putas nemus aut mare Tuscum,
 tanto cum strepitu ludi spectantur et artes
 divitiaeque peregrinae, quibus oblitus actor
 cum stetit in scaena, concurrit dextera laevae.
 dixit adhuc aliquid? nil sane. quid placet ergo?
 lana Tarentino violas imitata veneno.
 ac ne forte putas me, quae facere ipse recusem,
 cum recte tractent alii, laudare maligne:
 ille per extentum funem mihi posse videtur 210
 ire poeta, meum qui pectus inaniter angit,
 irritat, mulcet, falsis terroribus implet
 ut magus, et modo me Thebis, modo ponit Athenis.
 verum age et his, qui se lectori credere malunt
 quam spectatoris fastidia ferre superbi,
 curam redde brevem, si munus Apolline dignum
 vis complere libris et vatibus addere calcar,
 ut studio maiore petant Helicona virentem.
 multa quidem nobis facimus mala saepe poetae,
 —ut vineta egomet caedam mea—cum tibi librum 220
 sollicito damus aut fesso; cum laedimur, unum

siquis amiconum est ausus reprehendere versum ;
cum loca iam recitata revolvimus inrevocati ;
cum lamentamur non apparere labores
nostros et tenui deducta poemata filo ;
cum speramus eo rem venturam ut, simul atque
carmina rescieris nos fingere, commodus ultiro
arcessas et egere vetes et scribere cegas :
sed tamen est operae pretium cognoscere qualis
aedituos habeat belli spectata domique   230
virtus, indigno non committenda poetac.
gratus Alexandro regi magno fuit ille
Choerilus, incultis qui versibus et male natis
rettulit acceptos, regale nomisma, Philippos.
sed veluti tractata notam labemque remittunt
atramenta, fere scriptores carmine foedo
splendida facta linunt. idem rex ille, poema
qui tam ridiculum tam care prodigus emit,
edicto vetuit ne quis se praeter Apellen
pingeret, aut alius Lysippo ducret aera   240
fortis Alexandri voltum simulantia. quodsi
iudicium subtile videndis artibus illud
ad libros et ad haec Musarum dona vocares,
Boeotum in crasso iurares aere natum.
at neque dedecorant tua de se iudicia atque
munera, quae multa dantis cum laude tulerunt,
dilecti tibi Vergilius Variusque poetac ;
nec magis expressi voltus per aenea signa
quain per vatis opus mores aninique virorum
clarorum apparent. nec sermones ego mallem   250
repentis per humum quain res componere gestas,
terrarumque situs et flumina dicere et arces
montibus impositas et barbara regna, tuisque
auspiciis totum confecta duella per orbem,
claustraque custodem pacis cohibentia Ianum,

et formidatam Parthis te principe Romam,
 si quantum cuperem possem quoque : sed neque parvum
 carmen maiestas recipit tua, nec meus audet
 rem temptare pudor quam vires ferre recusent.
 sedulitas autem stulte quem diligit urgunt,   260
 praecipue cum se numeris commendat et arte :
 discit enim citius meminitque libentius illud
 quod quis deridet quam quod probat et veneratur.
 nil moror officium quod me gravat ; ac neque facto
 in peius voltu proponi cereus usquam,
 nec prave factis decorari versibus opto ;
 ne rubeam pingui donatus munere, et una
 cum scriptore meo capsula porrectus opera
 deferar in vicum vendentem tus et odores
 et piper et quicquid chartis amicitur ineptis.   270

II. **F**LORE, bono claroque fidelis amice Neroni,
 si quis forte velit puerum tibi vendere natum
 Tibure vel Gabiis et tecum sic agat : ‘hic et
 candidus et talos a vertice pulcher ad imos
 fiet eritque tuus nummorum milibus octo,
 verna ministeriis ad nutus aptus erilis,
 litterulis Graecis imbutus, idoneus arti
 cuilibet : argilla quidvis imitaberis uda :
 quin etiam canet indoctum sed dulce bibenti.
 multa fidem promissa levant, ubi plenius aequo   10
 laudat venalis qui volt extrudere merces.
 res urgunt me nulla ; meo sum pauper in aere.
 nemo hoc mangonum faceret tibi : non temere a me
 quivis ferret idem. semel hic cessavit et, ut fit,
 in scalis latuit metuens pendentis habenae :
 des nummos, excepta nihil te si fuga laedit :’

ille ferat pretium poenae securus, opinor.
prudens emisti vitiosum ; dicta tibi est lex :
insequeris tamen hunc et lite moraris iniqua.
dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi   20
talibus officiis prope mancum, ne mea saevus
iurgares ad te quod epistula nulla rediret.
quid tum profeci, mecum facientia iura
si tamen attemptas? quereris super hoc etiam, quod
exspectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis
aerumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
perdiderat : post hoc vemens lupus, et sibi et hosti
iratus pariter, ieunis dentibus acer,
praesidium regale loco deiecit, ut aiunt,   30
summe munito et multarum divite rerum.
clarus ob id factum donis ornatur honestis,
accipit et bis dena super sestertia nummum.
forte sub hoc tempus castellum everttere praeator
nescio quod cupiens hortari coepit eundem
verbis, quae timido quoque possent addere mentem :
'i, bone, quo virtus tua te vocat, i pede fausto,
grandia latus meritorum praemia. quid stas?'
post haec ille catus, quantumvis rusticus, 'ibit,
ibit eo quo vis qui zonam perdidit' inquit.   40
Romae nutriri mihi contigit atque doceri
iratus Grais quantum nocuissest Achilles.
adieccere bonae paulo plus artis Athenae,
scilicet ut possem curvo dignoscere rectum,
atque inter silvas Academi quaerere verum.
dura sed emovere loco me tempora grato,
civilisque rudem belli tulit aestus in arma
Caesaris Augusti non responsura lacertis.
unde simul primum me dimisere Philippi,
decisis humilem pennis inopemque paterni   50

et laris et fundi, paupertas impulit audax
 ut versus facerem : sed quod non desit habentem
 quae poterunt umquam satis expurgare cicutae,
 ni melius dormire putem quam scribere versus ?
 singula de nobis anni praedantur euntes ;
 eripuere iocos, venerem, convivia, ludum ;
 tendunt extorquere poemata : quid faciam vis ?
 denique non omnes eadem mirantur amantque :
 carmine tu gaudes, hic delectatur iambis,
 ille Bioncis sermonibus et sale nigro. 60

tres mihi convivae prope dissentire videntur,
 poscentes vario multum diversa palato.
 quid dem ? quid non dem ? renuis tu, quod iubet alter ;
 quod petis, id sane est invisum acidumque duobus.
 praeter cetera me Romaene poemata censes
 scribere posse inter tot curas totque labores ?
 hic sponsum vocat, hic auditum scripta, relictais
 omnibus officiis : cubat hic in colle Quirini,
 hic extremo in Aventino, visendus uterque :
 intervalla vides humane commoda. ‘verum 70
 purae sunt plateae, nihil ut meditantibus obstet.’
 festinat calidus mulis gerulisque redemptor,
 torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum,
 tristia robustis luctantur funera plaustris,
 hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus :
 i nunc et versus tecum meditare canoros.

scriptorum chorus omnis amat nemus et fugit urbem,
 rite cliens Bacchi somno gaudentis et umbra :
 tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
 vis canere et contracta sequi vestigia vatum ? 80
 ingenium, sibi quod vacuas desumpsit Athenas
 et studiis annos septem dedit insenuitque
 libris et curis, statua taciturnius exit
 plerumque et risu populum quatit: hic ego rerum

fluctibus in mediis et tempestatibus urbis
verba lyrae motura sonum conectere digner ?
frater erat Romae consulti rhetor, ut alter
alterius sermone meros audiret honores,
Gracchus ut hic illi, foret huic ut Mucius ille.
qui minus argutos vexat furor iste poetas ?   90
carmina compono, hic elegos. mirabile visu
caelatumque novem Musis opus ! adspice primum
quanto cum fastu, quanto molimine circum
spectemus vacuam Romanis vatibus aedem :
mox etiam, si forte vacas, sequere et procul audi,
quid ferat et quare sibi nectat uterque coronam.
caedimur et totidem plagis consumimus hostem
lento Samnites ad lumina prima duello.
discedo Alcaeus puncto illius ; ille meo quis ?
quis nisi Callimachus ? si plus adposcere visus,   100
fit Mimnermus, et optivo cognomine crescit.
multa fero, ut placem genus irritabile vatum,
cum scribo et supplex populi suffragia capto :
idem finitis studiis et mente recepta
obturem patulas impune legentibus auris.
ridentur mala qui componunt carmina ; verum
gaudent scribentes et se venerant et ultro,
si taceas, laudant quicquid scripsere beati.
at qui legitimum cupiet fecisse poema,
cum tabulis animum censoris sumet honesti ;   110
audebit quaecumque parum splendoris habebunt
et sine pondere erunt et honore indigna ferentur
verba movere loco, quamvis invita recedant
et versentur adhuc intra penetralia Vestae ;
obscurata diu populo bonus eruet atque
proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
quae priscis memorata Catonibus atque Cethegis
nunc situs informis premit et deserta vetustas :

adsciscet nova, quae genitor produxerit usus.
 veemens et liquidus puroque simillimus amni
 fundet opes Latiumque beabit divite lingua ;
 luxuriantia compescet, nimis aspera sano
 levabit cultu, virtute carentia tollet ;
 iudentis speciem dabit et torquebitur, ut qui
 nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur.
 praetulerim scriptor delirus inersque videri,
 dum mea delectent mala me vel denique fallant,
 quam sapere et ringi ? fuit haud ignobilis Argis
 qui se credebat miros audire tragoedos
 in vacuo laetus sessor plausorque theatro ;
 cetera qui vitae servaret munia recto
 more, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
 comis in uxorem, posset qui ignoscere servis
 et signo laeso non insanire lagoenae,
 posset qui rupem et puteum vitare patentem.
 hic ubi cognatorum opibus curisque refectus
 expulit elleboro morbum bilemque meraco
 et reddit ad sese, ‘ pol me occidistis, amici,
 non servastis’ ait, ‘ cui sic extorta voluptas
 et demptus per vim mentis gratissimus error.’
 nimirum sapere est abiectis utile nugis,
 et tempestivum pueris concedere ludum,
 ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,
 sed verae numerosque modosque ediscere vitae.
 quocirca mecum loquor haec tacitusque recordor :
 si tibi nulla sitim finiret copia lymphae,
 narrares medicis : quod quanto plura parasti
 tanto plura cupis, nulline faterier audes ?
 si volnus tibi monstrata radice vel herba
 non fieret levius, fugeres radice vel herba
 proficiente nihil curarier : audieras, cui
 rem di donarent, illi decedere pravam

120

130

140

150

stultitiam, et cum sis nihilo sapientior ex quo
plenior es, tamen uteris monitoribus isdem ?
at si divitiae prudentem reddere possent,
si cupidum timidumque minus te, nempe ruberes,
viveret in terris te si quis avarior uno.
si proprium est quod quis libra mercatus et aere est,
quaedam, si credis consultis, mancipat usus ;
qui te pascit ager, tuus est, et vilicus Orbi,   160
cum segetes occat tibi mox frumenta daturas,
te dominum sentit. das nummos, accipis uvam,
pullos, ova, cadum temeti. nempe modo isto
paullatim mercaris agrum, fortasse trecentis
aut etiam supra nummorum milibus emptum.
quid refert, vivas numerato nuper an olim ?
empor Aricini quondam Veientis et arvi
emptum cenat holus, quamvis aliter putat ; emptis
sub noctem gelidam lignis calefactat aenum :
sed vocat usque suum, qua populus adsita certis   170
limitibus vicina refugit iurgia ; tamquam
sit proprium quicquam, puncto quod mobilis horae
nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc morte suprema
permutet dominos et cedat in altera iura.
sic quia perpetuus nulli datur usus, et heres
heredem alterius velut unda supervenit undam,
quid vici prosunt aut horrea ? quidve Calabris
saltibus adiecti Lucani, si metit Oreus
grandia cum parvis, non exorabilis auro ?
geimas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,   180
argentum, vestis Gaetulo murice tinetas,
sunt qui non habeant, est qui non curat habere.
cur alter fratrum cessare et ludere et ungui
praeferat Herodis palmetis pinguibus, alter
dives et importunus ad umbram lucis ab ortu
silvestrem flammis et ferro mitiget agrum,

scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
 naturae deus humanae, mortalis in unum
 quodque caput, voltu mutabilis, albus et ater.
 utar et ex modico quantum res poscit acervo   190
 tollam, nec metuam quid de me iudicet heres,
 quod non plura datis invenerit ; et tamen idem
 scire volam, quantum simplex hilarisque nepoti
 discrepet, et quantum discordet parcus avaro.
 distat enim, spargas tua prodigus, an neque sumptum
 invitus facias neque plura parare labores,
 ac potius, puer ut festis Quinquatribus olim,
 exiguo gratoque fruaris tempore raptim.
 pauperies immunda †domus procul absit : ego utrum
 nave ferar magna an parva, ferar unus et idem.   200
 non agimur tumidis velis Aquilone secundo,
 non tamen adversis aetatem ducimus Austris ;
 viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re
 extremi primorum, extremis usque priores.
 non es avarus : abi. quid ? cetera iam simul isto
 cum vitio fugere ? caret tibi pectus inani
 ambitione ? caret mortis formidine et ira ?
 somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
 nocturnos lemures portentaque Thessala rides ?
 natalis grate numeras ? ignoscis amicis ?   210
 lenior et melior fis accidente senecta ?
 quid te exempta iuvat spinis de pluribus una ?
 vivere si recte nescis, decede peritis.
 lusisti satis, edisti satis atque bibisti :
 tempus abire tibi est, ne potum largius aequo
 rideat et pulset lasciva decentius aetas.

DE ARTE POETICA

LIBER.

DE ARTE POETICA.

HUMANO capiti cervicem pictor equinam
iungere si velit et varias inducere plumas
undique collatis membris, ut turpiter atrum
desinat in pisces mulier formosa superne,
spectatum admissi risum teneatis, amici?
credite, Pisones, isti tabulae fore librum
persimilem, cuius velut aegri somnia vanae
fingentur species, ut nec pes nec caput uni
reddatur formae. ‘pictoribus atque poetis
quidlibet audendi semper fuit aqua potestas.’10
scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim;
sed non ut placidis cocant immitia, non ut
serpentes avibus geminentur, tigribus agni.
inceptis gravibus plerumque et magna professis
purpureus, late qui splendeat, unus et alter
adsuitur pannus, cum lucus et ara Diana
et properantis aquae per amoenos ambitus agros,
aut flumen Rhenum aut pluvius describitur arcus,
sed nunc non erat his locus. et fortasse cupressum

scis simulare: quid hoc, si fractis enat²⁰ expes
 navibus, aere dato qui pingitur? amphora coepit
 institui: currente rota cur urceus exit?
 denique sit quidvis simplex dumtaxat et unum.
 maxima pars vatum, pater et iuvenes patre digni,
 decipimur specie recti: brevis esse labore,
 obscurus fio; sectantem levia nervi
 deficiunt animique; professus grandia turget;
 serpit humi tutus nimium timidusque procellae;
 qui variare cupit rem prodigaliter unam,
 delphinum silvis adpingit, fluctibus aprum.
 in vitium dicit culpae fuga, si caret arte.
 Aemilium circa ludum faber unus et unguis
 exprimet et mollis imitabitur aere capillos,
 infelix operis summa, quia ponere totum
 nesciet. hunc ego me, siquid componere curem,
 non magis esse velim quam naso vivere pravo,
 spectandum nigris oculis nigroque capillo.
 sumite materiam vestris, qui scribitis, aequam
 viribus, et versate diu, quid ferre recusent,
 quid valeant umeri. cui lecta potenter erit res,
 nec facundia deseret hunc nec lucidus ordo.
 ordinis haec virtus erit et venus, aut ego fallor,
 ut iam nunc dicat iam nunc debentia dici,
 pleraque differat et praesens in tempus omittat.
 in verbis etiam tenuis cautusque serendis,
 hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
 dixeris egregie, notum si callida verbum
 reddiderit iunctura novum. si forte necesse est
 indiciis monstrare recentibus abdita rerum,
 fingere cinctutis non exaudita Cethegis
 continget, dabiturque licentia sumpta pudenter;
 et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, si
 Graeco fonte cadent, parce detorta. quid autem

20

30

40

50

Caecilio Plautoque dabit Romanus ademptum
 Vergilio Varioque? ego cur, acquirere pauca
 si possum, invideo, cum lingua Catonis et Enni
 sermonem patrium ditaverit et nova rerum
 nomina protulerit? licuit semperque licebit
 signatum praesente nota producere nomen.
 ut silvae solis pronos mutantur in annos,   60
 prima cadunt; ita verborum vetus interit aetas,
 et iuvenum ritu florent modo nata vigentque,
 debemur morti nos nostraque: sive receptus
 terra Neptunus classis Aquilonibus arcet,
 regis opus, sterilisve palus diu aptaque remis
 vicinas urbes alit et grave sentit aratum,
 seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis
 doctus iter melius: mortalia facta peribunt,
 nedum sermonum stet honos et gratia vivax.
 multa renascentur quae iam cecidere, cadentque   70
 quae nunc sunt in honore vocabula, si volet usus,
 quem penes arbitrium est et ius et norma loquendi.
 res gestae regumque ducumque et tristia bella
 quo scribi possent numero, monstravit Homerus.
 versibus impariter iunctis querimonia primum,
 post etiam inclusa est voti sententia compos:
 quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
 grammatici certant, et adhuc sub iudice lis est.
 Archilochum proprio rabies armavit iambo:
 hunc socii cepere pedem grandesque cothurni,   80
 alternis aptum sermonibus et popularis
 vincentem strepitus et natum rebus agendis.
 Musa dedit sidibus divos puerosque deorum
 et pugilem victorem et equum certamine primum
 et iuvenum curas et libera vina referre.
 descriptas servare vices operumque colores
 cur ego si nequeo ignoroque poeta salutor?

cur nescire pudens prave quam discere malo?
 versibus exponi tragicis res comica non volt:
 indignatur item privatis ac prope socco
 dignis carminibus narrari cena Thyestae. 90
 singula quaeque locum teneant sortita decentem.
 interdum tamen et vocem comoedia tollit
 iratusque Chremes tumido delitigat ore;
 et tragicus plerumque dolet sermone pedestri
 Telephus et Peleus, cum pauper et exsul uterque
 proicit ampullas et sesquipedalia verba,
 si curat cor spectantis tetigisse querela.
 non satis est pulcra esse poemata: dulcia sunto,
 et quocumque volent animum auditoris agunto. 100
 ut ridentibus adrident, ita flentibus adsunt
 humani voltus. si vis me flere, dolendum est
 primum ipsi tibi: tunc tua me infortunia laedent,
 Telephe vel Peleu: male si mandata loqueris,
 aut dormitabo aut ridebo. tristia maestum
 voltum verba decent, iratum plena minarum,
 ludentem lasciva, severum seria dictu.
 format enim natura prius nos intus ad omnem
 fortunarum habitum; iuvat aut impellit ad iram,
 aut ad humum maeoro gravi deducit et angit: 110
 post effert animi motus interprete lingua.
 si dicentis erunt fortunis absona dicta,
 Romani tollent equites peditesque cachinnum.
 intererit multum divusne loquatur an heros,
 matusne senex an adhuc florente iuventa
 servidus, et matrona potens an sedula nutrix,
 mercatorne vagus cultorne virentis agelli,
 Colchus an Assyrius, Thebis nutritus an Argis.
 aut famam sequere aut sibi convenientia finge.
 scriptor †honoratum si forte reponis Achillem,
 impiger, iracundus, inexorabilis, acer 120

iura neget sibi nata, nihil non adroget armis.
 sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
 perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
 siquid inexpertum scaenae committis et audes
 personam formare novam, servetur ad imum
 qualis ab incepto processerit et sibi constet.
 difficile est proprie communia dicere ; tuque
 rectius Iliacum carmen deducis in actus,
 quam si proferres ignota indictaque primus.   130
 publica materies privati iuris erit, si
 non circa vilem patulumque moralberis orbem,
 nec verbum verbo curabis reddere fidus
 interpres, nec desilies imitator in artum,
 unde pedem proferre pudor vetet aut operis lex.
 nec sic incipies ut scriptor cyclicus olim,
 ‘ fortunam Priami cantabo et nobile bellum.’
 quid dignum tanto feret hic promissor hiatu ?
 parturient montes, nascetur ridiculus mus.
 quanto rectius hic qui nil molitur incepe :   140
 ‘ dic mihi, Musa, virum, captae post tempora Troiae
 qui mores hominum multorum vidi et urbes.’
 non sumum ex fulgore, sed ex sumo dare lucem
 cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
 Antiphaten Scyllamque et cum Cyclope Charybdis.
 nec redditum Diomedis ab interitu Meleagri,
 nec gemino bellum Troianum orditur ab ovo :
 semper ad eventum festinat et in medias res
 non secus ac notas auditorem rapit, et quae
 desperat tractata nitescere posse relinquit,
 atque ita mentitur, sic veris falsa remisceat,   150
 primo ne medium, medio ne discrepet imum.
 tu quid ego et populus mecum desideret audi :
 si plausoris eges aulaea manentis et usque
 sessuri, donec cantor ‘ vos plaudite ’ dicat,

aetatis cuiusque notandi sunt tibi mores,
 mobilibusque decor naturis dandus et annis.
 reddere qui voces iam scit puer et pede certo
 signat humum, gestit paribus colludere et iram
 colligit ac ponit temere et mutatur in horas. 160
 imberbus iuvenis, tandem custode remoto,
 gaudet equis canibusque et aprici gramine campi,
 cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
 utilium tardus provisor, prodigus aeris,
 sublimis cupidusque et amata relinquere pernix.
 conversis studiis aetas animusque virilis
 quaerit opes et amicitias, inservit honori,
 commisisse cavet quod mox mutare laboret.
 multa senem circumveniunt incommoda, vel quod 170
 quaerit et inventis miser abstinet ac timet uti,
 vel quod res omnis timide gelideque ministrat,
 dilator, spe longus, iners, avidusque futuri,
 difficilis, querulus, laudator temporis acti
 se puero, castigator censorque minorum.
 multa ferunt anni venientes comoda secum,
 multa recedentes adimunt : ne forte seniles
 mandentur iuveni partes puerisque viriles,
 semper in adjunctis aevoque morabimur aptis.
 aut agitur res in scaenis aut acta refertur.
 segnius irritant animos demissa per aurem 180
 quam quae sunt oculis subiecta fidelibus et quae
 ipse sibi tradit spectator. non tamen intus
 digna geri promes in scaenam, multaque tolles
 ex oculis quae mox narret facundia praesens ;
 ne pueros coram populo Medea trucidet,
 aut humana palam coquat exta nefarius Atreus,
 aut in avem Procne vertatur, Cadmus in anguem.
 quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.
 neve minor neu sit quinto productior actu

fabula, quae posci volt et spectata reponi ;
nec deus intersit nisi dignus vindice nodus
inciderit ; nec quarta loqui persona laboret.
actoris partis chorus officiumque virile
defendat, neu quid medios intercenat actus
quod non proposito conducat et haereat apte.
ille bonis faveatque et consilietur amice
et regat iratos et amet peccare timentis,
ille dapes laudet mensae brevis, ille salubrem
iustitiam legesque et apertis otia portis,
ille tegat commissa, deosque precetur et oret
ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.
tibia non ut nunc orichalco vincta tubaeque
aemula, sed tenuis simplexque foramine paucō
adspirare et adesse choris erat utilis atque
nondum spissa nimis complere sedilia flatu :
quo sane populus numerabilis, utpote parvus,
et frugi castusque verecundusque coibat.
postquam coepit agros extendere victor et urbes
latior amplecti murus, vinoque diurno
placari Genius festis impune diebus,
accessit numerisque modisque licentia maior.
indoctus quid enim saperet liberque laborum
rusticus urbano confusus, turpis honesto ?
sic priscae motumque et luxuriem addidit arti
tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem ;
sic etiam fidibus voces crevere severis,
et tulit eloquium insolitum facundia praeceps,
utiliumque sagax rerum et divina futuri
sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
carmine qui tragico vilem certavit ob hircum,
mox etiam agrestis Satyros nudavit, et asper
incolumi gravitate iocum temptavit, eo quod
illecebris erat et grata novitate morandus

spectator functusque sacris et potus et exlex.
 verum ita risores, ita commendare dicaces
 conveniet Satyros, ita vertere seria ludo,
 ne quicumque deus, quicumque adhibebitur heros,
 regali conspectus in auro nuper et ostro,
 migret in obscuras humili sermone tabernas,
 aut, dum vitat humum, nubis et inania captet.   230
 effutire levis indigna Tragoedia versus,
 ut festis matrona moveri iussa diebus,
 intererit Satyris paulum pudibunda protervis.
 non ego inornata et dominantia nomina solum
 verbaque, Pisones, satyrorum scriptor amabo,
 nec sic enitar tragico differre colori,
 ut nihil intersit Davusne loquatur et audax
 Pythias emuneto lucrata Simone talentum,
 an custos famulusque dei Silenus alumni.
 ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis   240
 speret idem, sudet multum frustraque laboret
 ausus idem : tantum series iuncturaque pollet,
 tantum de medio sumptis accedit honoris.
 silvis deducti caveant me iudice Fauni
 ne velut innati triviis ac paene forenses
 aut nimium teneris iuvenentur versibus umquam
 aut immunda crepent ignominiosaque dicta :
 offenduntur enim quibus est equus et pater et res,
 nec, siquid fricti ciceris probat et nucis emptor,
 aequis accipiunt animis donantve corona.   250
 syllaba longa brevi subiecta vocatur iambus,
 pes citus ; unde etiam trimetris accrescere iussit
 nomen iambeis, cum senos redderet ictus
 primus ad extremum similis sibi : non ita pridem,
 tardior ut paullo graviorque veniret ad auris,
 spondeos stabilis in iura paterna recepit
 commodus et patiens, non ut de sede secunda

cederet aut quarta socialiter. hic et in Acci
nobilibus trimetris appetet rarus, et Enni
in scaenam missos cum magno pondere versus   260
aut operae celeris nimium curaque parentis
aut ignoratae premit artis crimine turpi.
non quivis videt inmodulata poemata iudex,
et data Romanis venia est indigna poetis.
idcircone vager scribamque licenter? an omnis
visuros peccata putem mea, tutus et intra
spem veniae cautus? vitavi denique culpam,
non laudem merui. vos exemplaria Graeca
nocturna versate manu, versate diurna.

at vestri proavi Plautinos et numeros et   270
laudavere sales; nimium patienter utrumque,
ne dicam stulte, mirati, si modo ego et vos
scimus inurbanum lerido seponere dicto,
legitimumque sonum digitis callemus et aure.
ignotum tragicae genus invenisse camenae
dicitur et plaustris vexisse poemata Thespis,
quae canerent agerentque per uncti saecibus ora.
post hunc personae pallacque repertor honestae
Aeschylus et modicis instravit pulpita tignis
et docuit magnumque loqui nitique cothurno.
successit vetus his comoedia, non sine multa
laude: sed in vitium libertas excidit et vim
dignam lege regi: lex est accepta, chorusque
turpiter obticuit sublato iure nocendi.

nil intemperatum nostri lique poetae,
nec minimum meruere decus, vestigia Gracca
ausi descrere et celebrare domestica facta,
vel qui practextas vel qui docuere togatas.
nec virtute foret clarisve potentius armis
quam lingua Latium, si non offenderet unum   280
quemque poetarum limae labor et mora. vos, o

Pompilius sanguis, carmen reprendite quod non
multa dies et multa litura coercuit atque
praesectum deciens non castigavit al unguem.
ingenium misera quia fortunatius arte
credit et excludit sanos Helicone poetas
Democritus, bona pars non unguis ponere curat,
non barbam, secreta petit loca, balnea vitat.
nanciscetur enim pretium nomenque poetae,
si tribus Anticyris caput insanabile numquam
tonsori Licino commiserit. o ego laevus,
qui purgor bilem sub verni temporis horam !
non aliis facheret meliora poemata : verum
nil tanti est. ergo fungar vice cotis, acutum
reddere quae ferrum valet, exsors ipsa secandi ;
munus et officium nil scribens ipse docebo,
unde parentur opes, quid alat formetque poetam,
quid deceat, quid non, quo virtus, quo ferat error.
scribendi recte sapere est et principium et fons.
rem tibi Socratae poterunt ostendere chartae,
verbaque provisam rem non invita sequentur.
qui didicit patriae quid debeat et quid amicis,
quo sit amore parens, quo frater amandus et hospes,
quod sit conscripti, quod iudicis officium, quae
partes in bellum missi ducis, ille profecto
reddere personae scit convenientia cuique.
respicere exemplar vitae morumque iubebo
doctum imitatorem et vivas hinc ducere voces.
interdum speciosa locis morataque recte
fabula nullius veneris, sine pondere et arte,
valdius oblectat populum meliusque moratur
quam versus inopes rerum nugaeque canorae.
Grais ingenium, Grais dedit ore rotundo
Musa loqui, praeter laudem nullius avaris.
Romani pueri longis rationibus assem

300

310

320

discunt in partes centum diducere. ‘dicat
 filius Albini: si de quincunce remota est
 uncia, quid superat? poteras dixisse.’ ‘triens.’ ‘eu.
 rem poteris servare tuam. redit uncia, quid fit?’
 ‘semis.’ an, haec animos aerugo et cura peculi   330
 cum semel imbuerit, speramus carmina fingi
 posse linenda cedro et levi servanda cupresso?
 aut prodesse volunt aut delectare poetae
 aut simul et iucunda et idonea dicere vitae.
 quidquid praecipies, esto brevis, ut cito dicta
 percipient animi dociles teneantque fideles:
 omne supervacuum pleno de pectore manat.
 ficta voluptatis causa sint proxima veris,
 ne quodcumque velit poscat sibi fabula credi,
 neu pransae Lamiae vivum puerum extrahat alvo.   340
 centuriae seniorum agitant expertia frugis,
 • celsi praetereunt austera poemata Ramnes;
 omne tulit punctum qui miscuit utile dulci,
 lectorem delectando pariterque monendo.
 hic meret aera liber Sosiis; hic et mare transit
 et longum noto scriptori prorogat aevum.
 sunt delicta tamen quibus ignovisse velimus;
 nam neque chorda sonum reddit quem volt manus et
     mens,
 poscentique gravem persaepe remittit acutum,
 nec semper feriet quodcumque minabitur arcus.   350
 verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
 offendar maculis, quas aut incuria fudit
 aut humana parum cavit natura. quid ergo est?
 ut scriptor si peccat idem librarius usque,
 quamvis est monitus, venia caret, et citharoedus
 ridetur chorda qui semper oberrat eadem,
 sic mihi, qui multum cessat, fit Choerilus ille,
 quem bis terve bonum cum risu miror; et idem

indignor quandoque bonus dormitat Homerus.
 verum operi longo fas est obrepere somnum. 360
 ut pictura poesis : erit quae, si proprius stes,
 te capiat magis, et quaedam, si longius abstes ;
 haec amat obscurum, volet haec sub luce videri,
 iudicis argutum quae non formidat acumen ;
 haec placuit semel, haec deciens repetita placebit.
 o maior iuvenum, quamvis et voce paterna
 singeris ad rectum et per te sapis, hoc tibi dictum
 tolle memor, certis medium et tolerabile rebus
 recte concedi ; consultus iuris et actor
 causarum mediocris abest virtute diserti 370
 Messallae nec scit quantum Cascellius Aulus,
 sed tamen in pretio est : mediocribus esse poetis
 non homines, non di, non concessere columnae.
 ut gratas inter mensas symphonia discors
 et crassum unguentum et Sardo cum melle papaver
 offendunt, poterat duci quia cena sine istis,
 sic animis natum inventumque poema iuvandis,
 si paulum summo decessit, vergit ad imum.
 ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,
 indoctusque pilae discive trochive quiescit, 380
 ne spissae risum tollant impune coronae :
 qui nescit versus tamen audet fingere. quidni ?
 liber et ingenuus, praesertim census equestrem
 summam nummorum, vitioque remotus ab omni.
 tu nihil invita dices faciesve Minerva :
 id tibi iudicium est, ea mens. siquid tamen olim
 scripseris, in Maeci descendat iudicis auris
 et patris et nostras, nonumqne prematur in annum,
 membranis intus positis : delere licebit
 quod non edideris ; nescit vox missa reverti. 390
 silvestris homines sacer interpresque deorum
 caedibus et victu foedo deterruit Orpheus,

dictus ob hoc lenire tigris rabidosque leones.
 dictus et Amphion, Thebanae conditor urbis,
 saxa movere sono testudinis et prece blanda
 ducere quo vellet. fuit haec sapientia quondam,
 publica privatis secernere, sacra profanis,
 concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
 oppida moliri, leges incidere ligno.

sic honor et nomen divinis vatibus atque 400
 carminibus venit. post hos insignis Homerus

Tyrtaeusque mares animos in Martia bella
 versibus exacuit : dictae per carmina sortes,
 et vitae monstrata via est, et gratia regum
 Pieris temptata modis, ludusque repertus
 et longorum operum finis ; ne forte pudori
 sit tibi Musa lyrae sollers et cantor Apollo.

natura fieret laudabile carmen an arte,
 quae situm est. ego nec studium sine divite vena,
 nec rude quid possit video ingenium : alterius sic 410
 altera poscit opem res et coniurat amice.

qui studet optatam cursu contingere metam,
 multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit,
 abstinuit venere et vino ; qui Pythia cantat
 tibicen, didicit prius extimuitque magistrum.
 nec satis est dixisse ‘ego mira poemata pango :
 occupet extremum scabies : mihi turpe relinquui,
 et quod non didici sane nescire fateri.’

ut praeco, ad merces turbam qui cogit emendas,
 assentatores iubet ad lucrum ire poeta

dives agris, dives positis in fenore nummis.
 si vero est, unctum qui recte ponere possit
 et spondere levi pro paupere et eripere atris
 litibus implicitum, mirabor si sciit inter
 noscere mendacem verumque beatus amicum.
 tu seu donaris seu quid donare voles cui,

nolito ad versus tibi factos ducere plenum
laetitiae : clamabit enim ‘ pulchre, bene, recte,’
pallescat super his, etiam stillabit amicis
ex oculis rorem, saliet, tundet pede terram.

430

ut qui conducti plorant in funere, dicunt
et faciunt prope plura dolentibus ex animo, sic
derisor vero plus laudatore movetur.

reges dicuntur multis urguere culullis
et torquere mero quem perspexisse laborant,
an sit amicitia dignus : si carmina condes,
numquam te fallant animi sub volpe latentes.

Quintilio siquid recitares, ‘ corrige sodes
hoc ’ aiebat ‘ et hoc.’ melius te posse negares,
bis terque expertum frustra, delere iubebat
et male tornatos incidi reddere versus.

440

si defendere delictum quam vertere malles,
nullum ultra verbum aut operam insumebat inanem
quin sine rivali teque et tua solus amares.

vir bonus et prudens versus reprendet inertis,
culpabit duros, incomptis adlinet atrum .

transverso calamo signum, ambitiosa recidet
ornamenta, parum claris lucem dare coget,
arguet ambigue dictum, mutanda notabit,

fiet Aristarchus : non dicet ‘ cur ego amicum
offendam in nugis ? ’ hae nugae seria ducent
in mala derisum semel exceptumque sinistre.

450

ut mala quem scabies aut morbus regius urguit
aut fanaticus error et iracunda Diana,

vesanum tetigisse timent fugiuntque poetam
qui sapiunt : agitant pueri incautique sequuntur.

hic dum sublimis versus ructatur et errat,
si veluti merulis intentus decidit auceps

in puteum foveamve, licet ‘ succurrite ’ longum
clamet ‘ io cives ! ’ non sit qui tollere curet.

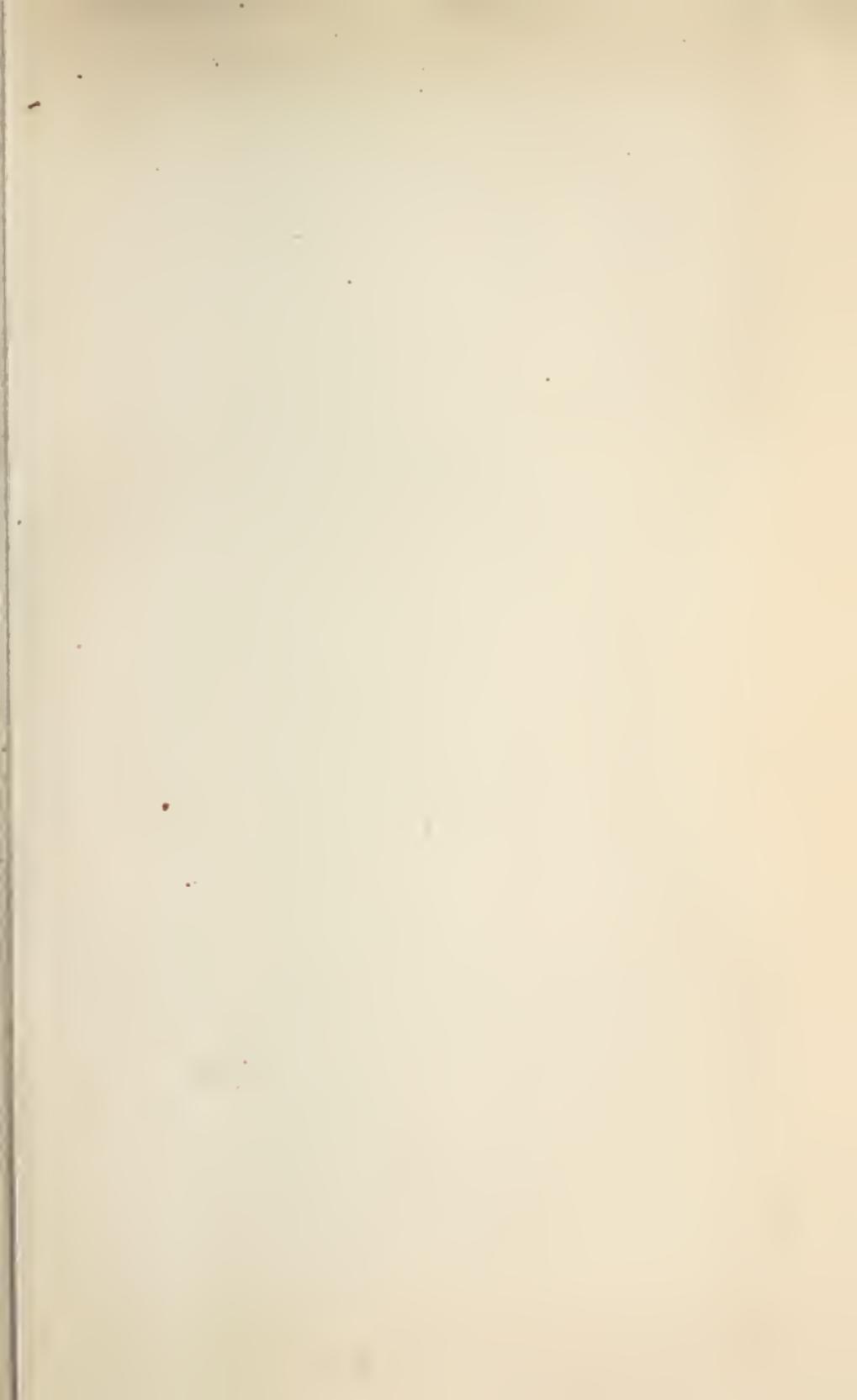
460

si curet quis opem ferre et demittere funem,
‘ qui scis an prudens huc se proiecerit atque
servari nolit ?’ dicam, Siculique poetae
narrabo interitum. deus immortalis haberi
dum cupid Empedocles, ardentem frigidus Aetnam
insiluit. sit ius liceatque perire poetis.
invitum qui servat idem facit occidenti.
nec semel hoc fecit, nec si retractus erit iam,
fiet homo et ponet famosae mortis amorem.
nec satis appetat cur versus factitet ; utrum
minixerit in patrios cineres, an triste bidental
moverit incestus : certe furit, ac velut ursus
objectos caveae valuit si frangere clathros,
indoctum doctumque fugat recitator acerbus ;
quem vero arripuit, tenet occiditque legendo,
non missura cutem nisi plena crux hirudo.

5146

Horace

Opera; ed. by Cornish.

LL
H8113Co

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU

